

Prof.univ.dr. AURELIAN GH. BONDREA

NEOHARETISM LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET*
PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

Editura Fundației

România de Mâine

AURELIAN GH. BONDREA

**NEOHARETISM
LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI
SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET*
PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ**

Studentilor haretisti și membrilor
Societății Naționale *Spiru Haret*
pentru Educație, Știință și Cultură

Cele mai bune gânduri și îndemnul de a urma
pilda marelui înaintaș,
spre binele României de azi și de mâine

Prof.univ.dr. Aurelian Gh. Bondrea
Președintele și Rectorul Universității *Spiru Haret*
Președintele Societății Naționale *Spiru Haret*
pentru Educație, Știință și Cultură

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BONDREA, AURELIAN GH.

**Neoharetism la începutul secolului XXI. Societatea Națională *Spiru Haret*
pentru Educație, Știință și Cultură / Aurelian Gh. Bondrea – București:
Editura Fundației *România de Mâine*, 2007**

ISBN 978-973-725-839-7

061:008(498)Spiru Haret(094.86)

© Editura Fundației *România de Mâine*, 2007

Prof. univ. dr. AURELIAN GH. BONDREA

Se naște la 22 mai 1928, în comuna Mateești, județul Vâlcea.

Urmează școala primară și gimnaziul în comuna Mateești, județul Vâlcea, liceul *Alexandru Lahovari* din Râmnicu Vâlcea, Facultatea de Filosofie a Universității din București, studii doctorale, obținând titlul de doctor în filosofie, în 1965. Se specializează în domeniile Sociologiei culturii și Sociologiei opiniei publice, în anul universitar 1969-1970, la Universitatea Sorbona, Paris.

Domenii de competență: Sociologia culturii; Sociologia opiniei publice; Sociologia mass-media; Istoria sociologiei românești.

Funcții didactice, ocupate prin concurs: Învățător la școlile generale Greci și Milostea din comuna Mateești, județul Vâlcea (1946-1954); profesor la Liceul *Nicolae Bălcescu* din Pitești (1958-1960); asistent universitar (1968-1969) și lector universitar (1969-1971) la Universitatea din București; conferențiar universitar la Conservatorul *Ciprian Porumbescu* (1971-1990) și la Universitatea *Spiru Haret* din București (1991-1996); profesor universitar la Universitatea *Spiru Haret* din București (1997 - prezent);

Funcții de conducere în învățământ: director general în Ministerul Învățământului (1968-1990), decan ales al Facultății de Sociologie-Psihologie din cadrul Universității *Spiru Haret* din București (1995-1997); rector ales al Universității *Spiru Haret* din București (2000-2004; 2004-2008).

Distincții: Ordinul Muncii, clasa a III-a; Steaua Republicii, clasa a IV-a; Ordinul Meritul pentru Învățământ în grad de Mare Ofițer; diplome, plachete, medalii jubiliare acordate de instituții din țară și străinătate.

Publicații semnificative: *Opinia publică* (1973); *Sociologia culturii*, 4 ediții (1981, 1988, 1993, 2003); *Opinia publică, democrația și statul de drept* (1996); *Protejarea patrimoniului cultural național* (coord., 1996); *Starea națiunii 1918-1996* (coord., 1996); *Sociologia opiniei publice și a mass-media*, 2 ediții (1999, 2003); *Opinia publică și dinamica schimbărilor din societatea românească în tranziție* (1998); *Perenitatea unei moșteniri. 100 de ani de la adoptarea Legii Spiru Haret* (1998); *Starea națiunii 2000. România încotro?* (2000); *România la începutul secolului XXI. Starea națiunii 2004* (2004); *Tratat de sociologia culturii* (sub tipar, 2006).

AURELIAN GH. BONDREA

**NEOHARETISM
LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI**

**SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET*
PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ**

EDITURA FUNDAȚIEI *ROMÂNIA DE MÂINE*
București, 2007

Bun de tipar: 8.05.2007; Coli tipar: 8
Format: 16/70×100

Editura Fundației *România de Mâine*
Bulevardul Timișoara, Nr. 58, București, Sector 6
Tel./Fax.: 021/444 20 91; www.spiruharet.ro
e-mail: contact@edituraromaniademaine.ro

Moto

Idealul unității și tăriei statului român nu se poate împlini decât prin cultură, prin o viață mai bună, prin înțelegerea cât mai exactă a rostului nostru în lume, prin dezvoltarea cât mai mare a simțului de iubire de țară și de mândrie de neam. Cine vrea să scurteze cursul vremii pe alte căi își pierde timpul și munca în zadar, și din vântul pe care-l seamănă nu va culege decât furtună.

Spiru Haret

CUPRINS

<i>De ce neoharetism?</i>	9
I. Moștenirea haretiană în plan cultural-științific și social.	
Spiru Haret – omul și opera	13
I.1. Esența socială umanistă și patriotică a haretismului	13
I.2. Ideea de „școală națională”	20
I.3. Gânditor profund, analist social devotat cauzei prosperității poporului român	29
II. România într-o nouă etapă social-economică. Șocul tranziției	37
II.1. Oglinda nedeformată a tranziției	38
II.2. Economia și populația; starea de ansamblu a națiunii	46
II.3. Rolul vital al învățământului, științei și culturii	56
II.4. Democrația și cultura civică	60
III. Un model de acțiune socio-culturală sub patronajul spiritual al lui Spiru Haret	63
III.1. Fundația <i>România de Mâine</i> – 16 ani de activitate	63
III.2. Funcția constructivă a universității în viața socială. Universitatea <i>Spiru Haret</i>	75
III.3. Alte instituții în structura Fundației <i>România de Mâine</i>	84
III.4. Noi orizonturi de dezvoltare	105
IV. Conștiința implicării sociale în interesul prosperității naționale.	
Neoharetism la începutul secolului XXI	111
Societatea Națională <i>Spiru Haret</i> pentru Educație, Știință și Cultură	
Actul constitutiv	111
Statutul	116
Dovada disponibilității denumirii	126

DE CE NEOHARETISM?

După răsturnarea violentă din decembrie 1989, numită de unii lovitură de stat, de alții revoluție, – temă ce ar merita analize aprofundate și un răspuns obiectiv din partea cercetătorilor, a oamenilor de știință –, România continuă să se afle pe un drum de răscruce; șocul tranziției și consecințele sale negative se resimt în toate domeniile, de la economie, la viața spirituală. Diversele programe, strategii și promisiuni de redresare nu și-au găsit transpunerea consistentă în realitatea socială, starea națiunii rămânând la „discreția” demagogiei agresive și a improvizației, în spatele cărora s-au aflat și se află interese înguste, de grup, mânate de graba îmbogățirii peste noapte, pe seama avuției naționale.

Opinia publică națională vede și simte cum, nu de puține ori, în numele democrației și libertății, înalte valori social-umane au fost și continuă să fie compromise și golite de conținut, transformate în opusul lor. Competența și profesionalismul, erodate de impostură și improvizație; cinstea și demnitatea, umilite grav de corupție; moralitatea, asfixiată de cinism social; curajul civic și inițiativa socială, degradate prin oportunism și „inginerii sociale” oculte; gândirea creatoare, descurajată de subterfugii neodogmatice, reideologizate vulgar; justiția, încetoșată de manevre politice; dezbaterea publică, înlocuită de certuri, intrigi și scenarii demascatoare; legiferarea coerentă, înăbușită de „ploaia” ordonanțelor birocratice de sezon sau stagiatură; guvernarea dreaptă, cinstită și morală, fracturată de caruselul minciunilor luptei cu trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, competiția politică loială fiind izgonită de sfărârii și manevre electorale.

Lanțul unor asemenea deformări nu putea și nu poate duce la mult promisa și râvnita „ieșire” din tranziție ci, dimpotrivă, la agravarea racilelor acesteia. Amăgirea cu „ieșirea din tranziție”, fie promisă de o guvernare infatuată sau alta, fie echivalată naiv cu „intrarea în UE” nu ține loc de depășirea reală a stării generalizate de criză.

Binele social și prosperitatea reală, adevărata intrare în Uniunea Europeană sau aderarea de fapt se vor realiza efectiv odată cu ieșirea din sărăcie și aderarea la bogăția muncită, nu furată; odată cu ieșirea din neperformanță și aderarea la acțiuni performante; odată cu ieșirea concludentă din productivitate economică scăzută și aderarea la o economie internă înalt productivă; odată cu ieșirea din democrația decorativă, demagogică și intrarea în legiferare și guvernare chibzuită și competentă; odată cu ieșirea din cercul îngust al interesului de grup, exclusiv partizan și aderarea la cauza intereselor generale, naționale care, în democrația reală, le susțin și le cultivă și pe cele particulare.

Analiza concretă, obiectivă, a stării economice, sociale, politice, culturale a națiunii, evaluarea onestă a drumului tranziției, dar și a perspectivei solicită o largă participare, atragerea unor cât mai largi forțe creatoare, regășibile în societatea civilă. Simplu spus, societatea civilă este societatea larg reprezentativă, adică aceea care este și ar trebui să fie, neîntrerupt și fără mistificări, „stăpânul democrației”, poporul conducându-se pe sine, inclusiv prin reprezentanți politici care, însă, nu trebuie să transforme reprezentarea în dominare. Din păcate, tranziția postsocialistă românească a ajuns la paradoxul marginalizării sau subordonării societății civile, puține organisme ale acesteia – syndicate, fundații, asociații, ca structuri neguvernamentale – au fost atrase ori s-au implicat în procesele complexe ale gestionării destinului național.

Acestea sunt, pe scurt, împreriurările sociale și morale, la care se adaugă sau pe care le urmează cele economice, generate de șocul tranziției. Ele aduc la ordinea zilei, din ce în ce mai acut, cerința sau conștiința unirii eforturilor pentru dezvoltarea României într-o nouă dinamică socială: a încheierii definitive și reale a tranziției postsocialiste, simultan cu integrarea, în perspectivă, eficient și performant, în Uniunea Europeană.

„Momentul” istoric actual, de început al secolului al XXI-lea, este, în multe privințe, asemănător cu starea națiunii din perioada premergătoare și imediat următoare Marii Uniri din 1918, când mulți reprezentanți de frunte ai culturii și științei naționale luptau pentru „binele social”, împotriva celor care din „interes sau rea-credință” împovărau „viața publică cu multe contra-adevăruri”, ținând în jurul lor „o textură de expediente, de meschine subtilități, de mici intrigi, de josnicii mărunte – care, de altfel, nu sunt totdeauna atât de mărunte”, cum scria Spiru Haret, ctitorul mișcării sociale ce-i poartă numele: haretismul.

Sunt de o arzătoare actualitate tezele și argumentele lui Spiru Haret despre patrie și binele social, despre rosturile umane ale legiferării, despre eliminarea privilegiilor și restabilirea echilibrului corpului social, despre binefacerea școlii și culturii pentru emanciparea individului și colectivităților,

despre modelarea culturală a corpului social, despre statul de drept, cu adevărat democratic.

Având în vedere personalitatea lui Spiru Haret, esența social-umanistă și profund patriotică a haretismului, experiența pozitivă acumulată timp de peste 16 ani de Fundația România de Mâine și de Universitatea Spiru Haret, s-a constituit SOCIETATEA NAȚIONALĂ SPIRU HARET PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ, ca o componentă a societății civile.

Inspirate din teoria și practica haretismului, ca acțiune socială în sprijinul populației, în scopul emancipării acesteia, al creșterii și valorificării umane a civilizației, atât Fundația România de Mâine, cât și Societatea Națională Spiru Haret pentru Educație, Știință și Cultură, reprezintă expresia voinței și inițiativei cetățenești de a contribui la analiza obiectivă a realităților, la sesizarea și rezolvarea problemelor dificile ale tranziției, ale dezvoltării echilibrate a țării, la formarea spiritului civic.

*În acest sens, lucrarea de față, prilejuită și de împlinirea recentă a 16 ani de la constituirea Fundației România de Mâine și a Universității Spiru Haret, își propune să evidențieze și evalueze analitic – îndeosebi din perspectiva reflecției sociologice întemeiate pe realități sociale, economice, culturale – moștenirea haretiană în plan cultural-științific și social, să prezinte o oglindă nedeformată a tranziției din sfera economiei, din viața socială în general, propunând un model de acțiune socio-culturală, în structură asociativă, ca expresie a societății civile în acțiune, ceea ce semnifică, în multe privințe, **neoharetism la începutul secolului al XXI-lea.***

Actul constitutiv și Statutul, prezentate în volum – exprimând conștiința și formele concrete ale implicării sociale, individuale și colective, având rol programatic principal, concepute în afara politicii partizane sau înregimentărilor ideologice – sunt documente de acțiune, menite a stimula participarea celor interesați și hotărâți a trece efectiv la acțiuni eficiente, consacrate binelui social preconizat de marele patriot și cărturar care a fost și rămâne Spiru Haret, ale cărui idei, fapte și îndemnuri pot inspira generos dezvoltarea continuă a României de azi și de mâine.

*București,
Aprilie, 2007*

I. MOȘTENIREA HARETIANĂ ÎN PLAN CULTURAL-ȘTIINȚIFIC ȘI SOCIAL. SPIRU HARET – OMUL ȘI OPERA

În pleiada de personalități luminate ale istoriei naționale, care rămân peste timp modele vii de acțiune și îndemn constructiv la acțiune în fiecare nouă epocă, un loc aparte revine lui Spiru Haret.

Originalitatea și valoarea contribuției sale la afirmarea spirituală și materială a României moderne își au izvorul în dăruirea patriotică pentru întemeierea școlii naționale, în militantismul inspirat al unor mișcări energice de ridicare economică și culturală a populației.

Meritele sale ca reformator social în condițiile românești și europene ale secolului al XIX-lea și începutului celui de-al XX-lea rămân peste timp un tezaur de învățăminte. Esența și perenitatea acestora constau în considerarea cetățeanului ca „pivotal” sau „agent” al vieții sociale, beneficiar al îmbunătățirii existenței și acțiunii oamenilor în contextul unui necesar echilibru social al forțelor generative ale civilizației, pe care o considera ca împlinindu-se prin „creșterea coordonatelor sociale ale fiecărui individ”, ale grupurilor sociale.

Această teză exprimă, în esență, concepția sociologică originală a *haretismului*, acea mișcare socială de amploare națională inițiată și promovată de Spiru C. Haret, ctitor al școlii moderne românești, creator al unei teorii de mecanică socială, matematicianul și sociologul care a întrevăzut și întemeiat aplicarea creatoare a matematicii la studiul fenomenelor și proceselor sociale.

I.1. Esența socială umanistă și patriotică a haretismului

Personalitate reprezentativă a științei și învățământului românesc din deceniile de hotar ale secolelor al XIX-lea și al XX-lea, Spiru Haret a trăit și acționat exemplar (1851-1912), studiind în București și la Paris, obținând două licențe, în științele fizice și matematice, susținând o strălucită teză de doctorat (*Asupra invariabilității marilor axe ale orbitelor planetare*). În anul 1878 intră în învățământ ca profesor, iar un an mai târziu este ales

membru al Academiei Române. După ce este câțiva ani funcționar superior în sfera învățământului, în trei etape – din 1897 până în 1910 – a fost ministru al instrucției publice și cultelor.

În anul 1910 publică, la Paris, *Mecanica socială*, „o încercare de aplicare a metodei științifice la cercetarea problemelor sociale”, cum scria el în *Introducere*, exprimând speranța că această lucrare, „rod nu numai al raționamentului pur, dar și al observației și al unei experiențe destul de îndelungate, va răspunde într-o anumită măsură unei necesități de care își dau perfect seama aceia care, într-o sferă mult mai puțin întinsă, sunt chemați să se ocupe de treburile publice”. Semnalând cu onestitate cauzele ce stau în calea rezolvării multor probleme sociale, printre care și necunoașterea, de la acel timp, a „legilor ce guvernează... fenomenele sociale”, Spiru Haret constată că „există și unii care, din simplitate, interes sau rea-credință, împovărează viața publică cu multe contraadevăruri... Și, astfel, ceea ce se cheamă politică nu este de multe ori decât o textură de expediente, de meschine subtilități, de mici intrigi, de josnicii mărunte –, care, de altfel, nu sunt totdeauna chiar atât de mărunte –, în loc să fie ceea ce ar trebui să fie, o știință foarte dificilă, clădită însă pe baze sigure și solide”¹.

Speranța lui Spiru Haret se îndrepta, în epoca lui, în plin proces de reorganizare și restructurare a școlii românești, spre adâncirea cunoașterii și înțelegerii legilor mecanicii sociale, spre instrucție și educație civică lărgită, spre explicarea rațională a mișcării sistemelor sociale și atragerea indivizilor reali, a grupurilor sociale la o activitate socială constructivă, la soluționarea inteligentă a dificilelor probleme ale existenței individuale și sociale. El pleda pentru mobilizarea echilibrată a resurselor materiale și umane, pentru intervenția activă a factorilor economici, intelectuali și morali, care, în teoria lui, în sociologia haretiană, reprezentau forțe generative ale dinamicii sociale.

Pornind de la principii științifice generale, abstracte, Spiru Haret le asocia și le aplica realităților sociale românești, considerând că modul de a trata fenomenele sociale trebuie să fie strâns legat de preocuparea de a „ușura viața societăților”, în sensul că „principiul fundamental al oricărei legi trebuie să fie acela de a tinde la realizarea celei mai mari sume posibile de *bine social* pentru membrii societății respective”. Binele social rezultă din capacitatea fiecărui individ de „a-și conserva și a-și mări pe cât posibil avuția sa economică, intelectuală și morală”, această capacitate depinzând de mulți factori, între care și nivelul de instruire și educație, de moralitate socială. În limbajul haretismului, „binele social necesită creșterea pozitivă a coordonatelor sociale ale fiecărui individ” (p.119).

¹ Spiru Haret, *Mecanica socială*, Editura Gramar, București, 2001, p. 9-10. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi menționate în text.

Consecvent atașat convingerilor sale științifice, principiilor enunțate și crezului său în explicarea mecanicii sociale, Spiru Haret și-a pus întreaga activitate în serviciul „vieții ca forță socială”, al stimulării continue a acțiunii individului în mișcarea socială, pornind de la condițiile istorico-sociale ale timpului său. Astfel, frontul generos al educației, al învățământului a devenit domeniul fundamental al activității sale de peste trei decenii ca „om al școlii românești” și ctitor al mișcării sociale ce-i poartă numele: *haretismul*. Cum îl caracterizau contemporanii săi, Spiru Haret a rămas în istoria națională dăruind acesteia „*viața ca exemplu și numele ca epocă*”.

În anul 1912, Haret înființa Liga *Deșteptarea*, menită a contribui la propășirea economică, intelectuală și morală, la educarea cetățenească și dezvoltarea spiritului de solidaritate socială și umană al românilor – idei și obiective fondatoare ale haretismului.

De altfel, așa cum aveau să aprecieze alte și alte generații, personalitatea lui Spiru Haret „e mereu actuală”, activitățile sale constructive „au avut repercusiuni asupra a tot ce s-a înfăptuit de la el încoace... Minte clarvăzătoare a lui Haret și-a dat întipărirea asupra întregului nostru învățământ de la cel superior până la cel primar. Școala, așa cum a organizat-o el, a fost factorul de căpetenie în pregătirea sufletească a generațiilor care aveau să înfăptuiască unitatea națională”, se scria în revista Societății *Tinerimea română* din iunie 1935. În aceeași publicație se afirma că Spiru Haret „a ridicat și a înstatornicit instrucția poporului pe o temelie sigură, pregătitoare de atâtea energii; el a înălțat viața țărănească spre o credință a economiei și sânguinței, el a deschis prin fecunda sa inteligență atâtea fericite soluții marilor probleme ce au frământat începutul secolului nostru”, fiind vorba, evident, de secolul al XX-lea.

Se descriau, astfel, esența socială umanistă și spiritul patriotic al haretismului, sociologul, omul de știință și ministrul școlilor fiind cel care cerea dascălilor să fie „încălzitorii patriotismului și luminătorii poporului asupra gloriei țării lui în trecut și în prezent și a încrederii nestrămutate ce trebuie să aibă în viitorul ei”.

După cum se știe, Spiru Haret s-a manifestat și ca om politic: a făcut parte din partidul liberal, a fost deputat și ministru de mai multe ori, a urmărit atent viața politică și vicisitudinile ei, în special politicianismul și corupția, s-a preocupat de viața satului, a țăranilor și a comentat înțelegător și favorabil răscoala din 1907, ceea ce i-a atras destule și nedrepte critici, inclusiv aceea că ar fi fost „socialist” și ar fi instigat țăranii prin studiul *Chestia țărănească*, publicat în 1905². Ceea ce rămâne trainic în opera sa

² Reeditată anastatic, cu o *Postfață* de prof.univ.dr. Aurelian Gh. Bondrea, în Editura Fundației *România de Măine*, București, 2007.

– complexă și multilaterală – sunt concepția și acțiunea social-culturală pentru „binele social” al oamenilor și al țării.

Iată câteva considerente care se constituie în factori de reflecție contemporană, atât în ceea ce privește rolul și funcția culturală, socială și economică a școlii, cât și în perspectiva evaluării la justa lor valoare a tuturor proceselor ce au premers și favorizat actul istoric al Marii Uniri.

Acționând pentru unitatea și tăria statului român – ideal ce a mobilizat conștiința românilor în întreaga perioadă dintre 1877 și 1918 –, Spiru Haret scria, în 1907, că un asemenea ideal nu se poate împlini decât „prin cultură, prin o viață mai bună, prin înțelegerea cât mai exactă a rostului nostru în lume, prin dezvoltarea cât mai mare a simțului de iubire de țară și de mândrie de neam. Cine vrea să scurteze cursul vremii pe alte căi își pierde timpul și munca în zadar, și din vântul pe care-l seamănă nu va culege decât furtună”, se exprima el, polemic și constructiv, apărându-și ideile, combătând pe cei care, pe teritoriul românesc sau în afara lui, propovăduiau și practicau atitudini izolaționiste, separatiste și chiar antinaționale, inclusiv în privința organizării și desfășurării, în acea epocă, a învățământului. În concepția lui, „patria nu este numai pământul din care scoatem rente. Patria o face și limba, și istoria, și religia, și tradițiile. A da cu piciorul în toate acestea este a se lepăda cineva de patria sa”.

Această concepție se referea la ansamblul activităților economico-social-culturale, menite a răspunde *cerințelor emancipării sociale și economice, formării unui cetățean modern al statului român modern*.

De altfel, concepția sau gândirea socială – de factură liberal-democratică – și viziunea științifică sociologică – rațional-mecanicistă, înscrisă, desigur, nivelului de cunoaștere al epocii – se contopeau, la Spiru Haret, cu convingeri progresiste, profund patriotice. Acestea l-au determinat și îndemnat să caute explicații realiste, raționale, privind fenomenele și procesele socio-umane, din perspectiva cauzelor efective, cercetate concret și nu imaginate speculativ, clasificate de el ca fiind de natură *economică, intelectuală și morală*.

Profilul său de gânditor social profund, călăuzit de înțelegerea acțiunii sociale concrete, este concludent conturat de principiile și judecățile de valoare expres formulate în *Mecanica socială*, lucrare puțin explorată de literatura sociologică. Sunt exemplare, în această privință, remarcile sale privind *condiția umană a civilizației, îndreptățirea socială și umană a legilor, rolul factorilor economici, intelectuali și morali în asigurarea prosperității materiale și spirituale a indivizilor și colectivităților*.

Este semnificativ a aminti aserțiuni de acest fel ale învățatului patriot Spiru Haret. Analizând raționalitatea civilizației umane, el releva că „nicio-dată o societate obligată să aleagă între două căi nu o va urma pe cea care

necesită cel mai mare consum de energie”, adică pe cea care antrenează pierderi, distrugeri și dificultăți. Spiru Haret atrăgea atenția – nu fără a trimite la starea societății românești de la începutul secolului al XX-lea – că, „în mod general, cantitatea de energie a societăților moderne este în creștere”, iar „crearea noilor resurse, întrebuintarea mai judicioasă și într-o proporție din ce în ce mai mare a forțelor naturale, noile invenții, respectul din ce în ce mai mare pentru viața și drepturile omului sunt tot atâtea cauze ale acestei creșteri”. În mod logic, pentru Spiru Haret, în cele mai multe cazuri, „personalitatea fiecărui individ nu este decât rezultatul acțiunii societății din care face parte; și, la rândul său, această societate suferă efectul acțiunilor pe care indivizii le exercită asupra mediului înconjurător, fiecare pe măsura valorii personalității sale” (p.78) .

În lumina tezei haretiene a *binelui social*, legiferarea, legile, „trebuie să aibă drept scop să determine sau să ușureze mișcarea socială (spre progres) în asemenea mod încât pentru toți indivizii ce compun societatea, una sau mai multe din aceste coordonate să aibă în fiecare moment o valoare mai mare decât în momentele anterioare... O lege ideală ar determina o mișcare de translație a corpului social în întregime, în sensul celor trei coordonate posibile (avuția economică, intelectuală și morală), astfel încât toți membrii societății să aibă parte egală (echitabilă) la beneficiile acestei legi” sau, în orice caz, fără privilegii și abuzuri.

De altfel, trecând pe terenul „concretului social”, „omul școlilor” își exprimă limpede opțiunile: „să presupunem, de exemplu, că o clasă restrânsă de cetățeni a reușit să-și creeze un privilegiu, atribuindu-și în exclusivitate dreptul la învățătură, astfel încât partea cea mai numeroasă a societății să fie condamnată la ignoranță. Știind că ignoranța este cel mai mare rău, sarcina legiuitorului este să distrugă monopolul clasei privilegiate” (p.119-121).

Pornind de la conștiința complexității de interese în societate, de regulă divergente, Spiru Haret se gândea la datoria forțelor publice de a urmări și restabili „echilibrul corpului social”, îndemnând cercetarea sociologică spre analiza și evaluarea concretă, diferențiată și rațională a fenomenelor. El preciza că „nu ajunge ca suma bunăstării economice, intelectuale și morale a unei societăți să fie mare, mai este necesar ca ea să fie repartizată cât se poate de armonios în masa socială, căci este greu să numim bogată sau cultă o societate în care avuțiile colosale ale câtorva indivizi se ridică deasupra unei mulțimi de înfomețați sau în care pătura subțire de intelectuali maschează și ascunde masa de jos care zace în ignoranță. Dacă vreun ideal trebuie urmărit, el trebuie căutat numai în această direcție, căci se poate concepe foarte bine o stare socială în care indivizii să-și aibă partea lor suficientă din toate foloasele civilizației; și dacă atingerea unui asemenea

ideal apare dificilă, este totuși permis să se facă mereu eforturi pentru a ne apropia de el, cât mai mult cu putință” (p.173).

Subliniind constant că studierea forțelor sociale și a modului lor de acțiune constituie partea cea mai însemnată a științei sociale, mai precis a sociologiei, Spiru Haret sintetiza astfel unul din învățămintele istoriei civilizației umane: „o țară este cu atât mai bogată cu cât averea publică este repartizată la un număr mai mare de oameni. Nimic nu dă o impresie de mizerie atât de mare ca existența unui mic număr de oameni foarte bogați planând deasupra unei mase de săraci” (p.167). Considerând ca fiind naturală, firească, aspirația omului la prosperitate, Haret raporta această aspirație la munca, educația și inteligența fiecăruia, o asemenea relație organică trebuind să devină un principiu generalizat de ordine socială și morală.

Inițiativele legislative în sfera învățământului, întreaga activitate ca ministru al învățământului au marcat o nouă și generoasă deschidere a școlii românești, ca factor peren de cultură națională, de instruire a generațiilor, în pas cu dinamica civilizației umane. Practic, toate modificările și adaptările ulterioare în domeniu, inclusiv legiferările de după 1989, s-au aflat și se află, direct sau indirect, prin moștenire de fapt, sub influența ideilor și a concepțiilor luminate ale lui Spiru Haret. *Legile Spiru Haret*, cum s-a încetățenit în conștiința națională denumirea unor reglementări moderne, erau o operă de utilitate publică națională. Așa cum avea să declare autorul lor într-un moment de „bilanț”: „pot să zic că familia mea, de timpuriu, foarte de timpuriu a fost numai școala, așa încât bucuriile și întristările școlii au fost bucuriile și întristările mele și m-am identificat în așa fel cu viața învățământului, încât n-a fost nici o greutate pentru mine ca, atunci când am ajuns în vârstă matură, să știu în ce direcțiune să apuc”.

Perioada în care devenise *ministrul cultelor și instrucțiunii publice* – funcție ce i-a fost încredințată în trei legislaturi – 1897-1899; 1901-1904 și 1907-1910 – era aceea când, după proclamarea, în 1877, a independenței de stat a României, se afla în plină desfășurare procesul legiferării, al reglementării instituționale și juridice în toate domeniile vieții sociale, începând, desigur, cu economia, tendința generală fiind aceea a racordării sistematice a tuturor instituțiilor și funcțiilor acestora la noul curs al istoriei naționale, în context european.

Era stadiul în care și învățământul urma aceeași cale a modernizării, legi succesive, la intervale scurte de timp, aducând reglementări mai mult sau mai puțin adecvate, pentru a așeza școala pe făgașul ei firesc. Astfel, în anul 1886, Dimitrie Sturdza, prezentând un proiect de lege, releva că „școala este o instituție publică organică”, având „un singur fundament: statul; un singur și unic scop: întărirea și asigurarea lui în viitor”. În 1893, o altă lege a învățământului, propusă de Take Ionescu, modifica organizarea învățământului

primar, stabilea obligațiile statului față de școală și prevedea măsuri în vederea unei pregătiri mai temeinice a învățătorilor și institutorilor, păstrând însă unele deosebiri între dascălii de la orașe și cei de la sate, pentru ca, apoi, o nouă lege să înlăture deosebirea dintre învățământul rural și cel urban.

Dar legile menționate, care au realizat o anumită structurare a școlii românești în raport cu noua etapă de dezvoltare a țării, nu satisfăceau, în întregime, exigențele acestui stadiu, fiind nevoie de un învățământ dinamic și realist, care să pregătească mai eficient tineretul în raport cu avântul industriei, comerțului și agriculturii, cu intrarea țării, ca entitate statală independentă, în circuitul economic european și mondial, cu afirmarea personalității culturale a poporului român, care, în preajma secolului al XX-lea, aspira la înfăptuirea unor noi idealuri, în centrul cărora se afla, neîndoielnic, unirea tuturor românilor, făurirea statului național unitar român.

Într-o expunere de motive înaintată Parlamentului și publicată în 1897, Spiru Haret explica rațiunile reorganizării și restructurării învățământului secundar și superior prin necesitatea orientării școlii spre nevoile concrete ale țării în domeniul economiei și vieții sociale, al culturii și științei. Cum avea să se explice el în mod plastic mai târziu, într-o scrisoare către direcțiile unor licee, „societățile moderne au trebuinți numeroase și complexe, diferite de ale celor antice, și cunoașterea lor este indispensabilă acelor care au să trăiască la un loc cu contemporanii lor, iar nu cu societatea greacă și latină de acum 2000 de ani. Viața este prea scurtă, timpul este prea scump pentru ca tinerii să consacre 8 ani la preumblări în grădinile lui Academus, iar la vârsta de 20 de ani să se găsească în lume tot așa de străini ca și un contemporan al lui Platon, care ar fi dormit 24 de secole”.

În retrospectiva istoriei, evaluând semnificația legiferărilor haretiene, se poate spune că roadele acestora se vor regăsi în afirmarea socială a generații și generații de absolvenți ai învățământului românesc, propulsate în viața socială, economică și culturală a țării, prin ceea ce am putea numi *spiritul, concepția, organizarea și modernizarea haretiană*. Iar spiritul în care au fost concepute și aplicate asemenea legi izvoră din cel puțin două premise istorice, pe care le subliniasă, îndeajuns de limpede, Spiru Haret, într-unul dintre numeroasele sale studii și articole. „În prima linie – scria el – avem datoria de a ne apăra drepturile noastre de stat liber și stăpân la el acasă, iar timpul în care trăim formează, fără îndoială, una din epocile cele mai însemnate din istorie”, o problemă fundamentală a aceluși timp, de care depindea – ca și astăzi – viitorul oamenilor și al țării, fiind școala, învățământul.

Spre exemplu, *Legea asupra învățământului secundar și superior* din anul 1898 răspundea unor asemenea comandamente majore, iar analiza structurii și a conținutului său, a principiilor pe care le-a statuat, este de

natură a pune, și mai puternic, în lumină personalitatea și moștenirea marelui ctitor al școlii moderne românești³.

Raportorul, în Parlament, al Legii Spiru Haret a fost unul dintre colaboratorii săi apropiați, C. Dimitrescu-Iași, profesor la universitățile din Iași și București care, adresându-se deputaților vremii, spunea: „proiectul de lege prezentat Camerei de către actualul guvern este o lucrare rezemată pe un șir bogat de informații; el se prezintă ca o sinteză a tendințelor de reformă cuprinse în diverse încercări făcute până astăzi în țară de către diferiți oameni politici și oameni de școală. Ca atare, acest proiect este menit să satisfacă trebuințele învățământului secundar și superior, potrivit cerințelor culturii moderne și nevoilor reale ale țării”. Iar, mai departe, adăuga: „ideea care ne-a călăuzit în alcătuirea noului proiect a fost să dăm învățământului o astfel de organizare, încât să satisfacă și nevoile actuale ale statului și să aibă, în același timp, destulă *elasticitate* pentru a garanta dezvoltarea treptată a învățământului, în paralel cu progresul ce-l face statul român”.

Spirit realist, deschis colaborării cu toți cei interesați și capabili, valorificând creator organizarea și legislația de până la el, Spiru Haret considera că „o lege nu este o operă originală a unui individ, ea este rezultatul unei munci de colaborare”, principiu pe care l-a aplicat consecvent, în pofida multor dificultăți și opreliști, chiar a unor gesturi de neîncredere și împotrivire distructivă, venite din partea unor contemporani ai săi.

Personalitate exemplară a vieții sociale românești, adevăratul făuritor al învățământului românesc modern, reprezentant de frunte al științei și culturii naționale, Spiru Haret a fost și rămâne, prin activitatea și opera sa, un întemeietor și creator de prestigiu în domeniul învățământului și științei, moștenirea sa purtând peste generații imaginea de patriot luminat. Puternica sa personalitate, multilateralitatea domeniilor în care s-a afirmat mereu, cu exemplară competență, au determinat pe contemporani și pe urmași ai săi să afirme succesiv despre el că a fost, deopotrivă și simultan, un mare ministru al școlilor, un reformator pedagogic, un mare democrat, părintele țărănimii, un mare legiuitor școlar, un pedagog metodician și un om de știință, dar și ceva mai mult decât toate acestea.

I.2. Ideea de „școală națională”

Spiru Haret a continuat cu succes activitatea precursorilor săi din prima jumătate a secolului al XIX-lea, printre care Dinicu și Iordache Golescu,

³ Am abordat direct această problematică – reluată, parțial, în continuare – în lucrarea *Perenitatea unei moșteniri. 100 de ani de la adoptarea Legii Spiru Haret*, Editura Fundației România de Măine, București, 1998.

Gheorghe Lazăr și Gheorghe Asachi, Petrache Poenaru și alții, ridicând pe o treaptă superioară ideile și măsurile preconizate de asemenea ctitori și reformatori ai școlii românești. Spirit democratic, patriot profund, el a înțeles și a structurat școala ca pe un organism necesar nevoilor vieții sociale, a intuit ca nimeni altul raportul dintre școală și societate, evoluția acestei instituții fiind continuu influențată de schimbările produse în societate, iar aceasta, la rândul său, de școala care este mereu chemată să o servească.

Părintele învățământului românesc modern era condus de ideea că transformarea școlii pe care o pune în serviciul națiunii și, mai ales, la îndemâna poporului, este izvorul ce trebuie să întrețină progresul națiunii. Prodigioasa lui activitate în acest domeniu se caracterizează prin realismul ideilor și reformelor propuse și aplicate, prin preocuparea de a lega școala de viață, de practică, de a o face să corespundă cât mai bine nivelului de dezvoltare economică și socială a țării, progresului științific și tehnic al vremii, dar și exigențelor, cu acuitate intuite, ale viitorului țării.

Cunoscând profund realitatea românească, soluțiile moderne din alte țări, în special din Europa, Spiru Haret a propus soluții originale în reformarea școlii naționale. Astfel, în privința școlii secundare, ca și a celei primare, erau promovate cu îndrăzneală și curaj, cu încredere și o temeinică motivație socio-culturală, transformări de anvergură: prin reorganizarea liceului, se realiza trecerea de la liceul unilateral la liceul cu trei secții – clasică, modernă, reală –, oferindu-se tinerilor perspectiva atât de a se pregăti temeinic pentru viitorul lor și al țării, angajată în acțiunea de complexă modernizare, cât și pentru a înlesni dezvoltarea personalității lor în acord cu aptitudinile de care dispuneau. În locul programelor fixe, rigide care indicau numai materia de învățământ, Haret stabilește ca acestea să aibă o parte introductivă, care să cuprindă orientări asupra metodelor de predare a fiecărui obiect în parte.

În privința învățământului superior, se prevedea: trecerea de la o universitate ale cărei facultăți își desfășurau activitatea separat, izolat, la o instituție complexă și armonioasă, adevărat *centru cultural al țării*, având propria sa personalitate, o autonomie constructivă, conjugată cu necesara integrare într-un sistem național, stimulator și generator de noi valori, în care să se asigure progresul științei, literelor, artelor și să contribuie, concomitent, la formarea spiritului *public*, prin atenția deosebită acordată *culturii naționale*. Astfel, legea consacra pentru universități asumarea fermă, responsabilă a rolului de înaltă instituție care pregătește tineretul pentru profesiunile de stat și pentru cele libere; cerința ca facultățile de litere, filosofie și științe să formeze cadre didactice pentru școala secundară; constituirea, pe lângă catedre, după caz, de laboratoare, seminarii

universitare, clinici etc., pentru a asigura îmbinarea instrucției teoretice cu pregătirea practică și cu cea de cercetare științifică.

În ce privește învățământul particular, instituit pentru a răspunde cererilor unor confesiuni religioase și ale unor minorități naționale, Haret a constatat că, în cadrul acestui tip de învățământ, se ignora studiul limbii, istoriei și geografiei României. Pentru a elimina asemenea tendințe, a promovat *Legea învățământului particular*, care dispunea controlul statului asupra școlilor particulare, astfel încât elevii să cunoască bine limba română și istoria patriei, nu din motive naționale șovine, ci din rațiuni practice de bună înțelegere și conviețuire. Firește, legea a provocat opoziție, dar Spiru Haret a știut să ia măsurile care să asigure unitatea culturală a poporului.

Nu încapă îndoială că și astăzi principiile promovate și apărute de Spiru Haret cu privire la „propagarea limbii și culturii românești numai prin farmecul inteligenței și geniului propriu național”, referitoare la modernizarea învățământului sunt de o arzătoare actualitate, trăinicia și viabilitatea lor reprezentând o vie sursă de inspirație pentru aplicarea, în spiritul noilor cerințe ale istoriei și ale afirmării puterii de creație a poporului român, a tuturor reglementărilor privind școala, viitorul ei.

Legiferările haretiene răspundeau cerințelor istorice ale dezvoltării României după câștigarea independenței de stat în 1877. Era perioada în care începuse – și a durat câteva decenii – o amplă dezbatere asupra reformelor economice, sociale și politice; în plan ideatic se discuta despre „elita socială” și izvoarele social-intelectuale ale acesteia, despre suveranitatea națională și drepturile democratice iar, în acest context, despre o viață social-politică întemeiată pe moralitate și ordine, toate acestea fiind strâns legate, condiționate determinant, cum demonstra Spiru Haret, de *instruirea tinerelor generații, de dezvoltarea învățământului românesc și a culturii naționale*. Era perioada în care oamenii politici ai noului stat independent, guvernării acestuia, printre care și Dimitrie Sturdza, șef al guvernului sub egida căruia Spiru Haret propunea legea ce avea să-i poarte numele, introduceau în vocabularul politic autohton termenul de „Plevna internă”, cu înțelesul contemporan de *stat de drept*. Astfel, pentru epoca respectivă, „dacă Plevna externă semnifică un stat liber și neatârnat, Plevna internă va să zică trai politic intern așezat pe moralitate și ordine”, spunea Dimitrie Sturdza, în 1903, deci cam în aceeași perioadă în care Spiru Haret pleda, în publicații precum „Voința națională” (1899-1900), „Convorbiri didactice” (1900), „Analele Academiei Române” (1903-1904) sau „Revista generală a învățământului” (1905-1907), pentru apărarea noii legislații școlare și înfăptuirea reală a educației naționale.

Pledoaria lui se întâlnea cu generoase idei ale unor colegi de generație iar, o vreme, și de guvern, cum era P.S. Aurelian, cel care milita pentru

răspândirea cunoștințelor științifice și argumenta că totdeauna „victoria este a celui mai învățat”, încât „numai prin știință ne vom face demni de a șede alături cu popoarele care ne-au apucat înainte pe calea civilizațiunii”.

Inițiativele legislative, ca și concepțiile militant susținute în zeci de studii, articole și conferințe publice de către Spiru Haret se întemeiau pe principii care au reprezentat temelia democratizării și modernizării învățământului românesc, a integrării cerințelor de progres material, de prosperitate și emancipare istorică a cetățenilor noului stat independent, care se racorda culturii și civilizației europene și mondiale. O caracteristică esențială a legislației școlare a lui Haret o reprezintă *asigurarea unui învățământ unitar, armonios, de la cel primar până la cel universitar*.

Concepția haretiană asupra învățământului relevă trăsături și obiective consecvent urmărite și aplicate: obligativitatea și gratuitatea învățământului primar; instrucție și educație egală în mediul urban și în cel rural; valorificarea tradițiilor școlii românești, dar și preluarea cu discernământ a altor experiențe; caracterul realist, practic al învățământului pe toate treptele, în strânsă legătură cu cerințele dezvoltării economico-sociale a țării; dezvoltarea învățământului tehnic profesional; accentuarea caracterului educativ al școlii; pregătirea adecvată și perfecționarea continuă a corpului profesoral; apelul permanent la metodele pedagogice moderne; luarea în considerare a particularităților de vârstă și individuale ale școlarii și, nu în ultimul rând, asigurarea unei baze materiale corespunzătoare pentru instituțiile de învățământ.

Prin constituirea unui cadru adecvat de organizare a școlii românești, Spiru Haret a așezat învățământul național pe noi trepte, transformându-l în mijlocul fundamental și indispensabil al creșterii gradului de instruire a populației, a „poporațiunii” din România, expresie prezentă în studiul din „Convorbiri didactice”, intitulat *Societatea corpului didactic primar și Liga învățământului*, în care era vorba, îndeosebi, despre starea țărănimii și nevoia acută de a-i „lumina viitorul” prin școală, sau, după formula dintr-o scrisoare deschisă către P.P. Carp, de a scoate țărănimea „din întuneric, neștiință și sărăcie”.

„Omul școlilor” semnalase cu amărăciune și luciditate diferența dintre mediul urban și rural în domeniul învățământului, militând pentru eliminarea unei deosebiri „ce face aproape imposibilă pentru copiii de săteni pătrunderea în școlile secundare”. Era și unul din motivele pentru care un principiu întemeietor al legiferării haretiene consta în gratuitatea, fie și parțială, a „instrucțiunii secundare și superioare”. În același timp, o serie de prevederi, urmărind lărgirea orizontului de cunoștințe al tineretului, stabileau, printre alte obiecte de studiu, în învățământul secundar, istoria universală și istoria țării, geografia generală și geografia țării, matematica și fizica, dar și aplicațiile practice privind nivelarea terenurilor, drenajele, irigațiile, noțiuni

de „drept usual și instrucțiune civică”. „Fiecare școală normală de învățători va dispune de câte o întindere de loc îndestulătoare pentru lucrările practice de agricultură și pomologie ce vor trebui făcute de școlari”.

Așa cum au remarcat peste timp o serie de exegeți ai operei școlare haretiene, aceasta era permanent călăuzită de coordonatele valorii instructiv-educative și de permanenta concordanță cu viața social-economică a țării, cu interesele ei prezente și viitoare. Legislația școlară, diversele inițiative organizatorice și instituționale aveau ca motivație fundamentală evidentă, afirmată ca atare ori subînțeleasă, principiul potrivit căruia *sistemul școlar al unei țări să fie oglinda fidelă a trebuințelor, aspirațiilor, caracterului național al poporului care o locuiește*. În acest sens, într-un raport din 1903, Spiru Haret preciza: „ne silim să înlăturăm din învățământ tot ce nu avea viață decât prin puterea tradiției, fără a răspunde însă vreunei realități oarecare; fie o necesitate socială actuală, fie îndestularea unei necesități sufletești. Mai contăm să apropiem școala de popor, să o facem să fie iubită și respectată, să fie centrul de unde să pornească curente bune și sănătoase pentru înălțarea și întărirea neamului. Căutăm a face ca învățământul nostru să devină un învățământ național, de vreme ce ne silim a-l face să se potrivească țării noastre, în loc de a ne mulțumi să-l luăm făcut gata, într-un timp și în niște condiții care nu mai sunt ale noastre”.

Este un adevăr larg recunoscut că spiritul științific novator, modern imprimă o nouă fizionomie și un nou conținut școlii românești, văzută de Spiru Haret ca un *instrument al modelării culturale a corpului social al țării*, așa cum o cereau premisele socio-economice și perspectivele ei de dezvoltare, *corp social* de care se ocupă teoretic și în *Mecanica socială*.

Pentru a înțelege profund, în realele ei dimensiuni istorice, opera lui Spiru Haret, de legiuitor al învățământului românesc, inițiativele sale de înaltă valoare umanistă și semnificația lor patriotică, este relevantă, și de evidentă actualitate, opinia sa despre școala națională. În concepția marelui ctitor al școlii românești moderne, „existența unui popor nu este asigurată decât atâta timp cât toate elementele lui sunt strâns unite, și unire nu poate fi dacă întregul popor nu se crește și nu se întreține în simțiri comune de iubire de țară și de neam”.

Personalitatea constructivă a fondatorului haretismului și-a pus puternic amprenta asupra evoluției școlii și societății românești, iar contribuția lui la așezarea, organizarea și structurarea învățământului a influențat direct întreg cursul reformelor școlare și sociale dinainte și după înfăptuirea Marii Uniri.

Ideea de *școală națională* avea să-și afirme dimensiunea practică și semnificația valorică principială atunci când, la 1 Decembrie 1918, la șase ani după moartea lui Spiru Haret, se desăvârșea procesul de făurire a statului

național unitar român, se ridica pe o nouă treaptă sarcina organizării și dezvoltării învățământului și societății în ansamblul său.

Cine cercetează azi documentele epocii va constata că dezbaterile parlamentare din iunie 1924, care examinau proiectul unei noi Legi a învățământului, oglindind inerentele opțiuni pro și contra, în raport cu diversele orientări și interese, s-au constituit și într-un omagiu adus înaintașilor școlii românești, situând la loc de frunte personalitatea și contribuția lui Spiru Haret, pentru care convingerea de căpătâi era cea potrivit căreia „cel dintâi act al oricărei acțiuni naționale este tărâmul școlar”.

Nu numai pentru a se cunoaște azi mai bine cele spuse atunci dar, mai ales, pentru ecoul lor contemporan, pentru frumusețea morală a recunoștinței față de înaintași, este relevant a menționa unele din aprecierile care se constituiau în *elogiu al urmașilor pentru ctitorul școlii românești moderne*. Astfel, raportorul din Camera Deputaților la legea amintită, ținea să remarce că, dacă între 1864-1910 s-au perindat zeci de miniștri la învățământul public, Spiru Haret a fost cel care a înfăptuit, în domeniul școlar, mai mult decât toți la un loc. „Toate acestea – sublinia deputatul raportor – Haret le-a făcut mai mult cu sufletul decât cu mijloace materiale; cu caracterul lui plin de voință, de energie. El s-a apropiat de sufletul învățătorilor, i-a câștigat în așa măsură, încât învățătorimea vedea în el pe adevăratul ei părinte, pe îndrumătorul și sprijinitorul ei. Am zis că le-a făcut toate acestea, fără mijloace materiale deosebite din partea statului, pentru că între anii 1901-1904, când a fost pentru a doua oară ministru, am avut cea grozavă criză financiară și economică... Iar a treia oară a venit ca ministru între 1907-1910, după răscoalele țărănești. Ce poți face, oare, fără mijloace bănești îndestulătoare?”, întreba atunci parlamentarul, iar cetățenii români de la începutul secolului al XXI-lea constată că interogația sa, preocupantă acut în epocă, are și un evident ecou contemporan.

Concepția haretistă era ca activitatea școlară și culturală să dezvolte „aptitudinile necesare pentru viitoarea viață individuală și socială”.

Această „viitoare viață individuală și socială” era, în al treilea deceniu al secolului al XX-lea, reflexul ideii haretiene de școală națională, idee care se regăsea și în pledoariile unor gânditori ca Ștefan Zeletin, care constata că „programul de învățământ este adaptat nevoilor sociale ale momentului istoric prezent în dezvoltarea neamului nostru. Statul român, care cheltuiește pentru școală, are și dreptul a o îndruma spre satisfacerea nevoilor sale proprii”, care erau acelea ale modernizării durabile.

Aceasta era perioada în care se punea problema unei mai strânse și reale legături între școala practică și democrație, cum solicita C. Rădulescu-Motru. Acesta, recunoscând contribuția lui Spiru Haret la modernizarea

școlii naționale, își exprima convingerea că „învățământul spre care trebuie să se îndrepte fiii poporului nostru astăzi pentru o mai bună asigurare a viitorului lor este învățământul practic”, pornindu-se de la premisa că școlii i se cere ca în fiecare epocă „să pregătească pe om pentru lupta vieții”.

C. Rădulescu-Motru cerea slujitorilor școlii să fie „apostolii muncii creatoare de energie”, considerând că a fi democrat în stabilirea funcției școlii naționale, înseamnă „a fi dispus să primești, pentru școală, rolul de instituție pusă în serviciul muncii productive”, al propășirii naționale, obiectiv care, cu siguranță, îl călăuzise pe Spiru Haret atunci când concepușe și propusese legiferării un învățământ care să corespundă cerințelor economico-sociale, nevoilor ridicării gradului de instruire culturală și profesională a tinerilor. Preluându-i moștenirea și îmbogățind-o, acționând în noi condiții, fiind necesar a învinge noi dificultăți, generațiile care au urmat au acționat cu conștiința că – așa cum scria revista „Tinerimea română”, în iunie 1935 - „în mișcările de trezire a conștiinței publice și de îndreptare a minții asupra realităților naționale, la sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul veacului nostru, Spiru Haret apare ca organizator al învățământului național pentru popor”. Concluzia publicației amintite era aceea că „toate realizările politice din vremea noastră n-ar fi ajuns la rezultat, dacă școala poporului organizată de Haret nu și-ar fi adus binefăcătoarele ei roade”.

În retrospectiva istoriei și a vieții lui Spiru Haret se poate spune că acesta, ca om politic al epocii, nu și-a subordonat niciodată sociologul, reformatorul social sau omul de știință care era în același timp.

Stadiul de dezvoltare economico-socială a României de la începutul secolului al XX-lea aducea la „ordinea zilei” formarea și afirmarea fondului uman românesc, a forțelor vii de creație ale unei națiuni în plină ascensiune, al cărei viitor depindea – cum au intuit oamenii luminați ai epocii, printre care și Spiru Haret – de gradul de instruire profesional-culturală a întregii populații, începând, se înțelege, cu partea ei cea mai fragedă, cea destinată să „forjeze” viitorul: copiii, tineretul. Acest principiu izvoră din convingerea de timpuriu formată a făuritorului învățământului românesc modern că progresul social nu vine decât din efort conștient și rațional, adică din înțelegerea temeinică, stăpânirea deplină și aplicarea rațională, eficientă a cunoștințelor.

Din această filosofie a învățării sau sociologie a învățământului va rezulta acea originală analiză a izvoarelor și cauzelor „mecanicii sociale”, datorită căreia sau prin intermediul căreia se obține și se perfecționează continuu „starea de civilizație”, care „să aibă drept scop de a diminua suma suferințelor societății umane”, „sociologii și oamenii de știință”, oamenii politici fiind datori „să definească din ce în ce mai clar obiectivele lor”(p.174).

Prin orientările și acțiunile sale practice, Spiru Haret a pus temelie trainică unei școli naționale care a format și „șlefuit” personalitatea unor generații organic înlănțuite, angrenate în „mecanica economico-socială” a României de după 1918.

De altfel, în 1928, când publica *Istoria învățământului românesc*, Nicolae Iorga, în felul său admirator dar și critic al unora din demersurile haretiene în privința structurării învățământului național, consemna că „Haret, matematicianul, urmărește înlăturarea superfluităților prin introducerea simțului «lucrurilor». El are totuși în vedere societatea, deși numai o anumită societate fără lux și, a doua, fără podoabe, ba chiar fără poezia unei armonizări intime”, încât „o atingere a principiului (dedublării în clasic și real, aparținându-i lui P. Poni) măcar sub raportul utilității profesionale se introduce prin legea lui Haret, continuator al lui Sturdza și, deci, credincios concepțiilor germane, cu toate studiile sale la Paris, gimnaziul rămânea, din fericire, unic, dar tot, în mare parte, ca școală preparatoare, iar în liceu se introducea *trifurcarea* (clasic, modern, real), o specializare care nu poate reveni decât universității și corpului ei învățător”.

Timpul a confirmat adevărul că organizarea predării graduale a cunoștințelor în liceu, cu un trunchi comun de obiecte și altele specifice secțiilor clasice sau reale, potrivit opțiunii elevilor, a determinat ridicarea continuă a gradului de instruire, de cultură generală a tinerilor care, în condiții economico-sociale complexe, contradictorii, intrau în viața socială activă cu un orizont de pregătire din ce în ce mai adecvat proceselor de atunci ale dezvoltării industriei, agriculturii, serviciilor publice, aparatului administrativ. Era perioada când, după expresia lui Rădulescu-Motru, își formau personalitatea românul producător, românul vânzător și cumpărător, când se dezvoltau, prin acomodare la noi cerințe, nenumărate îndeletniciri ale muncii fizice și intelectuale. În asemenea împrejurări, scria C. Rădulescu-Motru, „generațiunea tânără are misiunea să grăbească însănătoșirea societății române. De această misiune sunt legate multe și grele îndatoriri”, fiind necesar să se unească la un loc „entuziasmul faptei cu maturitatea judecării”.

Activitatea multilaterală a lui Spiru Haret a fost deschizătoare de noi orizonturi într-un domeniu – învățământul, în general activitatea de instruire și educare –, care nu este și nu poate fi static, osificat.

În acest sens, care poate fi și unul actual, contemporan, C. Rădulescu-Motru scria, în 1901, că „recunoștința țării rămâne pentru totdeauna asigurată” lui Spiru Haret care, împreună cu alții, „ce le-au stat în puterea lor ei le-au voit și făptuit cu prisos”.

Cu toate acestea, este realist a observa că în complexa evoluție a sistemului de învățământ și cultural-educativ au apărut, în perioade mai mult

ori mai puțin îndepărtate sau apropiate, și fenomene negative. Nu este în intenția acestei abordări de a dezvolta o asemenea temă, dar este necesar a aminti, fie și în treacăt, că au fost momente și împrejurări în care școala a fost fie neglijată din punctul de vedere al sprijinului de care trebuie să se bucure din partea autorităților publice, fie aservită acestora, sub cele mai diverse aspecte. S-au acumulat o serie de asemenea aspecte negative sau exemple care arată fie „reforme” care mai mult au stricat decât au „îmbunătățit”, fie imixțiuni administrativ-ideologice, fie o desconsiderare abia mascată a corpului didactic iar, uneori, toate acestea laolaltă, însoțite de tendința minimalizării ideii de școală națională, de factor de educație civică, patriotică.

Unul dintre meritele lui Spiru Haret, văzute prin prisma dezvoltării istorice a învățământului românesc, îl reprezintă statuarea rolului corpului profesoral. Preocuparea sa în „formarea formatorilor”, pentru recunoașterea socială a prestigiului acestora și a rolului lor determinant în asigurarea *calității* învățământului rezultă chiar și din constatarea, aparent cantitativă, că, în structura legilor inițiate de el, prevederile referitoare la corpul profesoral ocupă un loc primordial. Cine parcurge astăzi, pentru informare și documentare, *legile Spiru Haret* sau urmărește activitatea acestuia în slujba școlii va remarca trăinicia principiilor, consistența și unitatea criteriilor, temeinicia exigențelor și preocuparea constantă pentru promovarea prestigiului social, științific și moral al profesorului. Chiar și din limbajul arid al legii, din normele avansate – verificate apoi timp de decenii, prin aplicarea practică în organizarea învățământului – s-a desprins și se desprinde interesul consecvent pentru progresul intelectual al națiunii române.

Spiru Haret a militat pentru scoaterea corpului profesoral de sub influența luptelor politice, s-a pronunțat împotriva ideii de a se înființa un partid politic al învățătorilor. În legătură cu aceasta, el scria că „partidul învățătoresc” este o absurditate, un non-sens, „căci nu poate fi partid politic acolo unde se agită interesele generale, ci numai acele ale unei fracțiuni a națiunii, oricât de interesantă ar fi ea”. În polemica sa vie, combativă, argumentată, sublinia cât de dăunător ar fi pentru școală ca profesorii să fie considerați „agenți electorali” ai partidelor politice.

În procesul adoptării, după 1989, a legii învățământului, o lege democratică și modernă – din păcate în continuă dispută și reformulare, pornindu-se uneori de la considerente conjuncturale și chiar de la interese politice evidente, care uneori poartă pecetea oportunistului de tranziție –, un subiect de larg interes și de puternică rezonanță l-a constituit *autonomia universitară*. Este și de înțeles că, după decenii de centralism excesiv, impus și exercitat în toate domeniile, reluarea problematicei autonomiei a suscitat ample analize în mediul universitar, în dezbateră și formularea articolelor

de lege privind libertatea instituțiilor universitare, publice și particulare, adică aria lor de competență ca nuclee ale formării noilor generații de specialiști, în raport cu exigențele unui nou stadiu de dezvoltare a științei, culturii și societății românești, în contextul internațional, la întâlnirea cu secolul XXI, întâlnire care supune lumii universitare o problematică nouă, revoluționară, s-ar putea spune.

Evocând, în lumina prezentului și a viitorului, problematica autonomiei universitare, semnificația ei socială și funcția sa de stimulent al învățării și descoperirii științifice, este de subliniat adevărul că, în fapt, sâmburele, rațiunea și finalitatea acesteia își au sorginea legislativă și întemeierea principială în Legea Spiru Haret. Acesta statuase, până în detaliu uneori, coordonatele funcționării armonioase și eficiente în plan social și spiritual a facultăților și universităților, ca izvor viu și peren al creșterii gradului de instruire, educație și cultură ale tinerimii.

I.3. Gânditor profund, analist social devotat cauzei prosperității poporului român

În timpul vieții și activității lui Spiru Haret, aspirațiile naționale ale românilor se împleteau puternic, organic, cu obiectivele emancipării social-economice, culturale, științifice și educative. Influențele lumii exterioare, ale țărilor Europei occidentale, între care un loc de frunte îl deținea Franța, constituiau, pentru oamenii luminați și pătrunși de demnitate națională ai epocii, o temă de reflecție critică și adaptare analitică la realitățile autohtone, un motiv rațional de respingere a tot ce reprezenta imitație servilă sau preluare ignorantă a tot felul de „forme fără fond”, denunțate cu atâta stăruință, la vremea lui, de către Titu Maiorescu, dar și de către Spiru Haret care, după cum am subliniat anterior, era profund preocupat ca învățământul să devină un învățământ național, să se potrivească României.

Cauza, consecvent urmărită, a emancipării școlii naționale, a consacrat personalitatea lui Spiru Haret, numit în epocă și ulterior „un mare ministru de instrucțiune”, care „nu se mulțumește numai să organizeze. Un mare ministru, în afară de credincios servitor al școlii, este și un spirit politic capabil să-și integreze înfăptuirile de moment într-o concepție care va deveni vădită pentru toată lumea. Un astfel de mare ministru a fost Spiru Haret”, se scria în revista „Tinerimea română”, care aprecia, totodată, că „legat strâns de epoca sa, acest creator de multiple rosturi, de o integritate sobră și de o puternică viziune a realității, a lăsat cea mai grandioasă realizare pe care un om de idealuri o putea visa”.

Preocupat de eficiența socială a oricărui demers public, de impactul oricăror reglementări sau legiferări asupra conștiinței „corpului social”, a opiniei publice naționale, am spune noi astăzi, Spiru Haret pleda pentru claritatea și precizia legilor, al căror scop principal trebuie să fie mereu acela de a răspunde unei „necesități general resimțite”. În concepția lui o lege trebuie să fie simplă, „lipsită de subtilități inutile care nu fac decât să se piardă din vedere ideile principale”. Observator realist al vieții publice românești, el atrăgea atenția că „numai în acest fel se va atenua, dacă nu se poate evita total, flagelul pe care îl reprezintă cei ce dau mereu explicații și interpretări, de fapt dușmani ai oricărei aplicații exacte și sincere a legii”.

Este mereu actuală cerința haretiană ca „una din principalele preocupări ale legiuitorului să fie creșterea forțelor sociale pe care înțelege să le pună în acțiune pentru a asigura eficiența legii. O eroare destul de frecventă constă în a crede că o lege odată votată va produce, prin însuși acest fapt, efectele urmărite. O lege nu este decât un instrument care nu acționează decât acolo unde o forță o pune în mișcare”, legiuitorul, adică aleșii națiunii, demnitarii având „obligația de a se afla deasupra pasiunilor și slăbiciunilor obișnuite. Nu se fac lucruri mari cu mijloace mărunte și mai ales nu cu mijloace meschine”(p.127).

Pentru Spiru Haret, știința și conștiința, moralitatea și valorile morale erau un principiu călăuzitor al oricărei acțiuni sociale.

Concepția lui Spiru Haret asupra învățământului superior avea în vedere, concomitent, organizarea și structura acestuia, programele de învățământ și conținutul lor, recrutarea și perfecționarea corpului profesoral, precum și relația spațiului universitar cu cercetarea științifică și cu cerințele practice ale vieții economico-sociale a țării. Din această perspectivă, autonomia universitară nu avea în nici un fel conotația sau tendința de izolare elitistă, de separare sau situare într-un „turn de fildeș” a învățaților și inițiaților. Dimpotrivă, în concepția fondatorului învățământului românesc modern, universitatea era sau trebuia să devină un centru activ, înaintat al vieții culturale și științifice a țării, o tribună a învățării și a exprimării libere a ideilor și soluțiilor noi, deduse din confruntarea argumentelor și din verificarea experimentală.

Așa cum aveau să remarce mulți comentatori ai săi, Spiru Haret concepea autonomia universitară în sensul că instituțiile de învățământ superior trebuiau să contribuie la propria lor dezvoltare calitativ-funcțională iar, prin aceasta, să corespundă cerințelor economice, sociale, științifice ale statului român. „Învățământul universitar, ca și tot restul învățământului, nu trebuie să facă abstracție de nevoile, de aspirațiile și de împrejurările țării, izolându-se exclusiv în regiunea speculațiilor...” sau să se reducă la organizarea de examene și distribuirea de diplome. „După noi – scria Haret –

pentru o universitate, chestiunea examenelor și a diplomelor trebuie, dacă nu să rămână pe ultimul plan, cel puțin să nu-i absoarbă toată atențiunea, să nu o facă să piardă din vedere principala ei chemare, care este de a fi *centrul cultural cel mai înalt al țării*. Ea trebuie să atragă și să rețină în sfera acțiunii sale pe toți acei care sunt în măsură de a contribui la înaintarea științei, sau cel puțin de a o expune sub forma cea mai din urmă”, adică cea mai nouă, cea mai recentă.

Haret considera că universitatea nu este o simplă continuare a liceului, ci este chemată, în primul rând, să fie creatoare, adică să contribuie la progresul fiecărei științe: „fiecare Universitate să fie un centru împrejurul căruia să se grupeze o activitate științifică cât mai întinsă..., să fie o tribună de pe care știința înaltă să fie expusă în toată libertatea, condiție esențială pentru libera ei dezvoltare”.

Mai toți biografil și analiștii operei lui Spiru Haret au relevat preocuparea acestuia pentru stimularea și dezvoltarea cercetării științifice, pentru elaborarea unor lucrări de sinteză încurajate și subvenționate de stat. Este cunoscută, între altele, constituirea din inițiativa lui, prin lege – lege susținută și de Nicolae Iorga –, a unei Comisii istorice a României, care a și publicat importante lucrări de referință, conținând documente, cronici românești și străine, sinteze etc.

Concepția haretiană asupra învățământului – o concepție novatoare, modernă, al cărei spirit este de evidentă actualitate – izvorăște, deopotrivă, din umanismul și patriotismul său, din orizontul său științific temeinic fundamentat.

De altfel, Spiru Haret a preconizat și a întemeiat o adevărată „școală” a gândirii școlii ca factor de instrucție și *educație socială, civică, patriotică*. Stau mărturie în acest sens nenumărate profesii de credință ale mentorului școlii naționale românești. El scria că „o instrucție solidă și variată este indispensabilă unui om în împlinirea datoriilor sale și către sine și către familia sa și către patrie; însă nu este de ajuns pentru a satisface toate trebuințele vieții complete. Mai trebuie ca omul să aibă cunoștința exactă a tuturor drepturilor și datoriilor sale, precum și cunoștința și convingerea intimă și profundă că, prin neobservarea și neîndeplinirea lor, nu poate fi fericit în viață; trebuie să aibă atât de mult deprinderea de a-și face datoria încât să și-o facă în mod natural, cu plăcere și fără greutate; să sufere când nu și-ar face-o”.

Spiru Haret pleda pentru rolul educativ multilateral al școlii începând cu acela de a sădi, în sufletul tinerimii, al comunității naționale în general, iubirea nețărmurită de țară și sentimentul solidarității naționale. El considera că „adevăratele studii umaniste sunt acelea care formează pe om în toată puterea cuvântului; care-l pune în poziția să cunoască mediul în care

trăiește, mijloacele de acțiune, rezultatele dobândite ale științei, principiile morale și sociale după care se conduce societatea modernă”. Acest „om” ar fi, în zilele noastre, un reprezentant de frunte al societății civile. Astăzi, ca și pe vremea lui Spiru Haret, poate chiar mai imperios ca atunci, „o direcție pozitivă a educației trebuie să fie în sensul pregătirii pentru luptele reale ale vieții. Individul care nu e pregătit pentru a se adapta condițiilor de trai ale mediului social în care este aruncat va fi fatalmente zdrobit în concurența pentru existență. Dar nu e mai puțin adevărat că ceea ce ne susține în luptele vieții e tocmai acel fir ideal, care ne îndeamnă să gândim continuu la îmbunătățirea stării sociale, la perfecționarea vieții noastre proprii. A deschide mintea și inima tinerimii către aspirațiile ideale, fără a pierde de sub picioare terenul solid al realității, e tocmai problema dificilă a educației moderne”, se scria, în anul 1891, în „Revista pedagogică”.

În nenumărate ocazii, în rapoarte, articole și conferințe publice, Spiru Haret nu obosea să sublinieze că scopul învățământului nu este numai instrucțiunea, ci și educația tinerimii, iar această a doua parte – aprecia el – este mai importantă și mai greu de realizat decât cea dintâi. Mai mult chiar, printr-un act ministerial, la scurt timp după prima numire în funcția de ministru, Spiru Haret stabilea astfel menirea școlii: „cea dintâi datorie a școlii, care trece înaintea oricărei alteia, este de a forma buni cetățeni, și cea dintâi condiție pentru a fi cineva bun cetățean este de a-și iubi țara fără rezervă, de a avea o încredere nemărginită într-ânsa și în viitorul ei. Toată activitatea, toată îngrijirea celor însărcinați cu educația tinerimii acolo trebuie să tindă”.

Din asemenea convingeri și sub asemenea auspicii, Spiru Haret, sprijinind cooperarea și acțiunea de educare a țăranimii, a înființat, în anul 1903, „cercurile culturale” sau sfaturile populare, marele scriitor Mihail Sadoveanu consemnând, cu admirație și îndreptățită apreciere, că acestea aveau un rol „potolitor”. „Câte idei nehotărâte și tulburi au risipit, câte îndoieli, câte lucruri rău înțelese... Numai acei care au pătruns de multe ori în adunările sătenilor cu învățătorii își pot da socoteală de folosul cel mare ce umilii soldați ai învățământului îl aduc statului, ordinei și legalității în această țară”!

S-ar putea spune că originalitatea și valoarea unei vaste opere de pedagogie socială, care este haretismul, izvorăște din profunda înțelegere a rolului școlii și slujitorilor ei în România ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea și intrării în secolul al XX-lea, în contextul social-economic, național și internațional al epocii.

Spiru Haret pornea de la o viziune sau concepție modernă asupra ființei umane, prin intermediul căreia se poate accelera progresul intelectual al societății, un asemenea progres fiind strâns legat sau determinat hotărâtor de nivelul de inteligență, de aptitudinile intelectuale și gradul de instruire a

populației, a celei tinere dar și a celei adulte, factori subiectivi condiționați, la rândul lor, de anumite „stări” obiective: structura și valoarea instituțiilor școlare și de cultură, dezvoltarea efectivă a științei și artelor, dar și de existența și acțiunea oamenilor de excepție, de talent într-un domeniu sau altul. Spiru Haret înțelegea prin această categorie elitele integrate social, nu talentele sau geniile izolate într-o himerică și efemeră scârpărare sau strălucire „rece”.

Abordând problema inteligenței umane ca factor de progres și civilizație, considerând gradul de dezvoltare intelectuală ca un reper al „măsurării sociologice” a acestora, Spiru Haret comenta în mod realist: „Savanții sunt cei ce fac să progreseze știința, artiștii aceia a căror operă exercită o influență determinantă asupra spiritului uman, gânditorii fac să tâșnească idei noi. Acțiunea unor asemenea indivizi asupra mersului societății este evidentă, dar ea se exercită în alt mod decât cea a inteligenței medii a mulțimii. Aceasta din urmă crește desigur prin experiența și reflecția tuturor, acumulate fără încetare; dar acest progres se realizează în mod lent și continuu... Dacă starea intelectuală a unei societăți face progrese continue, aceasta se datorește faptului că ea adaugă în fiecare zi *fondului intelectual* (s.n. – A.Gh.B.) ce-l posedă deja, achiziții noi, pe care le realizează grație aceluiași fond intelectual. Pare firesc să admitem că există o anumită proporționalitate între importanța acestor achiziții într-un timp dat și importanța fondului intelectual căruia i se datorează”(p.140-141).

În lumina originalelor sugestii de cercetare sociologică a culturii, pe care le conține *Mecanica socială*, apare evidentă importanța socială majoră pe care o acordă haretismul atât reprezentanților de frunte ai vieții spirituale (inteligența maximă), cât și câmpului intelectual mai larg (inteligența medie), toți oamenii culți având menirea socială patriotică de a contribui la creșterea gradului de dezvoltare intelectuală a tuturor membrilor societății.

Ideile umaniste ale lui Spiru Haret, demersurile sale practice curajoase și inteligente (elaborarea legilor în domeniul învățământului, inițierea diverselor structuri și forme de activitate culturală, cum au fost „cercurile culturale” sau „conferințele populare”) își au originea în capacitatea științifică remarcabilă pentru epoca sa, în spiritul umanist și dragostea de țară care l-au caracterizat tot timpul activității sale publice desfășurate de pe poziții umaniste consecvente. Potrivit unor exegeți, Spiru Haret a ajuns la această poziție pe baza unei îndelungate și active practici sociale, în același timp, fiind însuflit de ea chiar de la început, servindu-i de călăuză filosofică pe planul manifestării civice. Probabil că asemenea „înclinații” ori calități personale s-au dezvoltat împreună, completându-se reciproc, pentru a se integra în cele din urmă într-o concepție înaintată despre lume și viață.

În acest sens, Constantin Rădulescu-Motru se întreba retoric: „cine ar fi crezut că în mijlocul zbugiumărilor politice petrecute între anii 1907-1910, în România să se găsească un gânditor care să fie una și aceeași persoană cu omul politic cel mai amestecat în aceste zbugiumări politice – un gânditor care să se reculeagă și să scrie, fără ură și părtinire, o mecanică socială?”

Relatând despre lucrările unui seminar de sociologie, politică și etică la Universitatea din Iași, Dimitrie Gusti atrăgea atenția, în anul 1912, că „apariția unei lucrări de mecanică socială, care avea drept autor un compatriot (Spiru Haret, *Mécanique sociale*, Bucarest et Paris, 1910), a îndemnat pe director să ceară unui licențiat în matematică, ca în legătură cu această lucrare, să țină un referat general în seminar despre posibilitatea folosirii metodelor matematice și mecanice în știința socială, ca și despre literatura de specialitate în problema aceasta”.

Între altele, despre *Mecanica socială* s-a remarcat, pe bună dreptate, că propune o originală îmbinare între analiza matematică și cercetarea sociologică. În fapt, pe de o parte, aplicarea calculului matematic, prin analogie, fenomenelor și proceselor sociale, analiza „mecanicistă” a vieții sociale, ridică prestigiul matematicii și sporește autoritatea sociologiei, iar, pe de altă parte, mecanica rațională, în condiții de aplicare corectă și adevărată elementelor sociale, reprezintă oriunde și în orice împrejurări un criteriu sigur de progres intelectual.

Considerând că metoda matematică este „un raționament logic complex”, iar cea mecanică „un sistem de judecăți care ne permite a determina mișcarea ce însoțește un fenomen”, Spiru Haret propune o perspectivă analitică obiectivă și causală a societății, a individului, care se află, împreună și fiecare în parte, sub influența forțelor economice, intelectuale și morale.

În concepția sociologică a lui Spiru Haret, determinările economice sunt reprezentate de factori precum: gradul de fertilitate a solului, condițiile de climă, comunicațiile, resursele naturale, aptitudinile cetățenilor unei țări pentru comerț și industrie, starea lor fizică (nivelul de sănătate), calitatea relațiilor interumane, normele de reglementare a muncii fizice și intelectuale, sistemul de distribuire a averii sociale, invențiile, condițiile demografice etc. În privința nivelului intelectual, sunt de examinat gradul de inteligență (îndeosebi „medie” și „maximă”), aptitudinile intelectuale, nivelul de instrucție și educație, dezvoltarea științei și artei, efervescența culturii și valorilor, frecvența apariției elitelor (genii, oameni de valoare etc.). Cauzele de factură morală sunt regăsimile – în concepția sociologică haretiană – în perimetrul normelor morale, principiilor legislației civile, atitudinilor față de familie, de ceilalți oameni în general, reacțiilor și temperamentelor individuale și colective, raporturilor interetnice, temperamentului național în ansamblu, moravurilor epocii, caracterelor oamenilor politici.

Din toate aceste considerente putem susține că personalitatea multilaterală – științifică, școlară, culturală și socială – a lui Spiru Haret reprezintă pe deplin un model, o călăuză în acțiunea de ridicare continuă a nivelului de civilizație al poporului român, de înscriere a României în modernitatea secolului al XXI-lea.

Mai mult decât atât, prezentarea succintă a contribuțiilor originale, pe care marele savant le-a adus la dinamica socială a unei țări aflate în plin proces de intrare în modernitate, permite o concluzie tulburătoare: în copleșitoarea lor majoritate, ideile haretiste sunt extrem de actuale, am putea spune chiar, dureros de actuale. Pentru Spiru Haret, pentru sociolog, analiza epocii, marile și gravele probleme de ordin economic, social și cultural care cereau soluții urgente erau preocupări concrete, nu pretext de abstractizări. În esența lor, multe din acele probleme macină și România tranziției. La vremea sa, Spiru Haret a configurat o hartă de priorități care avea în centru educația, școala, pregătirea unui popor pentru a-și putea asuma, conștient și competent, propriul destin.

La problemele de astăzi, soluțiile trebuie căutate în același mod constructiv: prin adecvare continuă la condițiile lumii noastre, prin asumarea progresului științific și tehnic, dar și prin reconsiderarea tradiției, prin apelul constant la ceea ce s-a definit ca o „școală națională” în acest domeniu.

Acesta este sensul **neoharetismului**, al doctrinei pentru care pledăm prin apelul la istorie, la modelele ei generoase, constructive, mereu iscoditoare, la fructificarea căilor și metodelor apte a contribui la împlinirea pentru toți a binelui social.

II. ROMÂNIA ÎNTR-O NOUĂ ETAPĂ SOCIAL-ECONOMICĂ. ȘOCUL TRANZIȚIEI

După Marea Unire din 1918, România a intrat într-un nou stadiu de dezvoltare și civilizație, parcurgând o *dinamică socială* specifică, marcată de *împliniri* dar și de rămăneri în urmă, cauzate de disfuncționalități dar și de influența sau consecințele unor intervenții sau *forțe instantanee*, cum numea Spiru Haret războaiele, revoluțiile, răsturnările sau rupturile sociale, calamitățile naturale de proporții. Acestea au produs și pot genera *șocuri* (pierderi de energie vie) în *corpul social*, care suportă *deformări*, fiind necesare noi eforturi pentru *reechilibrare* și evoluție social-economică spre o civilizație nouă, superioară.

Este și astăzi viabil și realizabil criteriul haretian al civilizației umane echivalat cu *binele social*, care presupune *o stare socială în care indivizii să-și aibă partea lor suficientă din toate foloasele civilizației*, o civilizație împlinită prin *creșterea coordonatelor sociale ale fiecărui individ*.

Din această perspectivă, la vremea lui, haretismul era conceput și s-a afirmat ca o mișcare socială generală, stimulată prin școală, învățământ și educație, prin cultură, ca izvor viu al fondului material și spiritual al societății românești, condiție vitală a civilizației, a dezvoltării economice, sociale și morale.

În lumina acestor considerente se ridică întrebarea: dacă răsturnările social-politice din decembrie 1989 și tranziția începută atunci au fost și continuă să fie un șoc – iar „orice corp social care primește un șoc suportă o anumită deformație”, modificându-și în timp configurația, înaintând spre „binele social” –, de ce șocul tranziției se resimte puternic, mai mult prin deformări și pierderi de energie socială decât prin câștiguri în direcția „binelui social” al indivizilor și al colectivității naționale?

Răspunsul nu poate veni decât din analiza concretă și obiectivă a realității economico-sociale a tranziției, un proces complex, costisitor social și de durată, pe care unii l-au „decretat” prematur ca fiind încheiat. Analiza obiectivă, lipsită de prejudecăți arată că lucrurile nu stau așa.

II.1. Oglinda nedeformată a tranziției

În societate, pierderile cauzate de șocuri – oricare ar fi natura lor – se pot recupera în timp iar, cu cât acest timp este mai scurt, cu atât este mai evident că societatea, oamenii, acționând rațional, au găsit calea de a se constitui într-o nouă sursă de energie care să devină, cum scria Spiru Haret, „forța de expansiune și de progres în direcția economică, intelectuală și morală” dorită (proiectată), ca și forța de rezistență împotriva altor primejdii (p.112). Din păcate, nu acesta este cazul tranziției postdecembriste, oglinda reală, nedeformată a acesteia oferind imagini ce sunt mai aproape de stări critice, de criză, decât de normalitate și progres durabil.

La peste 17 ani după răsturnarea din 1989, se poate vorbi despre *șocul* socio-uman al tranziției, care a deschis și a perpetuat – dincolo de practicile pozitive ale democratizării și înlăturării totalitarismului – o serie de anomalii: secătuirea patrimoniului național, reforme „în gol”, pierderi de *energie socială*, reîntoarceri la sărăcie endemică și analfabetism etc.

În România, tranziția începută după 1989 deschidea noi orizonturi social-economice. Din motive obiective, aceste orizonturi nu puteau fi de la început clare, însă din cauze subiective, acestea aveau să se încețoșeze nepermis de mult, să genereze dezamăgiri sociale. Fapt este că progresul economic al țării a fost inegal, cu oscilații continue, economia națională degradându-se accelerat, cum constată numeroase analize interne sau internaționale. Una dintre concluziile acestor analize, devenită un fel de numitor comun, relevă că starea economiei românești evidențiază, pentru anii 1990-2006 – pe lângă unele schimbări pozitive ale trecerii la un nou sistem socio-economic – îngrijorătoare curbe descendente, ale căror ecouri negative au fost, sunt și vor fi, încă, puternic resimțite. Considerate în relația lor organică, datele statistice privind principalii indicatori socio-economici – relevanți pentru a evalua *starea națiunii* – indică faptul că *nivelul, ritmul și calitatea vieții materiale și spirituale* nu numai că au stagnat, dar au cunoscut îngrijorătoare degradări în toate domeniile, începând cu producția industrială¹.

Tabloului „căderii” industriei i se adaugă situația gravă din agricultură, din transporturi, din comerț, din sfera serviciilor și ocupării forței de muncă. După anul 1990, agricultura urmează un curs sinuos, atât din cauza modestelor posibilități financiare ale mării majorități a agricultorilor, pe fondul reducerii substanțiale a sprijinului acordat de stat, cât și al limitării continue a capacității de a corecta influențele negative ale condițiilor

¹ Am prezentat mai pe larg această situație în lucrarea *România la începutul secolului XXI. Starea națiunii 2004*, Editura Fundației *România de Măine*, București, 2004.

naturale neprielnice (prin irigații, mecanizare etc.). Parcul de tractoare și mașini agricole este uzat fizic și moral, cu parametri de lucru adesea neadevăți la structura exploatațiilor funciare de tranziție, caracterizată printr-o excesivă fărâmițare, dominante fiind unitățile de mici dimensiuni. Totodată, creșterile mari de prețuri la produsele chimice (îngrășăminte, erbicide, insecticide, fungicide) și la lucrările de irigații (practic, distruse pe mari suprafețe) au îngrădit mult accesul agricultorilor la aceste produse și servicii.

Indicatorii de sinteză privind economia, în mod special Produsul Intern Brut din perioada 1990-2006, oglindesc oscilațiile acestora la scară macroeconomică. În esență, fluctuațiile exprimă o stare de dezechilibru, puternic resimțită în sfera vieții social-economice concrete, de fapt în nivelul de trai al majorității cetățenilor. Este, de aceea, îndreptățită concluzia potrivit căreia *tranziția românească a fost continuu răvășită de contradicția dintre micro- și macro-stabilizarea economică, dintre economia nominală și economia reală, în sensul că relativa stabilizare macroeconomică nu și-a transferat efectele asupra economiei reale și a vieții cetățenilor*. Cum apreciază reuți economiști români, diminuarea contribuției la crearea PIB a unor ramuri economice, îndeosebi a industriei, care oferă un potențial ridicat de creare a valorii adăugate brute, nu a fost, în unele perioade ale tranziției, decât într-o mică măsură compensată de creșterea ponderii altor ramuri (tranzacții imobiliare, servicii publice, comerț și turism, transporturi și telecomunicații). Tocmai ramurile economice care au înregistrat un pronunțat declin economic au determinat regresul indicatorilor PIB, indicii medii ai producției industriale rămânând continuu, între 1991-2006, cu mult sub nivelul anului 1989, luat ca moment de referință cantitativă pentru a evalua economia tranziției.

O asemenea situație a adus și aduce încă în atenția opiniei publice întrebarea, deseori regăsită în analize ale specialiștilor sau în sondaje de opinie, „*Către ce fel de economie se îndreaptă țara?*” În respectul adevărului, trebuie spus că o asemenea întrebare a primit mai mult răspunsuri conjuncturale, cu caracter electoral-speculativ decât proiecte și strategii realiste, apte a configura o economie însănătoșită, înscrisă unei dezvoltări durabile.

Fapt este, însă, că după 1989 s-au resimțit puternic „costurile” negative ale tranziției, primul și cel mai dăunător fiind *căderea producției naționale*, pe ansamblu și în cazul indicatorilor săi relevanți. Economiștii au abordat o asemenea cădere, înțelegând prin producție națională întregul front al activității economice din societate, iar, potrivit calculelor, starea de involuție a economiei naționale a evidențiat însemnate pierderi, aproape irecuperabile.

Este adevărat că, potrivit datelor statistice, în unele intervale de timp, și-au făcut apariția unele tendințe de creștere economică. Acestea nu sunt însă urmarea mult promiselor schimbări structurale sau a ajustării macroeconomice, ci rezultatul, pe termen scurt, al unor conjuncturi interne sau externe favorabile.

În jurul situației economico-sociale a țării s-au purtat, încă din 1990, polemici sterile, exprimate, din când în când, prin variante de „cărți albe” și „cărți negre” ale guvernărilor, preocuparea fiecărei variante fiind mai mult aceea de a discredita pe „ceilalți” decât de a analiza realist starea economiei și, în consecință, a societății românești în tranziție. Astfel, ca urmare a multiplelor procese economico-sociale negative, avuția națională, aparatul de producție al țării și condițiile de existență a majorității populației au suferit cele mai mari pierderi din istoria modernă a țării. Este o realitate că, în ultima jumătate a secolului XX, țara noastră a cunoscut atât o dezvoltare și o acumulare de avuție fără precedent, cât și o distrugere de proporții în sfera forțelor de producție. După 1989, potențialul economiei naționale s-a diminuat substanțial, încât fondul de resurse, de mijloace de producție este considerabil redus, fapt ce a complicat și complică proiecția realistă a viitorului.

Prin scăderea drastică a producției naționale, prin distrugerii masive ale aparatului de producție și a unor resurse tehnice materiale, prin folosirea incompletă a forței de muncă, economia românească a fost dată înapoi cu zeci de ani. Cele mai mari daune le-a înregistrat industria, prin scăderea producției, deteriorarea aparatului de producție în toate ramurile, abandonarea a sute de secții, fabrici și instalații, dezmembrarea și transformarea în mormane de fiare vechi a unor uzine întregi, abandonarea a sute de șantiere de construcții cu întregul lor utilaj, reducerea sub jumătate a capacității de acoperire a pieței interne cu produse, diminuarea contribuției industriei la export, creșterea importurilor și „încărcarea” negativă a balanței de plăți, a datoriei externe etc. Pe scurt, o asemenea involuție este expresia unui *grav proces de dezindustrializare*.

Agricultura, la rândul său, a suportat, de asemenea, mari pierderi, prin scăderea producției, necultivarea unor întinse suprafețe de teren, distrugerea unei importante părți a patrimoniului material de producție – clădiri, mijloace de muncă etc. –, diminuarea sub jumătate a șeptelului și a producției sale, deteriorarea gravă a marilor sisteme de irigații. După estimările specialiștilor, capitalul investit în îmbunătățiri funciare, de circa 6 mild. dolari până în 1989, s-a redus, prin distrugerii, furt, uzură fizică și depreciere productivă, cu 75% la irigații, 85% la desecări și 90% la drenaje.

Procesul de deteriorare s-a manifestat și în domeniul transporturilor feroviare și rutiere, prin scoaterea din funcțiune – din cauza reducerii

însemnate a cerințelor de transport, dar și a distrugerii unei mari părți a materialului rulant – a zeci de mii de vagoane, mii de mașini de tracțiune, mii de autocamioane. Transportul maritim, domeniu ce situa România, după capacitățile disponibile, pe al 10-lea loc în lume, s-a apropiat de desființare.

Datorită deteriorării economiei și unor mecanisme primitive de acumulare a capitalului, tranziția a atras, după sine, scăderea drastică a nivelului de trai al majorității populației, reducerea masivă a numărului de salariați și scăderea salariului real.

Toate acestea exprimă, în forme diferite, starea reală a economiei, apariția și manifestarea unor semne de criză economică, socială și morală ce însoțesc tranziția la economia de piață. Astfel de semne s-au concretizat în fapte economice și sociale de necontestat: capacități de producție și transport distruse; capacități de producție neutilizate; traiul populației la limita și sub limita sărăciei; management defectuos al întreprinderilor publice, întemeiat, adesea, pe interese personale și de grup, în dauna comunității și a progresului național; agricultură, în mare parte, de subzistență; proliferarea analfabetismului; corupție pe scară largă; birocrăție excesivă. Accesul populației sărace la locuințe a fost paralizat, iar costurile de furnizare a utilităților publice – apă, încălzire, iluminat electric – au scăpat de sub control.

Din perspectivă sociologică mai largă, manifestarea comportamentelor deviate sau delincvente și creșterea numărului lor sunt consecința unei stări *de anomie socială*, caracterizată prin absența sau conflictul normelor și valorilor din viața socială. Societatea românească în tranziție, marcată de dezarticularea sistemului normativ dominant din perioada anterioară anului 1989, de conflicte între vechiul sistem și cel nou, în curs de formare, este o societate anomică, generatoare de delincvență. Situațiile anomice izvorăsc, potrivit sociologilor, din lipsa de adecvare a împrejurărilor sociale obiective la așteptările indivizilor de a realiza scopurile personale. Angajând o stare de conflict normativ, de absență a unui ghid de conduită care împiedică, cel puțin temporar, pe indivizi să se orienteze în acțiunile și comportamentele lor după standarde clare, anomia sintetizează acea stare a organizării sociale lipsite de coeziune, datorită pierderii caracterului reglativ al vechilor norme și întârzierii funcționării normale a celor noi. Pe acest fundal, nu poate fi ocolit adevărul că, în societatea românească a tranziției, s-a agravat starea infracțională, crescând spectaculos delincvența juvenilă.

Analizele concrete pun în evidență faptul că, în istoria mai veche sau mai nouă a țării, s-au depus mari eforturi, care au presupus sacrificii și costuri social-umane, pentru redresarea economico-socială, după evenimente grave, cum au fost cele două războaie mondiale, crizele economice, schimbările dramatice de regimuri socio-politice etc. dar, în timp ce, în

trecut, simptomele refacerii au fost sesizabile după o vreme relativ scurtă de la apariția stării de criză, astăzi, la 17 ani de la răsturnarea din decembrie '89, după schimbări de putere pe calea democratică a alegerilor, redresarea economică și socială întârzie, nu-și arată efectele pozitive.

La începutul secolului al XXI-lea, societatea românească se află, mai mult decât oricând, într-un punct crucial: trebuie să răspundă, coerent și simultan, efectelor distructive ale unor puternice seisme social-economice ale ultimei jumătăți de secol, agravate de replicile lor târzii, și să relanseze un amplu și eficient proces de dezvoltare, într-un nou context european. Acesta este, în fapt, un obiectiv comun al întregii construcții europene, dar înfăptuirea lui în țara noastră devine o cerință social-istorică de urgență. Dacă trecutul mai îndepărtat sau mai recent poate fi caracterizat prin persistența unei multitudini de dificultăți, viitorul presează imperios către o construcție economico-socială pe noi aliniamente. *Căutarea strategiei corecte în această direcție a fost și este, încă, o sarcină grea, fiind necesar ca în acțiunea de redresare să se pornească de la radiografierea onestă a situației existente.*

Starea economică și socială a țării, în pofida unor tendințe pozitive, rămâne încă departe de așteptările societății, ca și de promisiunile diverselor proiecții și programe politice.

Spre exemplu, pentru a aduce în discuție un singur aspect macrosocial, pe măsură ce tranziția a înaintat în timp, *dezindustrializarea* țării a devenit o realitate deconcertantă și păguboasă. În acest context, nu ne propunem să discutăm cauzele ori să căutăm vinovați pentru erori de strategie, jocuri de interese, îngustimi de vederi față de moștenirea trecutului, incompetențe manageriale, nepricepere sau alte motive. Fapt este că *dezindustrializarea are consecințe deosebit de grave pe termen lung*, societatea românească rămânând, în ansamblu, în urma fluxului mondial al renovărilor tehnologice. Or, în lumea de azi, tot mai evident reglată de „ceasornicul” globalizării și interdependențelor, dezvoltarea „mono-economică” este de neconceput, echivalând cu autocondamnarea la subdezvoltare și sărăcie perpetuă.

O analiză de ansamblu, în oglinda de cristal a raționalității și obiectivității, deci nedeformate subiectiv, a tranziției românești, altfel spus, evaluarea în spirit realist a stării națiunii, reliefează o serie de cauze, obiective și subiective, frecvent invocate pe agenda dezbaterilor publice, dar în absența unei concepții strategice generale, teoretice și practice asupra tranziției, sub presiunea unor atitudini, adesea precipitate și confuze în soluționarea complexelor probleme ale dezvoltării, în condițiile unei economii dezechilibrate, nefuncționale, ca ansamblu, și subcapitalizată, ca dotare.

Se poate spune că principala problemă a „guvernării tranziției”, indiferent de coloratură și de alianțe politice, s-a arătat a fi capacitatea

limitată de finalizare a reformelor, încât este îndreptățită observația critică formulată expres de unele evaluări externe: diversele măsuri și acțiuni de reformă *nu au reușit să adune într-un cadru coerent politicile ad-hoc. Procesul de decizie a rămas fragmentat, supus influențelor politice conflictuale; fără o abordare coordonată, autoritățile au trebuit să se zbată printre șocurile pe termen scurt.*

În tot acest răstimp, preocuparea pentru abordarea teoretică principială și strategică a fost și rămâne aproape marginală, fiind, din păcate, substituită de o continuă ceartă politică infructuoasă, partizană. Interesul național a fost adesea doar „mimat”, invocat de formă. Altfel spus, s-a făcut puternic resimțită, în sfera conducerii sociale, incapacitatea de a se urmări realizarea agendei tranziției sau de a rezolva succesiv și a gestiona coerent problemele dificile ale țării, în complexitatea lor și la timp. Disputa sterilă în jurul necesarelor reforme este, în această privință, un exemplu concludent.

În legătură cu evoluția contradictorie a tranziției, este de remarcat că un asemenea proces istoric complex se caracterizează prin anumite trăsături și cunoaște anumite ritmuri. În genere, conceptul de tranziție are sensul de trecere graduală, printr-o succesiune de reforme în toate domeniile, de la un sistem economico-social la altul. Tranziția este, în fapt, *o etapă istorică, variabilă în timp, de transformări fundamentale în toate structurile economice și sociale ale societății, în componentele și mecanismele sale de funcționare, în osatura instituțională și legislativă, până în conștiința, în mentalitatea și comportamentele membrilor comunității date, respectiv, devenirea în alt sistem social, deosebit radical de cel anterior.*

În opinia noastră, tocmai o asemenea radicalitate, care semnifică transformări de profunzime, solicită ca, în orice demers analitic – iar, pe cale de consecință, în orice proiect social realist construit și responsabil asumat –, să se țină seama de condițiile determinante ale procesului ca atare. Dintre aceste condiții sau premise, ca expresie a relațiilor organice dintre continuitate și discontinuitate istorică, sunt de amintit, din perspectiva prezentei analize, următoarele:

- 1) noul sistem nu apare pe un „teren gol”, ci preia, mai mult sau mai puțin deliberat, un patrimoniu material preexistent, de o anumită calitate și valoare;
- 2) zestrea umană și culturală își pune amprenta asupra ritmului și conținutului tranziției;
- 3) destinul istoric al acesteia este dependent de patrimoniul moștenit, dar și de capacitatea de acțiune sau gestiune a factorilor subiectivi propulsați în noile structuri (instituții) decizionale;
- 4) prioritatea creării și afirmării, mai întâi, a formelor (instituțiilor) politice și legislative, cadrul economic urmând a se constitui în timp;

- 5) rolul contradictoriu, generator de dificultăți, al factorilor subiectivi, de a lua în stăpânire și a contura strategic drumul tranziției, deschizând orizonturile credibile și realiste ale intrării în normalitate.

O concluzie mai generală, sugerată de lecțiile istoriei naționale, evidențiază că, în timpuri de criză și de trecere de la un stadiu la altul de dezvoltare, s-au resimțit și fructificat, în interes național, ample eforturi de redresare. Una dintre aceste lecții arată că, totdeauna, mai ales în condiții de confruntare colectivă, generalizată, cu dificultăți economico-sociale, cu moravuri sociale și mentalități neconstructive, s-a impus ori a învins *acțiunea concertată în jurul unor obiective prioritare, gradual împlinite*, ținând seama de resurse, de posibilități, de capacitatea folosirii lor raționale, sub comandamentul intereselor generale și al principiilor dreptății, ale drepturilor omului, pentru care s-au sacrificat, în toate timpurile, mulți oameni.

Adevărul vieții social-economice românești a tranziției este acela că *trecerea la economia de piață, la libertatea de a acumula proprietate și a conduce o economie privată s-a făcut nu prin dezvoltare, așa cum ar fi fost de dorit, ci prin involuție. Procesul a costat aproape o treime din economie în termeni umani; aceasta înseamnă sărăcirea unor categorii importante de populație, pierderea a aproape patru milioane de locuri de muncă, reducerea salariului real cu mai mult de o treime față de 1989, scăderea natalității și creșterea mortalității, degradarea valorilor sociale, generalizarea corupției, creșterea infraționalității, violență, degradare umană.*

O asemenea situație impune atenției publice generale, dar mai ales preocupărilor concrete ale forțelor sociale, necesitatea și răspunderea istorică de a *evalua obiectiv starea națiunii*, altfel spus, *țara reală*. Aceasta înseamnă a recunoaște că procesele contradictorii de tranziție nu au răspuns așteptărilor populației.

De altfel, în istoria sa, poporul român, țara au parcurs mai multe perioade de tranziție către structuri economico-sociale și politice moderne. Spre exemplu, după Marea Unire din 1 Decembrie 1918, drumul istoric al României Mari a fost, după cum se cunoaște, greu și contradictoriu, cu sușuri și coborâșuri, cu lumini și umbre, adesea confuz interpretate, îndeosebi datorită anumitor orientări sau interese politice.

Caracterizând tranziția pe care o parcurgea România la începutul secolului al XX-lea, avizatul observator al psihologiei poporului român, care a fost Dumitru Drăghicescu, scria: „În epoca de tranziție în care ne aflăm, fiindcă toate tiparele de activitate, de cugetare și de simțire s-au topit, ne găsim într-o atmosferă psihologică și socială plină de anarhie, foarte complexă, haotică. Această stare de lucruri, prin necesitatea ei de a se stratifica și armoniza, va trebui să cheme și să provoace personalități

creatoare, puternice, de primă ordine, care să străpungă, energic și de aproape, această complexitate anarhică și s-o toarne în tipare noi”.

Analizând societatea românească de după Marea Unire, Mihail Ralea observa, cu mâhnire, că România era „o țară adusă la sapă de lemn, batjocorită și umilită, ... un stat a cărui unificare sufletească amenință să se descompună. Dar mai ales o țară care și-a pierdut busola morală și dreptatea și care se zbate în expediente de aventură de la o zi la alta, între protestarea internă și disprețul străinătății. Căci nu este ocazie în care țara noastră să nu primească reproșul ori umilința străinătății”.

Aceste constatări se refereau la tranziția de la începutul secolului trecut, dar similitudinea de situații îndreptățește tentația de a se crede că ar putea fi vorba despre actuala tranziție.

Tranzițiile nu trebuie să însemne doar distrugere, prăbușire, regres, ci mai cu seamă creație, efort conștient de prevenire a distrugerilor și pagubelor, de dezvoltare a noi și noi valori ale patrimoniului național. Din păcate, nu există nici până acum o lege a patrimoniului național, lege de însemnătate capitală pentru apărarea avuției naționale, care reprezintă expresia, cumulată în timp, a activității materiale și spirituale a întregului popor român. O astfel de lege, adoptată încă la începutul tranziției, ar fi ocrotit patrimoniul național împotriva jafului și corupției la care acesta a fost expus continuu, făcând posibilă apariția, peste noapte, a „îmbogățiților tranziției”.

Ne întrebăm și întrebăm: De ce tranziția românească a trebuit să fie un sinonim al deșertului economic, spiritual, chiar politic, din moment ce politicul s-a scufundat într-un politicianism arțăgos și hrăpăreț?

De ce România a trebuit și trebuie să plătească în exces apartenența la un sistem pe care nu ea l-a ales, ci i-a fost hărăzit de înțelegerile marilor câștigători ai celui de-al doilea dezastru mondial?

De ce o țară cu deosebite resurse, cu mână de lucru calificată, cu dezvoltări economice recunoscute pe plan mondial, o țară care, poate mai mult și mai repede decât celelalte din familia Estului, s-ar fi putut așeza temeinic și la timp pe drumul competitivității și al progresului european, a trebuit să aibă un asemenea parcurs nefericit?

De ce, în această țară, în care s-a vorbit de-a lungul istoriei, cu disperare, dar și cu o anumită voluptate, de „generații de sacrificiu”, mai era nevoie de încă o generație de sacrificiu?

După peste 17 ani de „traversare a deșertului”, avem dreptul, dar și datoria morală de a pune aceste întrebări, dar și de a căuta, cu forțe unite, răspunsuri constructive la acestea sau altele ca ele.

În ordinea progresului social, din perspectiva aspirațiilor social-umane, tranziția înseamnă sau trebuie să însemne proiecție a viitorului, configurarea lui realistă, pornind de la valorificarea optimă a resurselor, de la analiza

obiectivă, fără prejudecăți a drumului parcurs, acela că o societate în profundă schimbare, trebuie să examineze lucid, nepartizan, experiența trecutului, pentru a-l compara obiectiv cu prezentul, în căutarea firească a viitorului așteptat și meritat.

II.2. Economia și populația; starea de ansamblu a națiunii

Din perspectiva investigației socio-economice, a examina drumul de până acum al tranziției înseamnă a prezenta și descrie, în termeni obiectivi, cel puțin doi parametri esențiali: *starea reală a economiei și starea de fapt a populației*. Luată împreună, aceste domenii determinante ale vieții sociale *dau măsura stării de ansamblu a națiunii*, fac mai clară imaginea țării reale și permit estimări constructive privind viitorul, generând, după caz și în funcție de opțiuni, încredere în acest viitor. Din aceste considerente, nici nu ne propunem a discuta și evoca politica sau politicile tranziției, deoarece, în mod evident, în prim plan analitic ar veni recunoașterea și evaluarea diferitelor orientări subiectiviste, înfeudate inerent partizanatului și intereselor de grup, care sunt modul natural de a fi și a acționa al politicii, al forțelor aflate într-un moment sau altul în poziția de a decide și a aplica decizia, inclusiv în virtutea *reprezentării democratice*, adesea fără ca toți cei *reprezențați* să mai aibă legătură (sau interes) cu cele stabilite. Să ne amintim celebra formulă a lui Nicolae Iorga, care spunea că adeseori țara reală se arată a fi „alta decât promisiunile electorale” și „alta decât țara gazetelor”, după cum Dimitrie Gusti făcea distincție între „țara reală” și „țara legală”, în sensul că ce se declară „oficial” nu este totdeauna și „real”.

Sondajele de opinie, efectuate frecvent în ultimii ani, relevă convingerea sau aprecierea unor eșantioane reprezentative ale populației, potrivit cărora orizontul de așteptare a unui viitor mai bun, în loc să se apropie, s-a îndepărtat. O asemenea percepție socială negativă se explică prin faptul că, pentru mulți cetățeni, calitatea vieții s-a depreciat *sub presiunea sărăciei generalizate, a ineficienței socio-economice a unor reforme mai mult disputate politic decât aplicate practic*.

Prezentată statistic, oficial, starea economiei arată că, deși s-au înregistrat unele creșteri în plan economic, rămâne *realitatea discrepanțelor și inadvertențelor dintre așteptări și starea de fapt a națiunii*. Oricât de binevoitor ar fi privite realizările, câștigul social real al anilor tranziției nu poate fi convertit automat în împliniri pe măsura așteptărilor și îndreptățirii *majorității populației*, după cum nu poate fi contestată o evidentă pierdere de timp prețios și nici nu poate fi ignorat avertismentul – venit și din afara țării – că, până la atingerea standardelor economice europene, mai este încă

un drum lung de parcurs. După cum se știe, documente ale unor organisme europene au semnalat că, în pofida unor creșteri economice, România a obținut progrese mici în ce privește convergența reală cu nivelurile venitului pe locuitor din țările Uniunii Europene, fiind evidente o serie de inegalități frapante.

Economiștii explică fenomenul creșterii unor indicatori economici, precum PIB pe locuitor, în anii 2000-2005, și tendința lentă de creștere a nivelului de trai, prin faptul că procesul de dezvoltare nu poate să se reflecte imediat, în același an sau în anii imediat următori, datorită influențelor indirecte ale mecanismelor economiei asupra vieții oamenilor. Se apreciază că acesta va înregistra evoluții ascendente în următorii ani, condiționate, desigur, de consecvența aplicării unor strategii economice și sociale coerente și realiste.

Totodată, decalajele se explică și prin faptul că o bună parte a creșterii economice, a rezultatelor sale este preluată, prin mecanismele imperfecte ale economiei de piață, prin corupție etc., de grupuri de interese și de capital bancar, industrial, comercial, care au acces la canalele de redistribuire, *redirecționând* valoarea adăugată în aceste zone, în timp ce majoritatea populației cu venituri fixe reduse (salariați, pensionari) nu ajunge să beneficieze de creșterea consemnată oficial.

Astfel, cu toate că datele statistice relevă tendințe pozitive în funcționarea mecanismului economiei de piață, pe ansamblul anilor tranziției, *economia*, care este *pivotul sau pârghia vitală a stării națiunii*, oglindește mutații negative în contribuția ramurilor de producție la formarea PIB, respectiv, reducerea ponderii sectoarelor cu potențial de creare a unei valori adăugate brute mai ridicate și creșterea ponderii altor ramuri cu potențial mai scăzut. Totodată, fenomene precum scăderea productivității sociale a muncii, creșterea continuă a datoriilor agenților economici față de bugetul de stat, reducerea în unele sectoare a volumului investițiilor, deteriorarea balanțelor comerciale la produsele agroalimentare, la grupa materii și produse textile, în sensul creșterii mai rapide a importurilor (îndeosebi de produse finite, inclusiv mărfuri uzate), comparativ cu exporturile, sporirea excesivă a exportului de lemn brut, cojit și fasonat, de fier vechi și a altor produse nesupuse efortului intern al prelucrării, diminuarea substanțială a importurilor de materii prime minerale destinate procesării în țară, restrângerea forței și capacității de producție, în general de dezvoltare a țării, sunt și expresia ineficienței reformelor economice, legiferărilor incomplete, amânate sau eronate, cum au semnalat diverși comentatori.

O problemă esențială a reformelor social-economice o reprezintă, pentru tranziție, *privatizarea*, considerată a fi o cale a intrării în normalitatea economiei de piață. Din păcate, datele statistice, starea reală de fapte în

acest domeniu nu confirmă promisiunile și previziunile, pentru unele cazuri notorii „rezultatul” fiind pierderea, furtul, falimentul. Astfel, cu toată creșterea cantitativă înregistrată în domeniul privatizării, eficiența sa, pe ansamblu, nu este, încă, cea așteptată. Indicatorii de performanță ai agenților economici, în general, ai sectorului privat, în special, sunt încă nesatisfăcători în ceea ce privește contribuția la redresarea economică, la crearea de noi locuri de muncă și creșterea cantității și calității mărfurilor exportate. S-au amplificat consecințele economice și sociale negative ale unor eșecuri ale privatizării. Unele foste mari unități de producție aproape că au dispărut fără urmă în pădurea grupurilor de interese ale unor investitori-spoliatori.

Multe „privatizări” nu au fost altceva decât o soluție imorală adoptată de guvernanți vremelnici pentru a-și răsplăti clienții politici. Iar efectul s-a văzut în scurt timp: întreprinderi cu dotări tehnice performante, cu mii de muncitori, care își întrețineau familia din profesia lor, au fost pur și simplu devalizate rapid, mașinile și instalațiile – unele care produceau numai pentru export – fiind „valorificate” ca fier vechi; muncitorii au fost concediați, „valorificările” financiare au îngrășat conturile unor „întreprinzători”; orașe întregi au fost transformate în așezări fără orizont, cu oameni desperați și copii fără nicio speranță.

Teoria „maldărului de fier vechi” și a „găurilor negre” s-a clamat triumfător și profitabil. Profitabil pentru cei puțini și plini de tupeu, care și-au construit rapid vile somptuoase, și-au luat mașini de ultimul tip și și-au trimis copiii să studieze în Occidentul „septic”, prohibit pentru orice familie normală.

În ce privește creșterea reală a Produsului Intern Brut, obiectiv esențial al dezvoltării economice, este de subliniat și impactul negativ al scăderii continue a cererii externe, ca efect al dezechilibrului permanent dintre importuri și exporturi, în defavoarea ultimelor. În condițiile actualei dotări tehnologice și ale situației financiare precare a majorității operatorilor economici, *competitivitatea externă* a acestora este relativ redusă. De altfel, comparativ cu alte țări, ponderea comerțului exterior al României în comerțul mondial este încă foarte scăzută, evoluția indicilor valorii unitare și ai volumului fizic oglindind o evidentă instabilitate. Decalajele istorice negative dintre volumul, valoarea și structura importurilor și exporturilor se oglindesc și în situația paradoxală că țara noastră a ajuns să importe mari cantități de produse alimentare, precum fructe, legume timpurii, carne, dar și îmbrăcăminte, încălțăminte și altele, altădată preponderente la export.

Reintrarea economiei românești în circuitul mondial impune, cu necesitate, stimularea internă a modernizării tehnologice, pe seama capitalizării agenților economici, prin investiții autohtone și străine, prin credite interne și externe sporite semnificativ.

Raporturile de intercondiționare dintre starea economică și starea populației apar și mai evidente, dacă se ține seama că scăderea potențialului economic al țării și deprecierea calității vieții s-au manifestat, simultan, în aproape toți anii tranziției. La această situație se adaugă „ghilotina” prețurilor de consum, care se mențin ridicate, comparativ cu alte țări.

Documente statistice oficiale evidențiază pregnant *risipa de resurse și venituri*, îndeosebi sub aspectul consumului privat (mare, pentru o țară în curs de dezvoltare) și al menținerii unui deficit continuu de plăți pentru comerțul exterior.

O situație nesatisfăcătoare se constată în agricultură, despre care, din 1990 până în prezent, s-a spus și se tot spune că ar fi o „șansă a salvării”. Dar această șansă nu a fost, practic, stimulată eficient. Dimpotrivă, producția agricolă vegetală și animală, oscilantă și în scădere, nu a ajuns să fie o sursă de acumulări, de redresare a consumului alimentar, a vieții satelor, în general a economiei naționale, dacă se iau în considerație posibilitățile reale ale acestei ramuri. Comparativ cu alte țări europene, agricultura românească se caracterizează prin randamente scăzute, concret exprimate prin mari decalaje în ce privește producția medie la hectar și pe locuitor. *Potențialul național* scade an de an, manifestându-se un proces de devalorizare a muncii în agricultură și a produselor agricole. Astfel, foarfecele prețurilor, adică raportul dintre prețurile produselor agricole și prețurile produselor industriale necesare producției agricole, raport semnalat a fi negativ, încă din perioada 1929-1939, de către economistul Virgil Madgearu, a dezavantajat continuu agricultura, devenită, în anii tranziției, o *agricultură de subzistență, decapitalizată financiar și tehnologic*. Prețurile produselor industriale necesare agriculturii au crescut continuu, fiind necesar a se vinde tot mai mari cantități de produse agricole pentru a procura produse industriale utile, deși în unele zone teritoriale și unele domenii se remarcă o oarecare *înviorare* periodică a indicatorilor de performanță.

Analiza lucidă a stării economiei de tranziție relevă îngrijorătoare disfuncționalități ce își au originea într-o serie de cauze care nu pot fi ignorate sau minimalizate. Printre acestea, analiștii au semnalat, într-o etapă sau alta: absența îndelungată a unei concepții strategice clare privind tipul de societate, de sistem social-economic spre care să fie orientată țara; incoerența și improvizația în cazul unor reforme economice și sociale; slăbirea sau chiar absența unor pârgșii legislative de intervenție și de control ale statului; subordonarea, în unele cazuri, a reformei economice, îndeosebi a privatizării și restructurării, unor interese înguste, de grup, în dauna intereselor naționale, generale; incompetența managerială și imobilismul unor factori decidenți; funcționarea defectuoasă a parteneriatului social;

accelerarea polarizării sociale: îmbogățirea, pe căi ilicite, a unor cercuri restrânse și sărăcirea celei mai mari părți a populației.

Unor asemenea fenomene sau comportamente manageriale nu li s-a răspuns, de multe ori, nici preventiv, nici post-factum prin contramăsuri energice, logice și durabile. A acționat și în acest domeniu, al gestiunii și controlului, conjuncturalismul, acțiunea pompieristică, improvizația.

Pe de altă parte, cum au apreciat reputeți experți economico-financiar internajionali, în lumina analizei neideologizate a realităților social-economice din țările în curs de dezvoltare, printre care și cele în tranziție, strategiile externe de ajutorare a acestora de către țările dezvoltate „au fost în general un eșec”. După opinia unora dintre aceștia, în țările în tranziție, inclusiv în România s-au comis „greșeli strategice”, care au în continuare consecințe numeroase, cum ar fi cele în privința ordinii și a ritmului reformelor, insensibilitatea față de contextul social în ansamblu, „impunerea liberalizării” înaintea creării unui sistem de protecție socială, înaintea existenței unui cadru de reglementări adecvate; impunerea unor reforme sau măsuri care au dus la dispariția locurilor de muncă înainte ca noile condiții ale creării altora să fi fost puse; promovarea forțată a privatizării înaintea existenței unei concurențe adecvate și a unui cadru de reglementare pe măsură. „Multe dintre greșelile privind ordinea reformelor reflectau înțelegerea complet greșită atât a proceselor economice, cât și a celor politice”².

Asemenea analiști economici consideră că, dacă politica economică reprezintă inima democrației, sunt necesare și binevenite politicile care să asigure creșterea protecției sociale, prin crearea locurilor de muncă, printr-o *creștere economică de care să profite cei excluși, cei expuși la volatilitatea piețelor*.

În lumina acestor considerente, este de subliniat *vitalitatea unei concepții echilibrate cu privire la rolul statului, a unei concepții care să țină seama atât de limitele și neajunsurile pieței, cât și de cele ale statului, dar în care cele două să fie văzute ca acționând împreună, ca într-o asocierie, natura exactă a acestei asocieri având să fie diferită de la o țară la alta, în funcție de stadiul dezvoltării politice și economice în care se află fiecare*. Indiferent însă de stadiul de dezvoltare politică și economică al unei țări, statul joacă un rol important. Guvernele slabe, ca și cele prea dure au influențat negativ atât stabilitatea, cât și creșterea economică, relevă susținătorii unor asemenea concepții.

Cauzelor menționate, care au influențat negativ, direct sau indirect, procesele tranziției postsocialiste, li s-ar putea adăuga și altele. Reflectând

² Joseph E. Stiglitz, *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București, 2003, p. 124-125.

temeinic asupra lor, apare evident și convingător principiul enunțat de Dimitrie Gusti, potrivit căruia „o reformă socială stă în funcție de realitate, pentru că este preparată de realitate și nu inventată; ea trebuie să conțină toate elementele unei reforme integrale a societății...”, iar o reformă socială integrală „este și revoluționară, pentru că, deși elementele noi sunt luate din realitatea veche, totuși realitatea, ca tot, este ceva deosebit de cea veche”.

Apelând la o necesară analiză socio-economică simultană a stării economiei și stării populației, apare evident că fenomenele negative din economie (descreștere, dezindustrializare, reducerea locurilor de muncă, nivelul scăzut al veniturilor pentru categorii tot mai largi) determină schimbări sociale importante (dezurbanizare, deprofesionalizare, deșcolarizare, retromigrație etc.), ale căror consecințe se exprimă în creșterea gradului de sărăcie. Prin închiderea a numeroase obiective industriale, prin concedieri masive de personal, îndeosebi din rândul muncitorilor, prin disponibilizări cu acordarea de compensații bănești importante la prima vedere, prin treceri succesive în șomaj temporar, prin amăgitoare programe de recalificare etc., s-a declanșat un intens proces de reducere numerică a muncitorimii și de transferare masivă a ei în alte sfere, îndeosebi în agricultură și activități comerciale pasagere.

Consecințele sociale și demografice negative sunt evidente: diminuarea populației ocupate; decăderea unor centre urbane, cu efecte asupra comunităților rurale învecinate, asupra ordinii sociale, a spiritului civic și climatului moral; încurajarea migrării tehnicienilor și inginerilor, a specialiștilor spre alte sfere, precum și a plecării unora dintre ei în străinătate. Procesul creșterii și descreșterii numărului șomerilor, oarecum firesc și inevitabil într-o economie de piață dinamică, devine, în condițiile tranziției, unul perturbator în ce privește viața familiilor afectate, dar și a comunităților locale, a ansamblului social.

Nu este o ipoteză abstractă a teoriei, ci o problemă a practicii că o economie instabilă, supusă unor reforme incoerente, are consecințe sociale ample, uneori imprevizibile și greu de canalizat spre normalitate, spre o direcție a modernizării reale. Spre exemplu, în condițiile tranziției din România, reruralizarea nu este un proces linear, nu reprezintă o simplă schimbare de mediu rezidențial și de trecere imediată la activități lucrative în sate. Infuzia ruralului prin deplasări „de nevoie” din urban reprezintă numai una dintre manifestările procesului, a cărui complexitate mărește mereu costurile sociale și economice. Cercetările sociologice confirmă adevărul că migrația, din nevoi economice, de la oraș spre sate, din industria ce pierde substanță ori dispare fie tehnologic, fie, cel mai plauzibil, în hățișul reformelor tranziției, nu asigură reintegrarea socială în mediul rural.

În condițiile când România are un avantaj recunoscut în ce privește practicarea agriculturii – calitatea superioară a pământului arabil – și când dispune de aproape 15 milioane hectare de teren agricol (din care 9,3 milioane hectare teren arabil), dar și de importante resurse umane mobilizabile în munci agricole moderne, iar industria alimentară poate fi semnificativ extinsă, devine posibilă orientarea economiei agroalimentare pe o traiectorie evolutivă ascendentă, mai ales în perspectiva, de durată, a integrării europene.

Din păcate, se poate spune că, înainte de a ajunge la acel stadiu – cerut și de integrarea europeană –, economia agrară românească pare a confirma descrierile unor renumiți sociologi ce înfățișau agricultura lumii subdezvoltate în culori sumbre: monopolizarea pământului de către un grup restrâns de persoane; număr mare de țărani tradiționali care nu sunt în măsură să strângă un capital; folosirea pământului fie pentru recolte care să asigure doar subzistența, fie pentru plante de monocultură, destinate exportului; abundență de mână de lucru ieftină în rândurile unei populații subocupate; absența unei conlucrări concurențiale stimulative între agricultură și industrie, în cadrul unei piețe interne, ea însăși nestimulativă.

Cu toate acestea, în lumina unei bogate experiențe istorice, se poate spune că satul românesc a fost și este elementul de rezistență națională, cel care conservă și perpetuează existența neamului, fiind, în același timp, deschis inovării. Dar, dacă el este supus presiunii și coroziei factorilor distructivi, în special din sfera economico-socială, va fi puțin probabil ca, mai târziu, forța conservativă, în sensul tradiției și perenității, al vitalității sociale, să mai reacționeze la fel de prompt și exemplar istoric.

Cei care și-au făcut din ascunderea după deget și din aruncarea cu praf în ochii opiniei publice o așa-zisă strategie de acțiune susțin rezolvarea tuturor problemelor satului românesc prin integrarea în Uniunea Europeană. Dar, integrarea unui spațiu bântuit de „sărăcie severă”, cum spun sociologii, atrage o gravă „depresie demografică” într-o zonă din care intelectualii (profesori, medici, ingineri) fug din cauza lipsei unor condiții elementare de viață, copiii din familiile țărănești au tot mai greu acces la școală, acest „greu” semnificând o adevărată dramă. Când o pătrime din terenul arabil nu este cultivat, când sate întregi se topesc de pe hartă, migrând să culeagă căpșuni străine sau să facă munci necalificate în construcții, ce șansă mai are agricultura românească?

Va veni oare Uniunea Europeană să acopere cu subvenții uriașe neputința și foamea endemică pe care le trăiesc mulți din locuitorii mediului rural? Un răspuns pozitiv nu ar fi altceva decât o speranță deșartă.

Declinul economiei și procesele sociale negative datorate acestuia influențează direct standardul de viață al populației, mereu agresată pe cele

mai diverse planuri. Spre exemplu, în mediul urban, retragerea statului din sectorul construcțiilor de locuințe are un impact negativ asupra vieții cetățenilor. Cei lipsiți de posibilități financiare nu mai aspiră la o locuință decentă proprie sau chiar închiriată. Pe de altă parte, creșterile de prețuri apasă din ce în ce mai greu asupra cheltuielilor de consum ale gospodăriilor, cheltuieli care, în principiu, sunt destinate alimentației.

Schimbarea din decembrie 1989 generase speranța că standardul de viață va crește și va fi, calitativ, mai apropiat de cerințele vieții civilizate. Realitatea este cea pe care o trăiește, după peste 17 ani, majoritatea populației: *descreștere severă a calității vieții, exprimată de sărăcirea populației, societatea românească situându-se, din acest punct de vedere, pe unul din ultimele locuri din Europa.*

Să ne amintim din nou avertismentul lui Spiru Haret: *nimic nu dă o impresie de mizerie atât de mare ca existența unui mic număr de oameni foarte bogați planând deasupra unei mase de săraci.*

Sărăcia, provocată de prăbușirea economică, dar și de numeroși alți factori, a afectat și afectează, pe termen lung, evoluția sau, mai precis, involuția demografică. Se știe că forța unei societăți constă în *numărul și calitatea socio-umană a membrilor ei.* Scăderea numerică a populației în anii tranziției este un fenomen care trebuie studiat cu maximă atenție, implicând diverse extrapolări sau anticipări evolutive sau involutive asupra viitorului social, asupra a ceea ce poate fi sau deveni România de mâine.

În general, populația unei țări constituie tezaurul său peren de vitalitate, iar partea activă a populației, forța de creație materială și spirituală, îndeplinește rolul unui adevărat motor propulsor al progresului social și al prosperității. De aceea, politicile demografice, strategiile de educație, de instruire și de apărare a sănătății au funcția unor vectori ai dezvoltării durabile și modernizării. *Numărul, calitatea și structura resurselor umane pot fi indicatori esențiali pentru viitorul unei națiuni.*

În acest sens, rezultatele recensământului cel mai recent al populației și al locuințelor (martie 2002) oferă o radiografie concludentă a stării demografice actuale și a condițiilor de locuire. Astfel, populația stabilă a României număra, în martie 2002, 21.680.974 de locuitori, cu peste milion, respectiv cu 4,2% mai puțin decât la recensământul din 1992.

Scăderea numărului populației se datorează atât sporului natural negativ (diferența dintre născuți-vii și decedați), cât și soldului negativ al migrației externe (diferența dintre persoanele plecate din România cu documente și persoanele venite în România). Pornind de la actuala situație bio-socio-economică a populației, cercetările demografice estimează, ca variante posibile, o populație a țării de 20 de milioane, în anul 2005 și de 16 milioane de locuitori, în anul 2050.

Analiza schimbărilor produse în structura populației pe vârste relevă *accentuarea procesului de îmbătrânire demografică*, prin reducerea numărului persoanelor tinere (cele sub 15 ani), concomitent cu sporirea populației vârstnice (de peste 60 de ani). Consecințele pe care le are procesul de îmbătrânire, atât asupra vieții economico-sociale, cât și asupra perspectivelor evoluției demografice, se regăsesc și în numărul tinerilor care reveneau la 1000 de persoane adulte. Acesta s-a redus, în perioada 1992-2002, de la 373 la 279, în timp ce numărul vârstnicilor a sporit de la 269 la 307. Din aceste date se desprinde constatarea că îmbătrânirea demografică necesită o evaluare riguroasă, în toate dimensiunile sale, pentru a aprecia corect consecințele ei asupra dezvoltării economice și a reface, în timp, echilibrele necesare, prefigurând, dintr-o perspectivă mai largă, un nou model de structură demografică și economică.

În ce privește *gospodăriile*, categorie economico-socială și demografică importantă, la recensământul din 2002 au fost înregistrate 7.392.11 gospodării ale populației, constituite din 21.384.100 persoane și 3.521 gospodării instituționale (unități de locuit în comun de tip cămin), alcătuite din 314,1 mii persoane. Astfel, 98,6% din populația stabilă a țării se regăsește în gospodăriile populației, iar 1,4% în gospodăriile instituționale. Față de recensământul din 1992, numărul gospodăriilor populației a crescut cu 103,5 mii (o creștere de 1,4%). O creștere mai accentuată s-a înregistrat în mediul rural.

Cuprinzând date semnificative și grupări de caracteristici demografice și socio-economice ale populației, ca și ale fondului de locuințe și ale gospodăriilor, rezultatele recensământului populației și al locuințelor din martie 2002 pune la îndemână elemente importante pentru strategiile de dezvoltare economico-socială.

Cauzele și factorii care implică procese demografice negative sunt numeroși și diferă de la o perioadă la alta. În primii ani ai tranziției, o cauză preponderentă a fost emigrația, paralel, însă, cu alte motivații care se regăsesc și în secvența temporală ce urmează. În ultimii 5-6 ani, deși emigrația se menține, scade ca importanță în ansamblul cauzelor diminuării numărului populației, pe prim plan se situează sporul natural negativ, care are propriile determinații: pe de o parte, scăderea accentuată a natalității, iar, pe de alta, creșterea mortalității.

Între cauzele care contribuie la scăderea numărului populației, „*a energiei vitale*”, cum definea Grigore Antipa forța unei comunități etnice, se înscriu: accentuarea dezinteresului tinerilor pentru întemeierea de familii; acceptarea unor situații de provizorat, fără obligații reciproce sau cu obligații minime; amplificarea divorțurilor sau a desfacerii nedeclarate a cuplurilor legal constituite; criza acută de locuințe și imposibilitatea, pentru

majoritatea tinerilor, de a soluționa problema locuințelor; teama față de viitor, de a nu putea asigura condițiile minime de existență pentru descendenți; sărăcia generalizată.

O radiografie a situației demografice specifice tranziției evidențiază următoarele: *numărul populației țării, din 1990 până în prezent, scade permanent* (dacă va continua să se reducă, în ritm constant, România va avea, în anul 2020, sub 20 de milioane locuitori), sporul natural al populației devine negativ din 1993 și are tendințe de permanentizare; are loc o scădere a fertilității, date fiind condițiile materiale precare de existență, de sănătate etc.; acțiunea convergență a mai multor factori (economici, sociali etc.) asupra populației determină comportamente reținute sau negative față de căsătorie, familie, copii, adopții etc.; în instrucția și educația tinerei generații au intervenit, și din acest punct de vedere, păgubitoare carențe.

Succintele aspecte privind evoluțiile economico-sociale de după 1989 dau imaginea globală a societății românești în prezent, de fapt a stării națiunii la începutul secolului al XXI-lea.

O concluzie cu caracter de generalitate asupra tranziției postsocialiste este aceea că insuccesele reformelor de după 1989 sunt indiciul inconsistenței unor abordări sau dezbateri realiste și constructive, cu o largă participare a factorilor sociali reprezentativi, a specialiștilor din diverse domenii. De pe agenda de lucru a unora aflați în funcții publice importante, se pare a fi fost ignorat sau ocolit îndemnul potrivit căruia „prima datorie a omului de stat este de a se asocia omului de știință”, cum spunea, la timpul său, Nicolae Titulescu, referindu-se la gestiunea treburilor publice naționale. Din păcate, în privința reformelor din sfera economiei, disputa politică sterilă, abordările generale, abstracte sau unilaterale, subiectiviste, pornite numai din rivalități politice, fără a se ține seama de starea reală a țării, înlătură competiția proiectelor concrete de dezvoltare economico-socială.

După peste 17 ani, imaginea de ansamblu a societății românești adună, laolaltă, pe lângă transformările pozitive, componente negative care nu pot să nu dea de gândit, în primul rând, forțelor social-politice reprezentative, dar și tuturor cetățenilor: *declin economic și randament scăzut în industrie, agricultură și transporturi; revenirea analfabetismului; servicii sociale precare, îndeosebi în sistemul medical; proces accelerat de pauperizare a populației; relații economice internaționale generatoare de pierderi de venit național etc.*

Unei asemenea stări disfuncționale i se potrivește aprecierea dată de Mihail Manoilescu, în anul 1935, societății românești, în raport cu care acesta formulase „teoria nepotrivirii între statul democratic și imperativele economice și sociale ale vremii”, reputatul economist deplângând starea de dezordine din stat și ineficiența vieții economice de atunci.

În general, este lesne de constatat că multe promisiuni, dar, mai cu seamă, aspirațiile și așteptările populației s-au transformat, pentru largi categorii sociale, în dezamăgiri. De aceea, orice analiză a stării națiunii pentru a se decide sau opta în privința viitorului trebuie să însemne și căutarea drumului realist către redresarea economică efectivă, capabilă a susține durabil dezvoltarea echilibrată a țării.

II.3. Rolul vital al învățământului, științei și culturii

Un obiectiv major al dezvoltării echilibrate, armonioase a societății românești îl reprezintă, fără îndoială, dezvoltarea continuă a învățământului, științei și culturii naționale, obiectiv grav neglijat în anii tranziției, cu consecințe negative cunoscute. După 1990, gradul de școlarizare a tineretului a scăzut considerabil, susținerea materială a învățământului rămânând departe de nevoile reale. Privite comparativ cu alte țări, cuprinderea școlară, asigurarea cu cadre didactice, ponderea cheltuielilor publice pentru educație, adaptarea organică a școlii la cerințele noi ale civilizației relevă îngrijorătoare decalaje, în ciuda unor rezultate și merite izolate consemnate pe plan internațional. Desigur, starea economică generală și a familiilor a atras după sine diminuarea drastică a mijloacelor de susținere a școlii, un fenomen negativ preocupant fiind reparația raciei analfabetismului.

În același timp, anii tranziției au adus și în sfera culturii transformări negative, reflectate de exodul masiv peste hotare al unor bunuri din patrimoniul cultural național, în absența unor legi și măsuri protectoare, degradarea bazei materiale, absența cronică a unor investiții, deprecierea și ignorarea valorilor reale, pervertirea gustului artistic etc.

După cum se știe, toate societățile, inclusiv cele mai dezvoltate, se află într-o profundă transformare *calitativă*, proces ce se extinde în timp, sub imperativul logic al continuității civilizației, fiind cu totul previzibil că produsele viitorului vor încorpora o tot mai intensă competență intelectuală de gândire și de creație, în acord cu exigențele societății informaționale. Din această perspectivă, țara noastră trebuie să fie pregătită să răspundă prompt și concomitent provocărilor reformei interne și sfidărilor pe care le implică acomodarea cu noile tendințe ale civilizației pe plan mondial. Se poate spune că, la început de secol și de mileniu, având o bogată și originală moștenire, un potențial remarcabil sub raport cultural, științific și uman, țara intră în competiția istorică mondială pentru dezvoltare. Astfel, pentru a se depăși gravele rămăneri în urmă din ultimii 10-15 ani, singura soluție o reprezintă alocarea unor resurse sporite pentru educație, învățământ, cultură

și cercetare științifică, încât societății românești să i se deschidă orizonturile integrării din mers în noile tendințe ce se afirmă pe plan mondial. Învățând din experiența altora, apare evident că *investiția în educație, în formarea noilor generații poate fi considerată una dintre cele mai rentabile pe termen mediu și lung, pentru dezvoltarea societății.* De aceea, instituțiile de învățământ și cultură, precum și cele de cercetare științifică trebuie privite ca instituții strategice pentru destinul național, în sensul că *formarea resurselor umane reprezintă pivotul proceselor de modernizare economico-socială a României.* Iar aceasta, pentru motivul esențial că, în mod cert, performanțele economice și tehnologice ale viitorului vor fi determinate, în primul rând, de competența și pregătirea oamenilor, de felul lor de a munci, de capacitatea structurilor instituționale, a factorilor decizionali, de a valorifica eficient un asemenea potențial de creație, patrimoniu național inestimabil.

Deși asemenea orientări și principii au fost asumate declarat de toate forțele politice, de toți cei care gestionează tranziția, învățământul și cercetarea, activitatea culturală, în înțelesul ei larg, au întâmpinat și întâmpină dificultăți materiale, poartă amprenta sărăciei în care se zbate societatea românească.

Dacă analizăm bugetele anilor tranziției, vom constata existența, fără nicio excepție, a patru domenii-cenușărese: sănătatea, învățământul, știința și cultura.

Proclamațiile și programele politice au promis zgomotos în campaniile electorale, dar după câștigarea alegerilor promisiunile au dispărut în ceață.

Învățământul general și liceal a cunoscut și suportă condiții materiale greu de descris în cuvinte: școli insalubre, profesori care trăiesc în condițiile pragului de sărăcie. Ei sunt „apostolii” cu sprijinul cărora Spiru Haret își propunea să atace reduta ignoranței, să pună în valoare calitățile unui popor dotat spiritual, în stare să concureze cele mai inteligente națiuni ale lumii.

Reformele de dragul reformelor, anunțate pompos și oprite la jumătate, banii veniți din fonduri europene, topiți în buzunarele lacome ale unor „întreprinzători”, care au căpușat și acest domeniu, râvna cu care unii au încercat să împiedice dezvoltarea învățământului superior particular, ca o soluție viabilă la nevoia de specialiști în domenii de mare actualitate, înlocuirea realei autonomii universitare cu o tutelă mărunță și interesată, bazată pe aceleași negocieri politicianiste – iată doar câteva dintre tarele unui sistem care trebuie abandonat și reformat în spirit haretian modern și constructiv.

Știința, cercetarea științifică în ansamblu, par a fi considerate ca zone periferice: fonduri din ce în ce mai anemice, salarii ale cercetătorilor care sunt sfidate de cele ale unor categorii care nu au nevoie decât de cel mult câțiva ani de școală generală, institute de cercetare intrate în faliment, cu patrimoniul vândut pentru îndestularea clienților politici care vor construi

acolo sedii de firme, hoteluri și apartamente de lux – iată portretul colectiv al rețelei cercetării științifice.

Vocea Academiei Române, instituție fundamentală a statului român, care însoțește istoria națională de peste 140 de ani, prezentă prin fapta și geniul componentelor săi în toate marile momente ale devenirii poporului român, este tot mai puțin luată în seamă. Cu toate că anii de după 1989 au înregistrat apariția unor opere excepționale, realizate cu adevărate sacrificii din partea instituției și a autorilor, activitatea acestor elite spirituale ale națiunii este ținută de majoritatea mijloacelor de comunicare în masă într-un con de umbră. Unde să-i situezi pe academicieni, cu destinul lor de excepție, într-un timp în care la un pol zornăie afacerile pe banii contribuabililor, iar la celălalt se adună mizeria aceluiași contribuabil oprosit și disperat?

Și, ultimii dar nu cei din urmă, cum ar trebui remarcat în această ordine de idei, oamenii de cultură, scriitorii, actorii etc., cei care fac față unor condiții materiale precare, au nevoie de ocrotirea sănătății, de recunoașterea și răsplata dreaptă a creației, a prestigiului intelectual. Dacă nu cumva fac concesii subculturii, publicisticii deșănțate, kitsch-ului importat cu mare râvnă.

Tabloul pe care-l oferă aceste domenii nu este unul pictat negru ca să stârnească, cu orice preț, revolta ori compasiunea; este unul realist și, dacă nu este evaluat rațional, nu se înțeleg nevoia și sensurile schimbării, ale ieșirii din tranziție.

O componentă esențială a dezvoltării și modernizării societății românești constă în *renașterea culturii naționale*. În acest sens, o reformă reală trebuie să recunoască, în valorile și bunurile moștenirii culturale naționale, însușirile sau calitatea acestora de izvor peren al îmbogățirii spirituale. Ocrotirea și păstrarea patrimoniului cultural, punerea lui la dispoziția publicului, fără nici un fel de opreliști, reprezintă o obligație națională majoră. Cultura constituie, prin funcțiile și menirea sa, una dintre condițiile *sine qua non* ale unei dezvoltări autentice, durabile.

Nu este nevoie de lungi pledoarii pentru a evidenția adevărul potrivit căruia cultura, îndeosebi în condițiile procesului complex al mondializării, contribuie definitoriu la procesul de întărire a independenței naționale, fiind un atribut esențial al identității naționale.

Pregătirea generațiilor de azi pentru România viitoare include o componentă culturală, asimilarea valorilor culturii și științei fiind expresia unui standard calitativ ridicat al vieții spirituale, individuale și sociale. În acest sens, creșterea profesionalismului oamenilor, accesul lor la cultură, în general, susțin și întrețin un nivel superior al vieții economice și sociale.

Valorile istoriei și culturii naționale constituie – ca în cazul fiecărui popor – o realitate istorică deja constituită și afirmată. Tocmai originalitatea

acestor valori fundamentale, specificitatea lor exprimă o contribuție românească, marcantă și remarcată în timp, la zestrea spirituală și existențială comună a popoarelor europene. Acestea au îmbogățit, fiecare în felul său, istoria și cultura europeană.

Accesul la cultură este un factor principal de coeziune socială și o pârghe a consolidării identității culturale în procesul integrării europene, cultura trebuind să fie în beneficiul tuturor categoriilor sociale.

Împreună cu dezvoltarea materială și afirmarea instituțional-statală – ele însele părți organice vitale ale istoriei națiunilor europene (sau istoriilor naționale) –, *istoria și cultura fiecărui popor se constituie în liant peren și stimul mereu viu al înfloririi civilizației vechiului continent, intrat în circuitul globalizării.*

Istoria și cultura națională sunt expresia tradițiilor proprii, a originalității și personalității popoarelor sau națiunilor, care, împreună, au format și dezvoltă, pe continentul nostru, cultura și istoria Europei.

În fapt, istoriile și culturile naționale constituie factorul dinamic și dinamizator al civilizației umane, pe care globalizarea nu îl poate anula, ci, dimpotrivă, dacă e să triumfe, ea însăși nu cere altă cale decât aceea a conviețuirii armonioase a popoarelor, în fireasca lor diversitate istorică și etno-culturală.

Dar, fără îndoială, istoria și cultura unei țări trebuie învățate de către toți cetățenii, de la cea mai fragedă vârstă. Și cum s-ar putea asigura acest lucru în România de azi, când fundamentalul rol al școlii de toate gradele este minat de o așa-zisă „reformă”, în numele căreia istoria națională devine „obiect facultativ” cu care elevul nu „merită” să-și încarce memoria, el având posibilitatea, pentru examenele majore, să opteze între istorie și geografie, adică să le considere fără importanță pe amândouă?

Cât privește cultura, ea primește același „tratament” în manualele scrise „pe genunchi” sau devenite „ produse” ale unor interese de grup cultural sau politic; mari autori, mari oameni de cultură sunt scoși din manuale și înlocuiți de starletele mass-media ale momentului ori de scriitori fabricați în eprubetele unei mode grăbite și fără criterii de valoare.

Considerăm că de aici trebuie să înceapă reconstrucția spirituală: de la școală, de la tinerele generații care trebuie educate în cultul valorilor adevărate, al istoriei profunde a acestui neam.

Să facem iarăși apel la gândirea haretiană: „este un om cult acela care posedă gradul de cultură necesară pentru îndeplinirea rolului său social; din contră, este incult acela care, oricâte diplome ar avea, nu corespunde chemării lui în societate”.

Și, totodată, trebuie ca societatea să reevalueze rolul educatorilor, al celor care, de la învățători și preoții din mediul rural, acei permanenți

„luminători ai satelor” și până la profesorii universitari, să-și recapete statutul de factori fundamentali ai procesului de revitalizare a conștiinței naționale.

Viața școlii și viața bisericii trebuie să se împletească organic în țesătura acestei construcții spirituale.

Statul român modern s-a edificat prin strădania unor personalități strălucite care, ca și marele pedagog Spiru Haret, au făcut din educație și credință polii unor vieți și opere exemplare.

Toate aceste aspecte ale vieții economice, sociale și cultural-educative invită la reflecții și judecăți obiective privind starea națiunii române în condițiile aderării la structurile europene, iar handicapul decalajelor, îndeosebi economice, față de Uniunea Europeană constituie o problemă majoră a prezentului și viitorului imediat. Nu încapе îndoială că evantaiul istoric românesc al originalității culturii naționale și al vitalității spiritual-morale a resurselor umane se constituie într-o garanție a succesului.

II.4. Democrația și cultura civică

O componentă esențială a „mecanicii sociale” actuale sau a dinamismului lumii contemporane o reprezintă *societatea civilă*. În concepția haretiană asupra civilizației, creșterea coordonatelor sociale ale fiecărui individ în cadrul realităților social-istorice naționale semnifică, în zilele noastre, atragerea sau participarea unei mase largi de oameni la viața socială prin structuri organizaționale moderne, cunoscute, din anii 1970-1980, ca „organizații neguvernamentale”.

Deși în țara noastră, la scurt timp după 1989, s-au constituit nenumărate asociații, fundații, ligi și alte structuri, ca mijloace de exprimare a intereselor diverse din societate, ca pârgii de acționare a spiritului civic –, expresie a manifestării societății civile –, rolul acestora în sistemul democrației nu poate fi considerat ca fiind satisfăcător sau pe măsura așteptărilor. Este un fapt social recunoscut că, alături de experiențe pozitive notabile, se regăsesc încă structuri ale societății civile care, fie se află sub influențe politice directe sau mascate, fie că se păstrează într-un anumit izolaționism sau se complac într-un elitism steril. Tocmai datorită unor asemenea „abateri” de la menirea lor, astfel de structuri au o slabă și ineficientă contribuție la dezvoltarea vieții democratice, la sprijinirea și corectarea constructivă a unor acțiuni statale, guvernamentale. Slaba și ineficienta cooperare dintre multitudinea de organizații non-guvernamentale (cum sunt numite în literatura de specialitate structurile societății civile) și administrația centrală sau locală reflectă neîncrederea reciprocă dintre acestea, fiind, în același

timp, și consecința evidentă a politizării forțate sau partizanatului politic. Cercetările sociologice concrete semnaleză o participare relativ scăzută a cetățenilor la viața asociativă, la activitatea propriu-zisă a organismelor societății civile; uneori, și din cauza amestecului acestora în politică sau a unor forțe politice în viața structurilor societății civile. În fapt, după 1989, politica s-a autoproclamat a fi „stăpânul democrației”, ignorând adesea adevărul că un proprietar consistent și îndreptățit al acesteia este societatea civilă în ansamblu.

Cel mai convingător argument rezultă din constatarea participării scăzute a cetățenilor cu drept de vot la alegerile locale și parlamentare și, în general, la structurile conducerii și coordonării activităților din toate domeniile vieții sociale.

Mai mult, s-a ajuns la exacerbari ale conceptului de „societate civilă”. El a fost confiscat de un mic grup de intelectuali insularizați elitist, ce par a se considera unicii săi „proprietari”, folosindu-l ca pe un mijloc de presiune politică.

Este semnificativ că analiști de peste hotare, în special sociologi, comparând – pe baza unor sondaje multinaționale – stadiul activismului social din țările în tranziție, inclusiv din România, trag concluzia că cetățenii nu par a avea încredere deplină în propria capacitate de a influența procesele guvernării, ale politicii. De aici rezultă că, pe de o parte, procesul de formare civică, de integrare socială este încă inconsistent, insuficient „motivată”, iar, pe de altă parte, nici organismele societății civile nu sunt convingătoare, eficiente și credibile în ce privește demersurile lor, mai precis, efectele sociale ale acestor demersuri.

În teoria socială, definirea cea mai simplă a societății civile este aceea că ea reprezintă sau poate reprezenta un ansamblu organic de instituții (asociații) nonguvernamentale diverse, ansamblu suficient de puternic pentru a contrabalansa statul și care, fără a-l împiedica să-și îndeplinească rolul de menținere a păcii sociale, a stabilității și de a gestiona imparțial interesele majore, naționale, are totuși capacitatea de a preveni tentațiile dominării etatiste sau atomizării societății.

Asemenea orientări sau tendințe pun, cu și mai multă acuitate, problema înțelegerii și fructificării rolului și funcțiilor societății civile. Diversele organisme și structuri – active sau latente – ale acesteia sunt sau pot rămâne departe de a-și îndeplini menirea dacă sunt considerate sau funcționează – mai mult sau mai puțin discret – ca „anexe” sau prelungiri „invizibile” ale unor forțe politice sau altora.

Este, prin urmare, îndreptățit dezideratul ca societatea civilă în ansamblu, organizațiile și structurile sale specifice să dispună de forța și mijloacele adecvate de a se constitui în parteneri credibili și eficienți de

dialog social cu puterea politică, întruchipată de instituțiile statului, făcând posibilă implicarea lor activă în decizii cu impact social major, național. Se constituie, astfel, ceea ce sugerează și presupune evaluarea contemporană a haretismului ca fiind sau exprimând *societatea civilă în acțiune*.

Astfel, starea actuală a țării, noua „mecanică socială” revigorează sociologia haretiană, solicită, ca mișcare socială de anvergură, fructificarea capacităților de creație ale indivizilor și grupurilor sociale, pe scurt, ale societății civile, în diversele ei structuri și ipostaze. Experiențele pozitive în acest sens, convingătoare prin rezultatele obținute, argumentează cerința unor preocupări concertate pentru formarea unei *culturi civice* adecvate vieții democratice reale, ca o condiție esențială a integrării organice a României în dinamica lumii contemporane.

III. UN MODEL DE ACȚIUNE SOCIO-CULTURALĂ SUB PATRONAJUL SPIRITUAL AL LUI SPIRU HARET

III.1. Fundația *România de Mâine* – 16 ani de activitate

Teoria și practica haretismului, ca acțiune socială în sprijinul individului și al grupurilor sociale, în scopul creșterii și valorificării umane a cuceririlor civilizației, și-au găsit întruchiparea în eforturile constante pentru dezvoltarea și modernizarea învățământului românesc, a culturii și științei. Viziunea științifică și democratică, inițiativele legislative ale lui Spiru Haret, contribuțiile sale originale la explicarea sociologică a mecanicii și dinamicii sociale au influențat puternic evoluția civilizației românești dintre cele două războaie mondiale, în mod deosebit și direct organizarea și desfășurarea învățământului de toate gradele, ca *școală națională* în cel mai deplin înțeles constructiv al sintagmei.

Convingerea care îl călăuzea nestrămutat pe savantul gânditor și omul de acțiune Spiru Haret era aceea de a apropia școala de popor, încât „să o facem să fie iubită și respectată, să fie centrul de unde să pornească curentele cele bune și sănătoase pentru înălțarea și întărirea neamului. Căutăm a face ca învățământul nostru să devină un învățământ național, de vreme ce ne silim a-l face să se potrivească țării noastre, în loc de a ne mulțumi să-l luăm făcut gata, într-un timp și în niște condiții care nu mai sunt ale noastre”.

Această orientare generoasă conținea în sine sâmburele unei mișcări spre redresare națională prin învățământ, educație și cultură, mișcare susținută de mulți cărturari ai neamului.

Unei asemenea direcții de revigorare îi răspundea, la scurt timp după decembrie 1989, și inițiativa unui grup de cadre didactice universitare, cercetători științifici, oameni de cultură. Astfel, în noul context social-istoric, în lumina concepțiilor generoase ale unor înaintași, ca Spiru Haret, Dimitrie Gusti, Petre Andrei și alții, asumându-și răspunderile unui demers constructiv în împrejurări preponderent distructive, bazându-se pe experiența proprie în domeniul învățământului, cercetării științifice și culturii, grupul de inițiativă a trecut la constituirea Fundației *România de Mâine*, ca

instituție social-umanistă de cultură, știință și învățământ, autonomă, fără scopuri politice sau patrimoniale (nonprofit).

Potrivit prevederilor *Legii pentru persoanele juridice nr. 21 din 1924, ale Regulamentului de aplicare* a acestei legi, precum și ale *Statutului* Fundației, la adunarea generală constitutivă din 19 ianuarie 1991, au fost aleși președintele Fundației *România de Mâine* – prof. univ. dr. Aurelian Bondrea, primul vicepreședinte – academicianul Nicolae Teodorescu, vicepreședinții și celelalte structuri de conducere.

Fundației *România de Mâine* i s-a atribuit personalitate juridică prin *Sentința civilă nr. 109 din 12 februarie 1991*, de către Judecătoria Sectorului 1, București, în baza prevederilor art. 1 și 5 din *Legea nr. 21/1924 pentru persoanele juridice*, o lege foarte valoroasă, care a dăinuit mai bine de 75 de ani și și-a păstrat valabilitatea dincolo de schimbările de regim politic.

Scopul Fundației *România de Mâine*, stabilit de art. 6 din *Statutul* propriu, este „de a cultiva și promova, în România, valorile culturii naționale și universale, de a contribui la dezvoltarea învățământului, științei și culturii, de a crea condiții și cadrul necesar pentru dezbateră publică și confruntarea de idei pe probleme teoretice și practice de larg interes național, socio-economice, științifice, de învățământ și cultură, precum și pe probleme ale înfăptuirii democrației și a statului de drept, de a atrage, în circuitul confruntărilor de idei și pentru edificarea noii Românie, întregul potențial creator de care dispune țara – intelectuali, muncitori, țărani, studenți, elevi, fără discriminări politice, de naționalitate sau credințe religioase”.

Călăuziți de un asemenea obiectiv major, inspirat din opera haretiană, membrii fondatori au acționat constant în spiritul dezideratelor moderne de dezvoltare durabilă, înțelegând, prin aceasta, asumarea și aplicarea consecventă a unor principii complementare: a asigura ancorarea proceselor cultural-educative în țesătura vieții naționale, pentru a permite ca persoanele și colectivitățile să-și stăpânească propriul mediu și să-și mobilizeze resursele, a determina necesara deschidere spirituală către lumea contemporană, a permite accesul la esența cunoașterii universale, a dezvolta aptitudinile și competențele necesare în raport cu noile condiții social-economice, cu tendințele evoluției lumii și civilizației.

Patrimoniul de care a dispus Fundația în momentul constituirii a fost simbolic, fiind reprezentat de cotizațiile membrilor fondatori, puternic atașați deuzei „prin noi înșine”, pe care, în felul său, o aplicase și Spiru Haret.

Scopul și obiectivele Fundației se realizează prin unitățile și instituțiile sale de profil, care pot organiza, în condițiile legii, activități social-culturale, științifice și de învățământ, editarea de publicații, lucrări și studii, informare și comunicare prin presă, radio și televiziune. În același scop, Fundația poate desfășura și activități economice directe.

Un aspect care trebuie subliniat cu tărie este faptul că *Fundația România de Mâine este unica instituție cu acest profil, care, de la constituire și până în prezent, a respectat pe deplin principiul nonprofit, fapt ce a făcut posibilă dezvoltarea sa remarcabilă, pe de o parte, salarizarea din ce în ce mai bună a personalului și inexistența corupției, pe de altă parte.*

Conștienți că, pentru a realiza scopul și obiectivele asumate prin Statut, este nevoie de efort, entuziasm, tenacitate, spirit creator, solidaritate, management competitiv, utilizarea cu mare grijă a resurselor financiar-materiale, cei care s-au reunit în jurul ideii și idealului promovate prin Statutul Fundației s-au angajat într-un demers constructiv care a demonstrat că, într-o țară aflată în plin proces de tranziție, marcat de grave disfuncționalități, criză și recesiune, de o dramatică scădere a nivelului de trai, este posibilă realizarea scopurilor propuse.

Realizările, performanțele obținute în cei peste 16 ani de funcționare arată că deviza „prin noi înșine” își păstrează, în noi împrejurări, forța și justificarea socială, că investițiile pentru dezvoltare durabilă își arată curând roadele, că efortul și responsabilitatea pot fi recompensate, că spiritul creator, inovativ, competența și profesionalismul pot fi superior valorificate. În intervalul care a trecut de la constituire și până în prezent s-a creat și s-a consolidat – în cadrul Fundației – o comunitate de muncă și de viață al cărei destin se împletește strâns cu cel al instituției.

Pentru atingerea scopului și obiectivelor stabilite prin *Statut*, Consiliul director a hotărât înființarea și organizarea unui sistem instituțional amplu și coerent, funcțional și eficient, organic structurat. Pe parcursul celor peste 16 ani de existență, instituțiilor inițiale li s-au adăugat altele, conturându-se un sistem bine articulat, ale cărui elemente sunt în strânsă legătură, intercondiționându-se reciproc. În felul acesta, s-a ajuns ca, în prezent, în componența Fundației să se regăsească o suită de instituții și unități, amplasate în București și în alte municipii (Brașov, Constanța, Craiova, Cluj-Napoca, Râmnicu Vâlcea, Câmpulung Muscel, Blaj), care desfășoară o bogată activitate de învățământ, științifică și culturală, contribuind benefic la viața socio-culturală a acestor importante localități.

Ca urmare a caracterului nonprofit al Fundației, respectat cu strictețe, toate veniturile obținute de aceasta pentru activitățile și serviciile prestate au fost și sunt utilizate pentru crearea celor mai bune condiții desfășurării procesului de învățământ, cercetării științifice și activităților social-culturale și sportive.

Referitor la activitatea financiară, se cuvine a fi subliniat că veniturile obținute au avut, ca surse, sumele provenite din taxele de școlarizare achitate de cei ce au beneficiat de serviciile prestate, din realizarea de

contracte de cercetare științifică, din activitatea unităților economice proprii. Este de subliniat că de la constituire și până în prezent, Fundația a promovat și promovează o politică de percepere a unor taxe școlare moderate, care pot fi achitate eșalonat. Fundația nu a contractat și nu a beneficiat de credite bancare, de donații și sponsorizări, toate sumele investite provenind din venituri proprii.

Patrimoniul propriu, amplasat în Capitală și în 8 municipii din țară, se concretizează, în prezent, într-un număr de 36 de imobile, cu o suprafață de peste 110.000 m², dintre care 20 pentru desfășurarea, în condiții optime, a procesului de învățământ, a activității științifice și culturale; 3 cămine studențești, cu o capacitate de cazare de 1.200 locuri; 2 complexe multifuncționale, alcătuite din cantine cu linii de autoservire, spații destinate activităților cultural-recreative și de divertisment (în București și la Brașov); editură și complex tipografic computerizat, dotat cu aparatură de ultimă generație, care asigură integral necesarul de cursuri, manuale, reviste etc. pentru toți studenții Universității *Spiru Haret* și valorificarea rezultatelor cercetării științifice; post de televiziune național universitar și cultural propriu, singurul cu acest profil din țară; laboratoare dotate cu cca 4500 calculatoare, aparatură și echipamente performante; rețea de calculatoare racordată la Internet; biblioteci cu un bogat și valoros fond de carte; bază sportivă modernă, cu o suprafață de 28.000 mp., cuprinzând un stadion cu 10.000 de locuri, 10 terenuri de tenis, terenuri de handbal, volei, baschet etc.

În cele ce urmează, prezentăm, sumar, instituțiile și unitățile care fac parte integrantă din structura Fundației *României de Mâine*.

Palatul Învățământului, Științei și Culturii

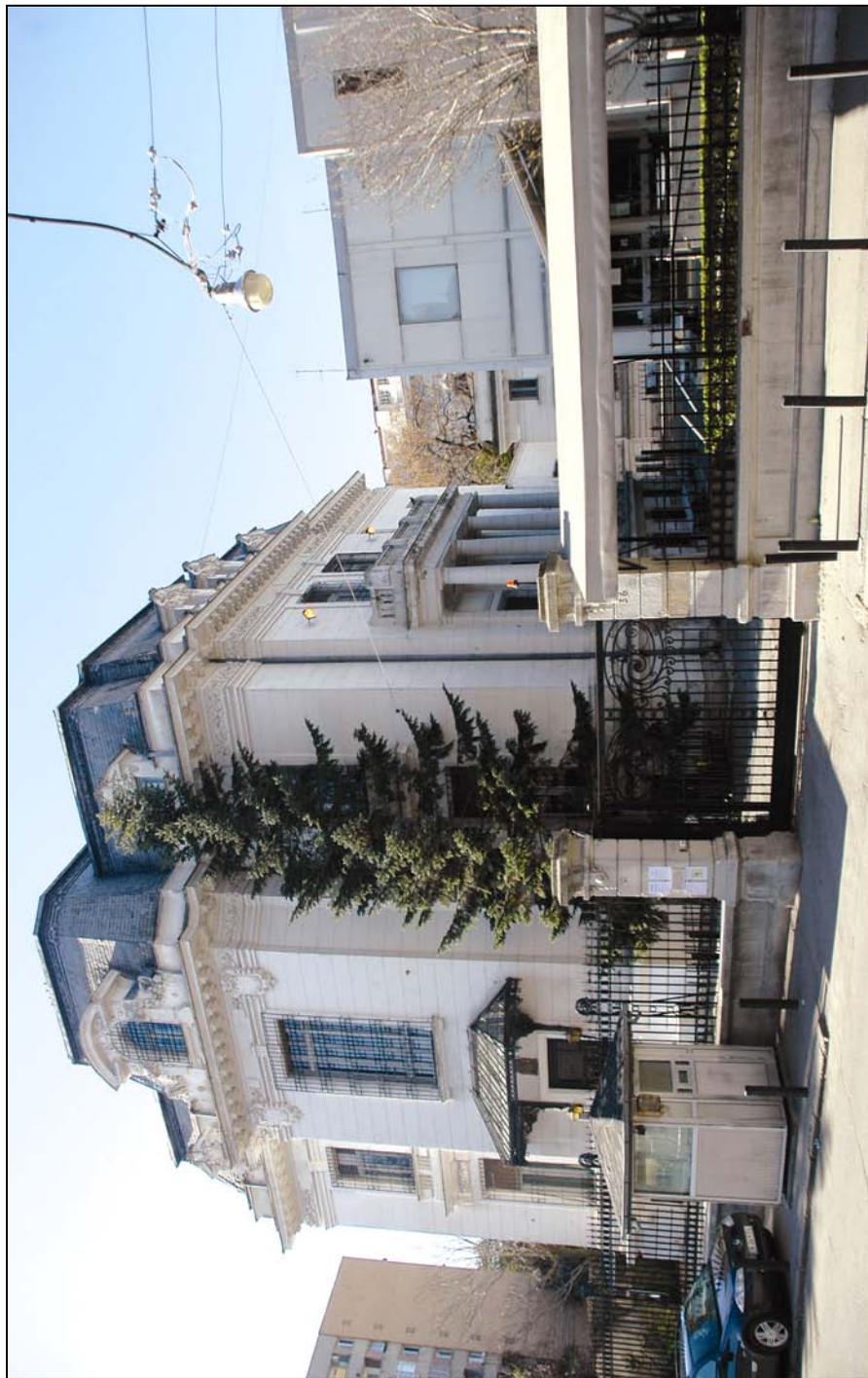
Sediul central al *FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MÂINE*
și al *UNIVERSITĂȚII SPIRU HARET*

București, str. Ion Ghica nr.13

(edificiu în proprietate)

București, str. Oțetari nr. 2
(edificiu în proprietatea Fundației România de Mâine și a Universității Spiru Haret)

București, str. Nicolae Iorga nr. 34–36
(edificiu în proprietatea Fundației România de Mâine și a Universității Spiru Haret)

Sedii din București ale Universității *Spiru Haret*
(edificii în proprietatea Fundației *România de Mâine*
și a Universității *Spiru Haret*)

Șoseaua Berceni
nr. 24

Splaiul Independenței
nr. 313

B-dul Basarabia
nr. 256

Sedii ale Universității *Spiru Haret*
(edificii în proprietatea Fundației *România de Mâine*
și a Universității *Spiru Haret*)

Cluj
B-dul 21 Decembrie 1989
nr. 74

Constanța
Str. Unirii nr. 32-34

Constanța
Str. Unirii nr. 67

Craiova
Str. Brazda lui Novac nr. 4

Craiova
Str. Vasile Conta nr. 4

Braşov
Str. Turnului nr. 5

Râmnicu Vâlcea,
B-dul General
Praporgescu nr. 22

Râmnicu Vâlcea,
B-dul General
Praporgescu nr. 22

Câmpulung
Str. Traian nr. 233

Ploiești
Str. Democrației nr. 17

Ploiești
Str. Democrației
nr. 17

Blaj
Str. Tudor Vladimirescu
nr. 80

III.2. Funcția constructivă a universității în viața socială. Universitatea *Spiru Haret*

Concepția Universității *Spiru Haret* în privința rolului social constructiv al învățământului superior a pornit de la orientări și tradiții generoase, deschizătoare de largi orizonturi.

După cum se știe, în lumina haretismului, universitățile aveau menirea de a fi nu numai „niște școli superioare, un fel de continuare a liceului, ci niște vaste centre de cultură în care să găsească lesne mijlocul de a se manifesta întreaga mișcare culturală a țării în ce are ea mai bun și mai înalt”. Pornind de la această convingere, Spiru Haret acorda o reală autonomie învățământului superior, conducerii și administrării universităților. „După concepția mea – susținea el –, învățământului universitar trebuie să i se lase o completă libertate de mișcări pentru a se putea adapta cu cea mai mare înlesnire cu progresul continuu al științei”.

În același sens – acela al îndeplinirii de către universitate a unui rol constructiv în societate –, au acționat, la timpul lor, reprezentanți de frunte ai învățământului și culturii naționale, între care Nicolae Iorga, Petre Andrei, Dimitrie Gusti. Astfel, propunându-și a da un răspuns cât mai cuprinzător la întrebarea *Ce este universitatea și care este menirea ei?*, Petre Andrei susținea că universitatea trebuie să urmărească un scop complex și multilateral, în sensul că „pe lângă cercetarea științifică și crearea științei, care formează esența ei și îi justifică dreptul la existență, universitatea trebuie să-și propună încă două ținte, și anume: formarea personalității spirituale a studentului și pregătirea pentru o profesiune”.

La rândul său, Dimitrie Gusti, argumentând ideea că învățământul universitar are drept scop ultim ridicarea spiritelor deasupra cunoștințelor tradiționale, înălțând omul la demnitatea „de a cugeta prin sine însuși și de a naște idei personale”, considera că „universitatea are menirea să ajute în primul rând la formarea, îmbogățirea și înnobilarea societății prin cultivarea științei”. Marele sociolog român preciza că, „prin numele generic de universitate se înțelege un total de lucruri, voințe și fapte, mai precis un sistem de relații structurale, și anume: în afară, raporturile universității cu statul și societatea, iar în interior, viața materială și culturală academică, relația studenților cu autoritatea universitară și, în sfârșit, legăturile studenților cu profesorii”. De aici și concluzia potrivit căreia universitatea constituie „o comunitate socială de viață și de concepție, care se înfăptuiește prin strânsa conlucrare a profesorilor cu studenții la acea operă obștească – monument ce se clădește de veacuri – care este știința”.

Creatoare și păstrătoare de valori educaționale, pedagogice, științifice, culturale și sociale, universitatea se integrează timpului social-istoric și îl influențează, îl modelează perpetuu, încât, astăzi, am putea spune, prin prisma tradiției naționale și internaționale, că evoluția societății românești

depinde și de fructificarea inteligentă a spațiului axiologic al învățământului, în general, al celui superior, în special. Elevii și studenții de azi, călăuziți de profesorii lor, vor fi cetățenii activi ai României de mâine.

Pe aceste considerații, care au la bază gândirea și acțiunea lui Spiru Haret, Dimitrie Gusti, Petre Andrei, dar și alte contribuții ale unor personalități exemplare ale culturii și științei românești și universale, pe experiența proprie trăită se întemeiază concepția teoretică și aplicativă care a ghidat constituirea Fundației *România de Mâine*, a întregului său sistem instituțional, începând cu Universitatea *Spiru Haret*.

Astfel, în cadrul Fundației *România de Mâine*, la propunerea președintelui Fundației, adunarea constitutivă l-a desemnat pe primul vicepreședinte al Fundației, acad. Nicolae Teodorescu, în calitate de rector al Universității *Spiru Haret*.

Purtând cu mândrie și răspundere onorantă numele marelui patriot român, Spiru Haret – matematician, sociolog, ctitor al învățământului modern din țara noastră –, Universitatea a început să funcționeze efectiv, odată cu anul școlar 1991-1992.

Prin hotărâri ale Consiliului director al Fundației, au fost înființate facultățile și specializările Universității *Spiru Haret*, care au fost declarate și înregistrate la grefa instanței. După apariția *Legii nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor*, specializările înființate au fost autorizate să funcționeze provizoriu, îndeplinind criteriile și standardele prevăzute de această lege.

De la înființare și până în prezent, Universitatea *Spiru Haret*, ca instituție de învățământ superior particular, *a respectat strict principiul nonprofit*, reprezentând o instituție care nu a abdicat de la prevederile *Legii nr. 21/1924*, ale *Legii nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor*, republicată, ale *Legii învățământului nr. 84/1995*, republicată.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 104 din *Legea învățământului nr. 84/1995*, republicată, „Învățământul particular funcționează potrivit legii, dacă:

- a) este organizat și funcționează pe principiul nonprofit;
- b) este organizat pe principii nediscriminatorii și respinge ideile, curentele și atitudinile antidemocratice, xenofobe, șovine și rasiste;
- c) respectă standardele naționale”.

Cultivând valorile științei și culturii naționale și universale, având o misiune didactică și de cercetare, Universitatea *Spiru Haret* continuă, în noile condiții de dezvoltare a României, tradițiile înaintate ale învățământului, științei și culturii naționale, încorporând, totodată, cuceririle contemporane în aceste domenii, urmărind să contribuie la formarea generațiilor tinere, potrivit cerințelor actuale și de perspectivă ale progresului societății românești.

**Universitatea *Spiru Haret*,
singura instituție de învățământ superior particular din România -
semnatară a *Magna Charta Universitatum* de la Bologna**

La invitația rectorului
Universității din Bologna,
profesor **Pier Ugo Calzolari**,
Universitatea *Spiru Haret*,
prin rectorul său, prof.univ.dr.
Aurelian Gh. Bondrea,
a semnat, la 16 septembrie 2005,
**MAGNA CHARTA
UNIVERSITATUM**

Rectorul Universității *Spiru Haret*,
prof.univ.dr. **Aurelian Gh. Bondrea**,
împreună cu rectorul
Universității din Bologna,
Pier Ugo Calzolari și președintele
Colegiului Observatorului
Magna Charta Universitatum,
Fabio Roversi Monaco

Alăturându-se celor 525 de instituții de învățământ superior de pe toate continentele, care au semnat Magna Charta Universitatum – chemată să susțină, în prezent și în viitor, vocația plurivalentă a universității – Universitatea Spiru Haret s-a angajat să respecte și să promoveze valorile și drepturile universitare fundamentale, să răspundă eficient provocărilor generate de globalizare, de trecerea la societatea cunoașterii.

În baza nivelului de competență, a responsabilității pe care o are față de societatea românească, Universitatea *Spiru Haret* și-a asumat misiunea: de a forma specialiști cu studii superioare pentru necesitățile economiei, învățământului, științei, culturii, artelor; de a asigura perfecționarea specialiștilor prin formele învățământului postuniversitar; de a promova spiritul gândirii libere, critice; de a dezvolta cercetarea științifică, în permanentă colaborare cu instituții similare din țară și de peste hotare; de a promova pluralismul opiniilor, dezbateră publică și confruntarea de idei pe probleme teoretice și practice de larg interes național; de a afirma performanțele științifice ale membrilor comunității universitare în cadrul participării la reuniuni organizate pe plan național și internațional; de a asigura pregătirea și perfecționarea tinerilor proveniți din alte țări; de a sprijini promovarea principiilor democratice, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în cadrul statului de drept.

De la înființare, Universitatea *Spiru Haret* și-a propus să ofere tinerilor șansa unei pregătiri superioare, în condiții de selecție care să permită testarea capacităților și înclinațiilor acestora, să pună accent pe acele domenii de licență și specializări, pentru care tinerii manifestă un interes deosebit și care răspund, totodată, necesităților actuale și viitoare ale României, să realizeze un învățământ superior dinamic, modern, performant, în măsură să asigure și să integreze operativ, în planuri și programe de învățământ, cuceririle noi, semnificative pe plan mondial, ale cunoașterii și culturii, să promoveze interdisciplinaritatea în conceperea și desfășurarea procesului de învățământ și a cercetării științifice.

Principiile generale, misiunea și obiectivele specifice, structura și modul de organizare a activității academice, ansamblul de drepturi și obligații, precum și normele care reglementează viața comunității universitare în spațiul propriu sunt cuprinse în Carta Universității *Spiru Haret*, aprobată de Senatul Universității. Universitatea *Spiru Haret* a aderat la principiile și idealurile înscrise în *Magna Charta Universitatum*, adoptată la Bologna, în 1988.

Autonomia universitară se manifestă în libertatea de decizie, în condițiile legii, a Universității *Spiru Haret*, asupra problemelor legate de organizarea și conducerea activității de învățământ, de cercetare științifică, precum și în raporturile sale cu instituții similare din țară și din străinătate. Ea cuprinde: autonomia organizatorică și funcțională, autonomia didactică și științifică, autonomia financiară și administrativă, autonomia de jurisdicție cu privire la disciplina și ordinea internă și se realizează în cadrul Fundației *România de Mâine*.

Ca parte componentă a Fundației *România de Mâine*, Universitatea *Spiru Haret*, cu facultățile, specializările și formele sale de învățământ postuniversitar, realizează activitatea de învățământ superior și cercetare, specializarea în domeniu sau extinderea și perfecționarea pregătirii, atestate prin diploma obținută la finalizarea studiilor universitare, în conformitate cu scopul și obiectivele Fundației, cu prevederile legislației în domeniu.

Funcționarea Universității în cadrul Fundației asigură aplicarea principiului simbiozei învățământului și cercetării științifice, atât în ceea ce privește structurile de organizare și conducere, cât și în desfășurarea activităților didactice și științifice. Totodată, în temeiul legăturii organice dintre Fundație și Universitate se realizează și activitatea financiară și administrativă. De fapt, buna organizare, funcționare și conducere a Universității nu pot fi gândite și îndeplinite decât în cadrul și cu suportul multilateral al Fundației. Instituțiile și unitățile din structura Fundației au fost concepute într-o strânsă unitate, între ele existând raporturi de intercondiționare reciprocă, autonomia universitară fiind pe deplin asigurată.

Reflectând această unitate organică dintre Universitate și Fundație, Carta Universității *Spiru Haret* consemnează faptul că președintele Fundației are calitatea de președinte al Senatului Universității, iar formele autonomiei universitare se exercită în cadrul Fundației *România de Mâine*.

Având o misiune și obiective comune cu cele ale Fundației, reprezentând o instituție, înființată de Fundație, care are rolul de a contribui la îndeplinirea scopului acesteia, Universitatea *Spiru Haret* s-a dezvoltat an de an, cuprinzând, în prezent, un număr de 30 facultăți și 50 de specializări, peste 180.000 de studenți și circa 2.000 cadre didactice. Peste 85% dintre cadrele didactice ale Universității au titlul științific de doctor în științe sau doctorand, iar un număr important dintre ele sunt membri sau membri corespondenți ai Academiei Române sau ai Academiilor de profil. Conducerea Universității a susținut constant o politică de selecționare și promovare a celor mai valoroase cadre, reușind să atragă personal didactic cu vastă experiență didactică și de cercetare, dar și tineri valoroși și entuziaști.

În cadrul Fundației și Universității funcționează, de asemenea, 52 de centre pentru învățământul la distanță în țară și în străinătate, precum și 3 institute de cercetare științifică.

Numeroase personalități ale vieții publice și cultural-științifice, din țară și de peste hotare, au dat o înaltă apreciere activității și rezultatelor obținute de Fundația *România de Mâine* și Universitatea *Spiru Haret*, subliniind importanța locului și rolului pe care le dețin acestea în cadrul învățământului, în viața științifică și cultural-educativă.

Inițiatorii și organizatorii Universității *Spiru Haret* au dat expresie practică ideii de învățământ particular competitiv, noua instituție de învățământ superior parcurgând un drum de pionierat care, în multe privințe, se regăsește în însăși dinamica transformărilor structurale din economie și din societatea românească.

Oaspeți ai Fundației și Universității au remarcat că acestea au format un mediu intelectual de aleasă ținută și sunt un punct de reper semnificativ în competiția universitară pentru modernizarea procesului de învățământ.

Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea, primind titlul de Doctor Honoris Causa al Universității *Spiru Haret*, consemna, între altele, în scrisoarea sa de acceptare: „Lumea universitară a ocupat întotdeauna un loc privilegiat în activitatea mea pastorală. Sunt foarte fericit că am primit un titlu atât de important chiar din partea unei Universități din Europa de Est, dintr-o țară pe care, în timpul pontificatului meu, am avut plăcerea să o văd ieșind din întunericul asuprii și îndreptându-se pe calea libertății. În realitate, numai o autentică pregătire culturală poate garanta calea spre progres, deoarece adevărul – căutat, cunoscut și pus în practică – eliberează cu adevărat și integral ființa umană”.

La rândul său, Pierre Lunel, Președintele Universității Paris 8 – Vincennes – Saint Denis, sublinia, recent: „Am putut întreprinde această călătorie în România la care am visat demult și mă simt, astăzi, fericit și plin de speranță. Știu că vom coopera, că vom construi împreună nu numai ca niște grădinari, dar mai cu seamă ca prieteni și frați.”

Natalia Vladimirovna Pașchevici, prim-prorector al Universității Tehnice de Mine din Sankt Petersburg, evidențiază în Cartea de onoare a Universității: „Avem convingerea că Universitatea dumneavoastră este una dintre cele mai bune din Europa și din lume.”

Asigurând un conținut științific modern procesului instructiv-educativ, desfășurând un învățământ formativ de calitate, performant, capabil să satisfacă o paletă largă de exigențe educaționale și să realizeze adecvarea cunoștințelor teoretice și practice ale absolvenților la cerințele viitoarei lor activități profesionale, punând la dispoziția studenților și a cadrelor didactice condiții deosebite de studiu, cazare, recreere și divertisment, Universitatea *Spiru Haret* a reușit să se impună, între instituțiile de învățământ superior particular din România, drept cea mai puternică și cea mai bine dotată. Gradul său de atractivitate a sporit an de an, dovadă fiind numărul mare al candidaților la concursurile de admitere și al cadrelor didactice ce doresc să se integreze acestei comunități universitare.

**Momentul decernării titlului de Doctor Honoris Causa
al Universității *Spiru Haret* Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea
Solemnitatea din Aula Magna a Universității *Spiru Haret***

**Primirea Rectorului Universității *Spiru Haret*,
prof.univ.dr. Aurelian Gh. Bondrea,
de către Suveranul Pontif, la Castelul Gandolfo**

**Suveranul Pontif
a acordat profesorului
universitar
Aurelian Bondrea
Medalia Pontificală,
Anul XXVI**

Triptic din aur, argint și bronz, însoțit de Certificatul
de Autenticitate, emis de Secretariatul Statului Vatican

Reversul
Medaliei

Constatând îndeplinirea integrală a criteriilor și standardelor pentru acreditare, prevăzute de *Legea nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor*, republicată, de *Legea învățământului nr. 84/1995*, republicată, de *Legea privind Statutul personalului didactic nr. 128/1997*, Parlamentul României a hotărât înființarea, prin lege, a Universității *Spiru Haret* din București. Astfel, prin *Legea nr. 443 din 5 iulie 2002*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 491 din 9 iulie 2002, Universitatea *Spiru Haret* este definită ca „*instituție de învățământ superior, persoană juridică de drept privat și de utilitate publică, parte a sistemului național de învățământ*”. Ea funcționează, în cadrul Fundației, ca o componentă importantă, îndeplinindu-și scopul pentru care a fost creată și aducându-și, în același timp, propria contribuția la înfăptuirea țelului și obiectivelor Fundației.

În baza prevederilor *Legii învățământului nr. 84/1995*, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Universitatea *Spiru Haret* organizează formele de învățământ la distanță și cu frecvență redusă, precum și, în condițiile acreditării instituției, forme de învățământ postuniversitar.

Considerat, pe bună dreptate, a fi învățământul viitorului, învățământul la distanță sau la domiciliu nu poate fi conceput în absența utilizării celor mai noi și performante tehnologii, care necesită costuri estimate la milioane de euro. Până în prezent, investițiile în asemenea tehnologii, de ultimă oră, se ridică, în Universitatea noastră, la peste 25 milioane de euro. Învățământul informatizat, bazat pe calculator, Internet, televiziune, aduce studenților înscriși la această formă importante beneficii. El este avantajos pentru cei cu resurse materiale modeste, pentru cei ocupați în diferite sectoare de activitate, ca și pentru comunitățile izolate sau dezavantajate, dar deosebit de costisitor pentru universități. Acest învățământ oferă o flexibilitate mai mare a formelor și modalităților de pregătire, este mai adaptabil la nevoile studenților.

Promovând un învățământ cu o pregnantă dimensiune socială, Universitatea *Spiru Haret* a creat o rețea de centre pentru învățământ la distanță la scară națională, în fiecare municipiu reședință de județ funcționând un asemenea centru. Totodată, răspunzând numeroaselor solicitări ale diasporei românești, au fost înființate centre pentru învățământ la distanță peste hotare, la Chișinău, New York, Madrid, Paris, Roma, Viena, Tel Aviv și Toronto.

Universitatea *Spiru Haret* îndeplinește în totalitate criteriile și standardele prevăzute de cadrul normativ existent pentru aceste forme de învățământ numai în structura complexă și integrată a Fundației *România de Măine*, fiind singura instituție de învățământ superior din România care dispune de post propriu de televiziune național, universitar și cultural (TvRM). Acesta emite, prin satelit, 24 de ore din 24, acoperind întregul

teritoriu al României și al Europei, Nordul Africii și Orientul Mijlociu, oferind studenților cursuri, consultații, aplicații practice, dezbateri etc., transmise în direct sau înregistrate. Biblioteca virtuală este operațională, cuprinzând material didactic de ținută științifică la toate disciplinele din planurile de învățământ. Există, astfel, condiții de pregătire comparabile cu cele puse la dispoziție de marile universități occidentale. Totodată, pentru desfășurarea acestei forme de învățământ, Universitatea dispune de întreaga bază materială oferită de Fundație (spații de învățământ, editură, complex tipografic etc.).

Colaborarea Universității *Spiru Haret* cu alte instituții din țară s-a realizat, mai ales, în domeniul cercetării, al organizării unor manifestări științifice – sesiuni, simpozioane, mese rotunde, dezbateri – cu Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Universitatea București, Academia de Studii Economice, Ministerul Culturii și Cultelor etc.

În prezent, pe plan extern, Universitatea are relații de cooperare cu universități din S.U.A., Japonia, R.P. Chineză, Marea Britanie, Franța, Germania, Federația Rusă, Spania, Grecia, Israel, Danemarca, Elveția, Italia, Liban etc.

Universitatea *Spiru Haret* este singura instituție de învățământ superior particular din România, membră, din anul 1991, a *Alianței Universitare pentru Democrație*, cu sediul la Universitatea Tennessee, S.U.A., Alianță care grupează, în prezent, 150 de universități din Statele Unite ale Americii și din țări ale Europei Centrale și de Răsărit. Admiterea în Alianță a avut loc în urma concursului desfășurat pe probleme de management și marketing, câștigat de Universitatea *Spiru Haret*. Ca urmare, Universitatea *Spiru Haret* a organizat în anul 1993, în cadrul Alianței, un seminar internațional.

Datorită experienței academice și prestigiului său, Universitatea *Spiru Haret* a fost prezentă la importante evenimente educaționale, de rezonanță internațională, cum au fost *Târgul Mondial al Educației*, sub egida UNESCO (Lisabona, 2003), *Convenția Internațională privind Educația, Învățământul și Formarea Profesională Superioară* (Beirut, 2004), *Expoziția Internațională de Educație* (Beijing, 2005), *Conferința Internațională Online Educa* (Berlin, 2005), *Târgurile internaționale de linii și produse tipografice* (Birmingham, 2006; München, 2006).

Universitatea *Spiru Haret* este semnată a *Magna Charta Universitatum*, participă, anual, la Bologna, la Conferințele rectorilor semnatari ai acestui document programatic – expresie unanimă a voinței autonome a universităților –, este membră a Asociației Universitare Europene și a Agenției Universitare a Francofoniei.

În continuare, Fundația și Universitatea își propun să acorde o atenție deosebită extinderii și diversificării relațiilor de cooperare cu instituții reprezentative de învățământ, știință și cultură din țară și din străinătate.

O dimensiune esențială a activității Fundației și Universității a reprezentat-o și o reprezintă asigurarea unor condiții de pregătire, studiu și viață civilizate pentru toți studenții. Pe lângă crearea și dezvoltarea unei baze materiale moderne, Fundația a acordat studenților Universității *Spiru Haret* facilități importante. Vom sublinia doar câteva: pe lângă taxele de școlarizare moderate, achitate în 3 rate, toți studenții dispun de cursuri realizate în editura și complexul tipografic proprii, care pot fi achiziționate cu o reducere de 30%, servirea mesei în cantinele proprii, la prețuri subvenționate cu 30%, de posibilități de recreere și divertisment oferite de cele două cluburi studențești și de baza sportivă proprii. Începând cu anul universitar 2001-2002, studenților care au obținut, pentru pregătirea profesională, medii între 9 și 10, li s-au acordat burse de merit în valoare totală de peste 12 miliarde lei. Alți studenți au beneficiat de burse pentru stagii de pregătire practică în țări ale Europei Occidentale, burse finanțate de Universitate și de programe ale Uniunii Europene.

Pe scurt, ca o concluzie generală privind activitatea și rolul Universității *Spiru Haret*, se poate spune că aceasta, alături de alte instituții de învățământ superior, creatoare și păstrătoare de valori educaționale, pedagogice, științifice, culturale și social-umaniste, se integrează dinamic timpului istoric al României de azi și de mâine, pe care îl influențează constructiv.

III.3. Alte instituții în structura Fundației *România de Mâine*

Concretizând țelul și obiectivele stabilite prin propriul *Statut*, urmând o concepție modernă, dinamică și flexibilă de organizare și funcționare eficientă, Fundația *România de Mâine* cuprinde, pe lângă Universitatea *Spiru Haret*, instituții și unități specializate, care desfășoară o multitudine de activități.

Urmând o viziune modernă în domeniu, institutele de cercetare științifică au reușit, de-a lungul anilor, să-și demonstreze viabilitatea și caracterul competitiv, impunându-se, prin rezultatele obținute, în viața științifică din țară și din afara ei. Institutele de cercetare științifică din structura Fundației funcționează integrat cu facultățile de profil din cadrul Universității *Spiru Haret*.

Având înscrise în programele de cercetare proprii atât teme fundamentale, cât și cu caracter aplicativ, institutele au promovat perspectiva inter- și pluridisciplinară de studiu, activitatea fiind desfășurată de cercetători, cadre didactice și studenți.

Iată, pe scurt, preocupări și rezultate în sfera cercetării științifice:

INSTITUTUL DE SOCIOLOGIE ȘI OPINIE PUBLICĂ (ISOP)

Cercetările și studiile efectuate de Institut au fost orientate, în ultimii ani, în următoarele direcții majore:

a) elaborarea volumelor consacrate sociologiei și psihologiei din cadrul lucrării fundamentale *Enciclopedia performanțelor românești în secolul XX*;

b) diagnoza stării națiunii române; studierea problemelor esențiale ale tranziției de după 1989: dezindustrializarea, dezurbanizarea, retromigrația, deșcolarizarea, schimbări în structura socială, comportamentală și mentală;

c) elaborarea de cursuri pentru studenți, având ca bază teoria curriculumului, și de manuale experimentale de tip cognitivist pentru elevii din ciclul primar, primele de acest fel din țara noastră;

d) efectuarea, periodică, de sondaje de opinie reprezentative la nivel național, operatorii de teren fiind studenți ai Facultății de Sociologie-Psihologie a Universității *Spiru Haret*. Rezultatele sondajelor au fost utilizate în activitatea didactică și valorificate prin publicare în presă și prin emisiuni de televiziune;

e) participarea la proiecte internaționale: *Enciclopedia țărilor din est. Științele sociale și umane din România: Sociologia, Psihologia, Pedagogia*, proiect al Uniunii Europene, realizat de Editura Wieser și Institutul de Studii Sud-Est Europene de la Klagenfurt; *Influența informatizării asupra formării opiniei publice în România*, proiect INFOSOC.

Valorificarea rezultatelor cercetărilor efectuate s-a realizat prin publicarea unor lucrări reprezentative, precum *Starea națiunii. România, încotro?*; *România la începutul secolului XXI. Starea națiunii 2004*; *Prefaceri socioumane în România secolului XX*; cursuri și manuale moderne; *Analele Universității Spiru Haret. Seria Sociologie-Psihologie* și prin sesiuni științifice periodice ale cadrelor didactice, cercetătorilor și studenților; cicluri de emisiuni pe teme de actualitate la Televiziunea *România de Mâine*, studii, articole în publicații de specialitate etc.

INSTITUTUL DE STUDII PENTRU DEZVOLTAREA ECONOMICOSOCIALĂ A ROMÂNIEI a fost implicat în proiectarea și realizarea unor studii și cercetări complexe, pe bază de contract: volumul consacrat performanțelor din domeniul științelor economice în veacul trecut, din monumentală lucrare *Enciclopedia performanțelor românești în secolul XX*, *Dezvoltarea comerțului electronic în România în condițiile globalizării piețelor și ale societății informaționale*, *Facing the Challenge in the Community Spirit*, *Dezvoltarea resurselor umane în contextul restructurării industriale. Coeziune economică și socială*, *Ariile protejate din România: parcuri naționale; zona lor interioară* etc.

Modalitățile de valorificare au fost diverse, de la comunicări prezentate la diferite manifestări științifice până la publicarea unor substanțiale volume.

INSTITUTUL DE RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII EUROPENE, deși înființat de puțină vreme, și-a propus un program de cercetare ambițios, cuprinzând teme de mare actualitate și importanță: *Mutații și particularități ale relațiilor internaționale contemporane, Europa – unitate și diversitate. Analiza comparativă a societăților, culturilor și tradițiilor politice europene, în perspectiva constituirii Europei unite; Integrarea europeană: aspecte politice, instituționale, sociale, culturale și economice; avantaje și obstacole în calea integrării; Politici de dezvoltare în societățile în tranziție și posttranziție: traiectorii comune, particularități și probleme caracteristice, soluții transferabile; Problema federalizării în Europa: interesele marilor puteri și ale micilor națiuni* etc. Valorificarea rezultatelor acestor studii și cercetări s-a concretizat deja în comunicări științifice, articole în reviste de specialitate, volume, intervenții la manifestări științifice interne și internaționale, emisiuni la Televiziunea *România de Mâine* etc.

Ampla și diversă activitate de cercetare desfășurată la nivelul institutelor de cercetare, dar și în cadrul catedrelor Universității *Spiru Haret*, participarea largă și substanțială a cadrelor didactice, cercetătorilor și studenților la efortul creator pe tărâm științific, implicarea în proiecte de cercetare internă și internațională, cu finanțare internă și externă, valorificarea pe multiple planuri a rezultatelor obținute evidențiază atât potențialul de creație al instituției, interesul pentru studierea marilor probleme cu care se confruntă țara și lumea, cât și atenția acordată îndeplinirii scopului și obiectivelor înscrise în *Statutul Fundației România de Mâine*.

În cadrul Fundației funcționează **ACADEMIA DE CULTURĂ NAȚIONALĂ DIMITRIE GUSTI**, care desfășoară o bogată activitate culturală, menită a promova valorile românești și universale și a stimula creația națională. În sfera de preocupări a Academiei se disting manifestări specifice și activități privind creația artistică, dezbateri, aniversări culturale, expoziții etc.

În fondul Academiei se află o parte din arhiva Dimitrie Gusti, cuprinzând documente inedite și valoroasa corespondență purtată de marele sociolog român cu personalități marcante ale mișcării sociologice internaționale a vremii, în vederea pregătirii și desfășurării la București, la sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1939, a celui de al XIV-lea Congres de Sociologie, organizat de Institutul Internațional de Sociologie și Institutul de Cercetări Sociale al României. Declanșarea celui de-al doilea război mondial a determinat amânarea lucrărilor pentru aprilie 1940, dată ce nu a putut fi nici ea respectată.

După încheierea războiului, în 1948, reflectând asupra aceluia moment din istoria sociologiei românești și universale, profesorul Dimitrie Gusti

sublinia: „Aceasta a fost povestea frumoasă și tristă a Congresului Internațional de Sociologie de la București. Pentru sociologia românească, el înseamnă o dată însemnată, căci, pentru prima dată, după o jumătate de veac de la înființarea I.I.S., sociologii hotărâsc să nu se mai întâlnească într-o capitală din Europa apuseană, ci într-o capitală din Sud-Estul Europei. Dar Congresul a avut loc, deși nu s-a ținut! – prin numărul neobișnuit de mare de comunicări trimise, prin interesul arătat din partea tuturor sociologilor din întreaga lume”.

Academia de Cultură Națională *Dimitrie Gusti* își propune să dezvolte un program concret de cooperare cu Academia Română pentru sprijinirea acestei instituții fundamentale a statului nostru în vederea tipării, în colaborare cu Editura Academiei, a unor lucrări de referință în diferite domenii ale culturii și științei semnate de academicieni români, precum și prezentarea pe larg a acestor lucrări în emisiuni speciale ale TvRM, sub genericul „Academica”.

CENTRUL DE LIMBI STRĂINE a fost înființat în scopul de a asigura, la solicitarea celor interesați, cursuri de pregătire pentru însușirea limbilor străine la toate nivelurile. În parteneriat cu Uniunea Eleno-Americană și Institutul de Anglistică al Universității din Michigan, S.U.A., Centrul de Limbi Străine organizează cursuri de engleză-americană, finalizate prin *Certificate de Competență Lingvistică și de Excelență*, eliberate de Institutul de Anglistică al Universității din Michigan, acte recunoscute în spațiul americano-canadian și în cel european. În colaborare cu Institutul Francez și British Council din București, Centrul de Limbi Străine organizează cursuri de limbă franceză, respectiv limba engleză, la nivel mediu și avansat, finalizate cu Diplomă de Limbă, avizată de Ministerul Educației Naționale din Franța, respectiv cu Certificat Cambridge, eliberat de University of Cambridge. Totodată, Centrul organizează cursuri de pregătire, la diferite niveluri, pentru limbile engleză, franceză, spaniolă, italiană, germană, arabă, japoneză, precum și cursuri pentru domenii speciale (limbaj comercial, medical, juridic etc.).

În perspectivă imediată, Centrul de Limbi Străine intenționează să stabilească raporturi de colaborare și cu alte structuri instituționale de profil din străinătate, având în vedere interesul și dorința de cooperare în planul cunoașterii limbii, culturii și civilizației diferitelor țări din spații geografice și sociale diverse.

Un loc distinct în audiovizualul românesc îl ocupă **TELEVIZIUNEA ROMÂNIA DE MÂINE**, prin puternica sa bază materială, pusă exclusiv în slujba învățământului, științei și culturii. Este un post de televiziune

național, universitar și cultural aparținând Fundației, iar în intervalul care s-a scurs, de când a început să emită – 1 octombrie 2000 –, și-a extins gama emisiunilor, devenind un post generalist. Pe lângă emisiuni de învățământ, educaționale și cultural-artistice, transmite și emisiuni informative, economico-sociale și politice, științifice, artistice, sportive și de divertisment, adresate tuturor categoriilor de vârstă și socio-profesionale.

Ponderea importantă deținută de activitățile de învățământ în grila de programe a TvRM și calitatea științifică și didactică deosebită a acestora reflectă caracterul universitar al postului. Emisiunile de învățământ sunt destinate, în primul rând, studenților de la forma de învățământ la distanță și cu frecvență redusă, absolvenților și viitorilor studenți ai Universității *Spiru Haret*, fiind considerate surse suplimentare de informare și perfecționare în domeniul specializărilor în care această instituție are ofertă educațională. Ele se adresează, de asemenea, publicului larg, pentru care prezintă, într-un mod accesibil, cunoștințe de bază și noutăți din domeniile economic, juridic, filosofic, sociologic, psihologic, jurnalistic, filologic, istoric, geografic, matematic, informatic, muzical, al relațiilor internaționale etc.

Programul cultural al Televiziunii *România de Mâine* se structurează pe coordonate care vizează scopuri informative, instructive și educative, înlesnindu-se punerea în contact a telespectatorilor cu valorile reprezentative ale trecutului cultural-artistic, național și universal, cu fluxul dinamic al vieții spirituale contemporane. Prin dezbateri pe teme estetice și educative, prin emisiuni diverse, se evocă personalități, se discută despre cultura, spiritualitatea și civilizația poporului român, se promovează susținut creația spirituală națională, se cultivă limba română, expresia sufletului românesc și a identității naționale.

Un grup coerent de emisiuni din grila de programe a TvRM are în vedere informarea științifică și formarea pentru viitor, inducerea deprinderilor pozitive de gândire și comportament la toate categoriile de public, cu un accent deosebit pe cerințele de dezvoltare a tinerilor.

Ciclul de talk-show-uri, sub genericul *Academica – Starea națiunii*, pune, față în față, specialiști de înaltă competență, membri ai Academiei Române, oameni de știință și cultură, reprezentanți ai economiei reale, patroni și manageri de firme, conducători de instituții, factori guvernamentali de decizie, reprezentanți ai societății civile, din confruntarea cărora izvorăsc idei valoroase, soluții viabile pentru progresul țării în toate domeniile de activitate. A aborda cu realism starea actuală a societății românești înseamnă a măsura cu aceleași criterii, cristalizate în jurul unui numitor comun, interesele naționale majore, înlănțuirea istorică organică dintre trecut, prezent și viitor. În acest sens, prezentarea obiectivă a indicatorilor economici, a stadiului reformei, a proceselor de restructurare

și privatizare, a mersului pe calea consolidării economiei de piață funcționale, evaluarea costurilor socio-umane, a proceselor de democratizare în contextul pluralismului, evidențierea rolului societății civile și al statului de drept, descifrarea transformărilor postrevoluționare în sfera vieții politice, sociale, cultural-spirituale, relevarea locului României în lumea contemporană, elucidarea cu obiectivitate a dificultăților tranziției se pot constitui în oglindă a realităților actuale, exprimate în sintagma *starea națiunii*.

Decisă să-și păstreze caracterul și să-și sporească audiența, Televiziunea *România de Mâine* dispune de o bază materială performantă, constituită din 7 studiouri, între care un amfiteatru-studio cu 700 de locuri, unul cu 300 de locuri, precum și o scenă-platou de peste 150 de mp, care funcționează și ca studiou de sine stătător, prevăzut cu orgă de lumini, instalație de luminat tehnologic și sonorizare. Studiourile sunt dotate cu 25 de camere de luat vederi, de ultimă generație, cu interfață pentru preluarea informațiilor de pe dischete și CD-uri, cu promptere, tablă electronică, analizator de imagini fixe, scanere, retroproiectoare și ecrane mobile de mari dimensiuni, alte dispozitive și echipamente necesare realizării unor emisiuni de înaltă calitate.

Pentru reportajele și filmările exterioare, echipele TvRM au la dispoziție camere mobile specifice acestui tip de activitate, pupitre portabile de sunet, mijloace independente de transport. Pentru emisiunile complexe realizate în afara studiourilor centrale ale TvRM, în dotarea postului există un car mobil de televiziune, care poate transmite prin satelit.

Pe lângă acestea, postul dispune de grupuri de montaj, liniare și neliniare, generatoare de caractere, precum și de un sistem informatizat modern pentru colectarea, editarea și stocarea informațiilor din toate domeniile.

Transmiterea programelor s-a făcut, la început, prin satelitul INTERSAT 705, ulterior trecându-se pe satelitul AMOS 1. Antena folosită este foarte modernă, de tipul dublu offset, cu diametrul de 3,8 metri. Toate echipamentele sunt profesionale, performante, realizate în tehnică digitală de ultimă oră.

Să remarcăm și faptul că, în plus față de prezența postului în cadrul grilei unor societăți de cablu cu distribuție națională, el poate fi urmărit din acest an și prin rețeaua Internet, putând fi accesat oriunde în lume.

Acest post de televiziune este folosit și pentru pregătirea viitorilor specialiști în domeniul audiovizualului. Studenții Facultății de Filosofie și Jurnalism din cadrul Universității *Spiru Haret* au posibilitatea să efectueze practică la TvRM și să realizeze emisiuni de televiziune.

Edificiul (în proprietate) din Șoseaua Berceni nr. 24,
în care funcționează Televiziunea *România de Mâine* (tvRM)

Amfiteatrul studio
din edificiul situat
în Șoseaua Berceni
nr. 24

Amfiteatrul studio
din edificiul situat
în Șoseaua Berceni
nr. 24

Studioul din Palatul
Învățământului, Științei
și Culturii în plină
activitate.
Str. Ion Ghica nr. 13

TVRM deține și un car de reportaj ultraperformant, în valoare de 1,5 milioane euro

EDITURA FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MÂINE a luat ființă în anul 1992, impunându-se cu o personalitate distinctă în rețeaua editorială națională, profilul său fiind preponderent didactic – universitar.

Oglindind efervescenta activitate științifică și didactică, spiritul novator, proprii Fundației și Universității, repertoriul editorial cuprinde cursuri, tratate, compendii, monografii, sinteze, materiale didactice ajutătoare, alte cărți destinate asimilării cunoștințelor moderne teoretice și practice în domeniile pentru care Universitatea *Spiru Haret* pregătește specialiști.

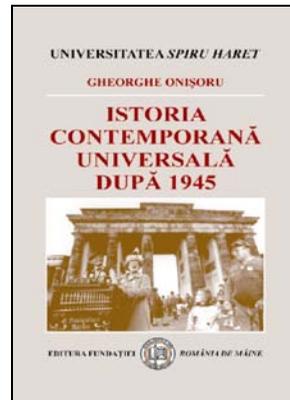
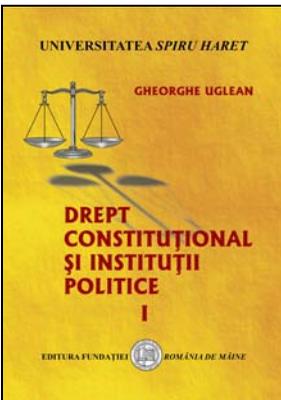
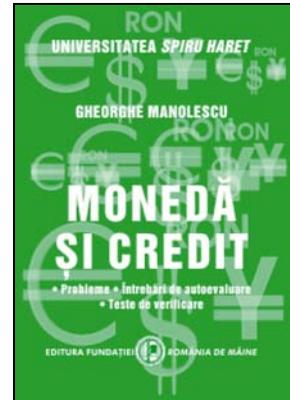
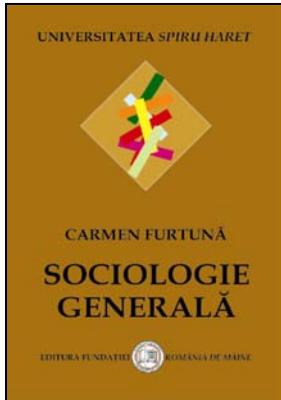
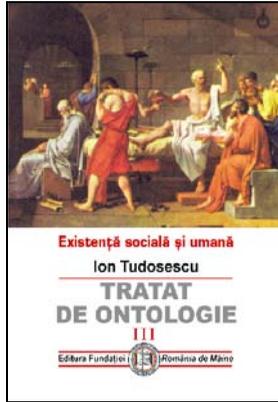
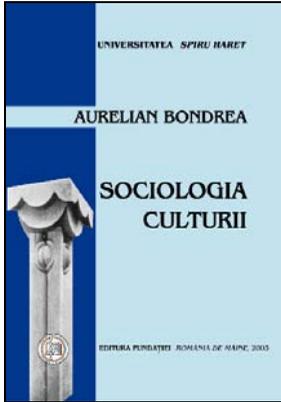
Editura se prezintă cu un bilanț bogat, concretizat în apariția a peste 1600 de titluri, într-un tiraj de aproximativ 2 milioane de exemplare.

Cursurilor și manualelor li se adaugă periodic, lucrări ce reflectă, în diversitatea lor, activitatea de cercetare științifică din cadrul Fundației *România de Mâine* și al Universității *Spiru Haret*. Apar, astfel, *Analele* Universității *Spiru Haret*, cu serii pe domenii și specializări, culegeri de comunicări științifice ale cadrelor didactice și ale studenților. Totodată, văd lumina tiparului o serie de colecții tematice din domeniul filosofiei, jurnalisticii, economiei.

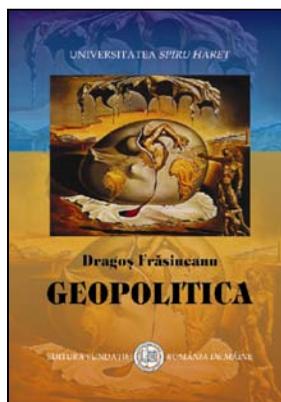
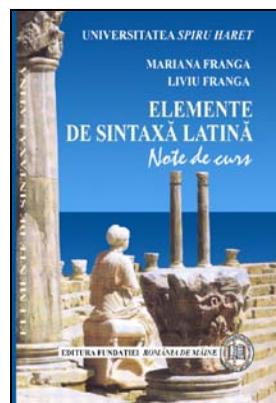
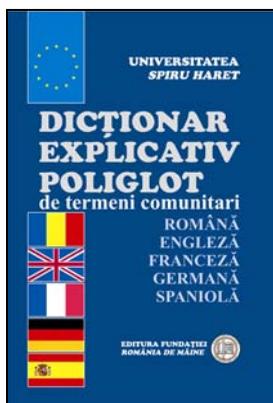
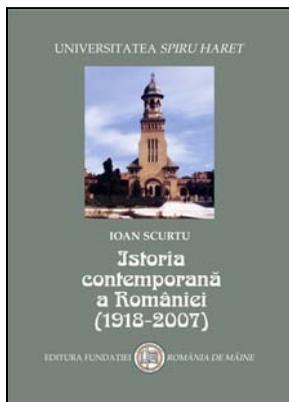

Edificiul (în proprietate) din Bulevardul Timișoara nr. 58, Sector 6,
unde funcționează Facultățile de Istorie și Geografie,
Editura Fundației *România de Mâine*
și săptămânalul *Opinia națională*.

CARTEA – suport permanent
al pregătirii universitare

Cursurile și manualele universitare, realizate în editura și complexul tipografic ale Fundației *România de Măine*, sunt oferite studenților cu o reducere de 30%.

Activitatea editorială a Fundației se bucură de o largă recunoaștere în rândul diverselor categorii de specialiști și de cititori. O dovedesc prezentările și recenziile apărute în presă, precum și aprecierile la adresa cărților Editurii expuse la Târguri internaționale și naționale de carte, la saloane și diferite expoziții ocazionale.

Cu peste un deceniu și jumătate de activitate în slujba învățământului, științei și culturii, Editura Fundației *România de Mâine* se afirmă ca un factor dinamic al susținerii și propagării valorilor naționale, angajându-se a fi în continuare, prin cărțile tipărite, oglinda efortului constructiv al unui corp profesoral prestigios, de cercetare și creație, de educare și formare modernă a tineretului studios.

Fundația *România de Mâine*, editează, în același timp, săptămânalul de opinie, informație și idei de larg interes național, **OPINIA NAȚIONALĂ**. În spiritul unei reale democrații și al diversității firești a valorilor și opțiunilor, spirit care i-a călăuzit și-i guvernează de un deceniu și jumătate întreaga conduită publicistică, revista *Opinia națională* s-a afirmat ca o veritabilă tribună de dezbatere a problemelor dezvoltării României, de promovare a valorilor culturii și civilizației naționale și universale. Ea s-a remarcat prin numeroase dezbateri publice, evocări consacrate marilor momente ale istoriei naționale, personalităților de frunte ale spiritualității românești. Revista a supus analizei științifice probleme esențiale ale stării națiunii: starea economiei românești aflată în tranziție, justiția, educația și învățământul, cultura, știința și cercetarea științifică etc. Astfel de analize sunt completate și nuanțate de relevante anchete sociologice și de sondaje de opinie, de puncte de vedere, articole de atitudine, de prelegeri și consultații pentru studenți, apărute sub semnătura unor cadre didactice universitare, cercetători sau a unor cunoscuți publiciști.

Opinia națională

Săptămânal de opinie, informație și idei de larg interes național

12 martie 2001 1 Euro

Opinia națională

Magazinul de opinie, informație și idei de larg interes național

Sondajul de opinie I.S.O.P. în dezbaterile specialiștilor

Implicarea statului în renașterea economiei naționale (II)

Reafirmare a ideilor majore ale gândirii economice românești privind agricultura

180 de ani de la Revoluția din 1821

TUDOR VLADIMIRESCU

apărător al dreptății și libertății poporului

Program TVRM

1 martie 2001 1 Euro

Opinia națională

Magazinul de opinie, informație și idei de larg interes național

SONDAJUL DE OPINIE

efectuat de Institutul de Sociologie și Opinie Publică (ISOP) al Fundației România de Mâine (3-7 ianuarie 2001)

ÎN DEZBATEREA SPECIALIȘTILOR

Opțiune clară pentru o creștere economică ferm susținută, durabilă

Program TVRM

17 martie 2001 1 Euro

Opinia națională

Magazinul de opinie, informație și idei de larg interes național

1601 - 2001

Pentru secole de le marșizarea lui

MIHAI VITEAZUL

Pentru români, unitatea lor națională este ca lumina ochilor

Program TVRM

1 Decembrie 2001 1 Euro

Opinia națională

Magazinul de opinie, informație și idei de larg interes național

1 Decembrie Zile Naționale a României

Alte-tele 1 Decembrie 1918

Unitate și putere pe temelia sacră a ideii naționale

Simbolul 1 Decembrie 1918

Program TVRM

Laboratorul de tehnoredactare,
unde sunt procesate cărțile, revistele, toate tipăriurile
Fundației *România de Măine* și ale Universității *Spiru Haret*

Întreaga activitate editorială a Fundației se concretizează în cadrul unui **COMPLEX TIPOGRAFIC** modern, dotat cu mașini și echipamente performante. Această unitate asigură tipărirea lucrărilor din instituțiile Fundației *România de Mâine*, dar răspunde cu profesionalism și ofertelor din afară. În dotarea complexului se află, pe lângă o mașină rotativă WEB, cu linie de procesare complet computerizată, transferul făcându-se direct de pe CD pe placa tipografică și putându-se realiza un tiraj de 30.000 exemplare pe oră, și mașini de tipărit plane, HAMADA și SAKURAY, precum și echipamente pentru finisări deosebite – lăcuire, culori speciale, biguire, broșare, înscrieri, inserții etc. De curând, tipografia a fost dotată cu două linii de tipărire digitale, de ultimă generație.

În cadrul celor două linii, cărțile se tipăresc și se finisează complet.

Complexul tipografic al Fundației *România de Mâine*

Investiții importante în Complexul tipografic cu tehnologie digitală de ultimă oră

În București și Brașov funcționează **CLUBURI**, care sunt destinate asigurării unor condiții civilizate de recreere și divertisment pentru studenții și cadrele didactice ale Universității.

În București, Fundația a achiziționat, modernizat și dotat **3 CĂMINE**, cu o capacitate de 1.200 locuri, care oferă condiții de cazare deosebite studenților Universității *Spiru Haret*. Aceștia li se adaugă **CANTINELE** dotate cu linii de autoservire moderne, cu personal calificat, punând la dispoziția studenților Universității *Spiru Haret* meniuri la prețuri subvenționate cu 30% de către Fundația *România de Mâine*.

Clubul Universității *Spiru Haret*,
situat în B-dul Metalurgiei nr. 87, Sector 4

Cămine studențești
(în proprietate)

BAZA SPORTIVĂ A FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MÂINE, cu o suprafață de 28.000 mp, cuprinde un stadion modern cu 10.000 de locuri, 10 terenuri de tenis, precum și terenuri de handbal, volei, baschet etc. Ea oferă posibilități multiple de practicare a sportului, de recreere activă pentru studenții Universității *Spiru Haret*, pentru cadrele didactice, găzduiește competiții sportive și vine în sprijinul nemijlocit al procesului didactic al Facultății de Educație Fizică și Sport a Universității.

Fundația *România de Mâine* are, în structura sa, și o unitate aparținând învățământului preuniversitar – **LICEUL COZIA**, cu profil matematică-informatică, la Râmnicu Vâlcea. Atractiv, beneficiind de competența și profesionalismul unor cadre didactice recunoscute, liceul asigură, pentru elevii săi, o pregătire modernă, oferind cele mai bune condiții de studiu.

Rețeaua instituțională a Fundației *România de Mâine* este completată de propriul **CENTRU DE PROIECTARE** și de propria **ANTREPRIZĂ DE CONSTRUCȚII**. Ele asigură, prin personalul de care dispun, necesitățile Fundației, în domeniile specifice.

III.4. Noi orizonturi de dezvoltare

Dincolo de realizările obținute de Fundație în cei peste 16 ani de existență, care au făcut din ea o instituție cunoscută și respectată, atât în țară, cât și în străinătate, se impun atenției proiectele, gândurile de viitor.

Deși Fundația *România de Mâine*, instituțiile și unitățile din structura sa dispun de o bază materială solidă, competitivă, în perspectiva imediată urmează să fie construit un modern **COMPLEX UNIVERSITAR ȘI CULTURAL**, obiectiv de interes național, care va îmbogăți zestrea edilitară a Capitalei.

Complexul – conceput a răspunde scopului și obiectivelor înscrise în *Statutul* Fundației *România de Mâine* și a servi activității de învățământ, știință și cultură – va fi amplasat pe un teren în suprafață de 5,8 ha, concesionat pe o perioadă de 99 ani de Consiliul General al Municipiului București, teren situat în zona B-dul Tineretului – Calea Văcărești din Sectorul 4 al Capitalei.

Aflat în vecinătatea Palatului Sporturilor și Culturii și a Parcului Tineretului, Complexul Universitar și Cultural *România de Mâine* va beneficia de condiții optime de microclimat și, prin căile de acces, de o relație foarte bună cu centrul Capitalei.

Complexul Universitar și Cultural va cuprinde două ansambluri: primul se va compune din spații destinate Universității *Spiru Haret*, conținând amfiteatre, săli de seminar, laboratoare și birouri pentru funcționarea facultăților Universității și a institutelor de cercetare; al doilea, conceput, ca dotare, să deservească atât Universitatea *Spiru Haret*, cât și locuitorii din zonă, va fi alcătuit dintr-un spital clinic universitar, un hotel de două stele, cu 1000 de locuri, pentru studenți, un hotel de patru stele pentru visiting professors, un centru de conferințe pentru manifestări științifice și culturale interne și internaționale.

Complexul Universitar și Cultural *România de Mâine*

Privire de ansamblu (proiect)

Universitatea *Spiru Haret* (proiect)

Hotel pentru visiting professors, hotel pentru studenți,
centru de conferințe (proiect)

Spitalul clinic universitar (proiect)

Concepția urbanistică a Complexului urmărește valorificarea elementelor caracteristice stilului arhitectonic românesc, în armonie cu construcțiile existente și zona verde prezentă și care va fi substanțial amplificată. Crearea unei întrepătrunderi între spațiul verde și cel construit va fi potențată prin prevederea unor curți interioare bogat plantate și prin amenajări specifice: alei, dalaje decorative, oglinzi de apă, grupuri statutare, jardiniere, mobilier stradal etc.

Prin concepția funcțională și rezolvarea spațial-volumetrică, prin tehnologiile, materialele de execuție și finisajele utilizate, prin echiparea și dotarea cu aparatură performantă, cele două ansambluri ale Complexului Universitar și Cultural *România de Mâine* vor constitui un edificiu reprezentativ, emblematic al Capitalei, situat la nivelul standardelor mondiale, pus în slujba învățământului, științei și culturii din țara noastră.

*

Obiectivele strategice ale Fundației *România de Mâine* și Universității *Spiru Haret* – așa cum sunt stabilite în Programul managerial pentru perioada 2004-2008 – sunt menite să confere dimensiuni și accente noi mediului nostru academic, respectiv, continuarea implementării culturii pro-calitate și perfecționarea sistemului educațional, ale cărui atribute esențiale trebuie să fie modernitatea și competitivitatea, dinamismul și flexibilitatea, răspunzând, astfel, eficient, exigențelor impuse de integrarea învățământului superior românesc în spațiul european al învățământului superior și al cercetării științifice.

Componentă dinamică a societății civile românești, Fundația *România de Mâine* funcționează și se afirmă ca un real model instituțional, întemeiat pe concepția umanistă a valorilor și civilizației, pe tradițiile școlii, culturii și științei naționale și universale.

Activitatea complexă și fructuoasă, de peste 16 ani, a Fundației *România de Mâine* și a Universității *Spiru Haret*, a comunității academice reprezintă mărturia convingătoare a înțelegerii marilor răspunderi pentru destinele învățământului, științei și culturii naționale, pentru formarea generațiilor angajate pe calea edificării României moderne a secolului al XXI-lea.

Cea dintâi condiție pentru a fi cineva bun cetățean este de a-și iubi țara fără rezervă, de a avea o încredere nemărginită într-însa și în viitorul ei.

Binele social necesită creșterea pozitivă a coordonatelor sociale ale fiecărui individ.

Spiru Haret

IV. CONȘTIINȚA IMPLICĂRII SOCIALE ÎN INTERESUL PROSPERITĂȚII NAȚIONALE. NEOHARETISM LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

ACTUL CONSTITUTIV AL SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

Din inițiativa Fundației *România de Mâine*, a Universității *Spiru Haret* și a S.C. *Mass-Media România de Mâine*, prin hotărârea adoptată, în unanimitate, de adunarea generală constitutivă, în ședința din data de 21 decembrie 2006, ia ființă SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ, asociație care urmărește desfășurarea unor activități în interes general.

SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ este rezultatul unor ample dezbateri științifice, consacrate personalității și operei lui Spiru Haret, gândirii și acțiunii sale, valoroasei moșteniri în plan social și cultural-educativ.

Valorificând tradiția de decenii a mișcării socio-culturale haretiste, aducând în actualitate principii, mijloace și acțiuni care au animat Liga *Deșteptarea*, creată de Spiru Haret în anul 1912 și al cărei scop a fost propășirea intelectuală, morală și economică a maselor, educarea lor cetățenească și dezvoltarea spiritului de solidaritate, SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ propune un model de acțiune socio-culturală, în structură asociativă, ca expresie a societății civile în acțiune, ceea ce semnifică, în multe privințe, neoharetism la începutul secolului al XXI-lea.

Totodată, analiza stării națiunii române după decembrie 1989 a evidențiat nevoia implicării active în desfășurarea și optimizarea activității din domeniile învățământului, științei, culturii – veritabili piloni ai progresului în toate timpurile.

Având în vedere aceste considerente, exprimând voința comună de asociere în scopul realizării unei ample activități cultural-științifice și social-educative, de emancipare a vieții tuturor românilor, în contextul socio-istoric al noului veac,

1. *FUNDAȚIA ROMÂNIA DE MÂINE*, instituție social-umanistă de cultură, știință și învățământ, autonomă, fără scopuri politice sau patrimoniale, persoană juridică de drept privat, cu sediul în București, str. Ion Ghica nr. 13, Sector 3, reprezentată legal prin președinte, prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea;

2. *UNIVERSITATEA SPIRU HARET*, instituție de învățământ superior liberă, deschisă, autonomă din punct de vedere academic și economico-financiar, persoană juridică de drept privat și de utilitate publică, parte a sistemului național de învățământ, cu sediul în București, str. Ion Ghica nr. 13, Sector 3, reprezentată legal prin președinte și rector, prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea;

3. *S.C. MASS MEDIA ROMÂNIA DE MÂINE*, persoană juridică de drept privat, desfășurând activitate de televiziune, radio, presă scrisă, editare și tipărire de carte, cu sediul în București, Șoseaua Berceni nr. 24, Sector 4, reprezentată legal prin președinte, prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea,

hotărăsc înființarea *SOCIETĂȚII NAȚIONALE SPIRU HARET PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ*.

În vederea atingerii generoaselor scopuri pe care și le propune, *SOCIETATEA NAȚIONALĂ SPIRU HARET PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ* își întemeiază activitatea de ansamblu și orice demers educațional, științific și social-cultural, pornind de la următoarele principii:

1) Primordialitatea intereselor naționale, considerate în lumina valorilor umaniste, ale libertății individuale și colective, ale voinței și opțiunii sociale a cetățenilor, fără nici un fel de discriminare;

2) Susținerea rolului activ al statului național într-o societate democratică modernă: consolidarea statului de drept, ca efect al legilor și rezultată a aplicării lor consecvente în toate domeniile;

3) Afirmarea rolului decisiv al educației, științei și culturii, ca factori esențiali ai progresului României, ai creșterii prosperității tuturor cetățenilor ei;

4) Sprijinirea și valorificarea creației cultural-științifice a poporului român, ca preocupare curentă și de perspectivă;

5) Consolidarea rolului și locului bisericii, promovarea credinței strămoșești a ortodoxismului;

6) Conviețuirea armonioasă și tolerantă cu alte credințe sau culte religioase legal existente în România;

7) Sprijinirea activă, programatică a tineretului, ca potențial uman peren de înnoire a țării;

8) Recunoașterea și afirmarea efectivă a rolului femeilor în societate, prin asigurarea condițiilor pentru participarea lor liberă și egală la viața socială, economică și culturală;

9) Respectul neabătut al dreptului la identitate etnică, lingvistică și culturală al tuturor cetățenilor țării;

10) Conviețuirea liberă și armonioasă a minorităților naționale; refuzul și combaterea extremismului de orice natură, a manifestărilor de rasism, șovinism, separatism sau a discriminărilor de orice fel;

11) Afirmarea unității națiunii române și a solidarității cetățenilor țării, prin evidențierea valorilor comune la care aceștia aderă, împreună cu celelalte națiuni ale lumii: libertate, democrație, echitate și solidaritate, respectul celuilalt și acceptarea diversității;

12) Sprijinirea procesului complex de integrare a României în structurile europene și euroatlantice.

Orientările esențiale și strategia SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ urmăresc:

- să cultive și să promoveze în România valorile culturii naționale și universale, să contribuie la dezvoltarea învățământului, științei și culturii, să creeze condițiile și cadrul necesar pentru dezbateră publică și confruntarea de idei pe probleme teoretice și practice de larg interes național, științifice, educaționale și socio-culturale;

- să atragă în circuitul dezbaterilor de idei, pentru edificarea noii României, potențialul creator de care dispune țara – intelectuali, muncitori, țărani, studenți, elevi –, fără discriminări politice, etnice sau religioase.

Sediul SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ se află în București, str. Nicolae Iorga nr. 34-36, Sectorul 1.

Având în vedere faptul că SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ își propune realizarea unor activități de interes general, ținând seama de scopul și obiectivele urmărite, această asociație va funcționa pe termen nedeterminat. Funcțiile de conducere ale Societății sunt nereturnate, cu excepția celei a secretarului general.

Patrimoniul inițial al SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ se constituie din aportul în natură, reprezentat de spațiile aflate în proprietatea Fundației *România de Mâine* și a Universității *Spiru Haret*, puse la dispoziția Societății în municipiul București, str. Nicolae Iorga nr. 34-36, Sector 1, precum și în bani, astfel:

- Fundația *România de Mâine* – 100.000 RON;
- Universitatea *Spiru Haret* – 100.000 RON;
- S.C. Mass-Media *România de Mâine* – 100.000 RON.

Cele dintâi organe de conducere, administrare și control ale SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ sunt:

- Adunarea generală;
- Consiliul director;

- Președinte de onoare • Academician Ionel Haiduc, președintele Academiei Române
- Președinte • Prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea, Președintele Fundației *România de Mâine* și al S.C. Mass-Media *România de Mâine* Președintele și Rectorul Universității *Spiru Haret*
- Vicepreședinți:
- Acad. Dumitru Radu Popescu
Directorul General al Editurii Academiei Române
 - Acad. Dan Berindei,
Președintele Centrului European de Cultură, București
 - Scriitorul Nicolae Dan Fruntelată,
Director General al Televiziunii *România de Mâine*
 - Prof. univ. dr. Ion Tudosescu,
Membru al Consiliului director al Fundației *România de Mâine*
Directorul Centrului pentru Învățământ la Distanță Pitești al Universității *Spiru Haret*
 - Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru,
Decanul Facultății de Relații Internaționale și Studii Europene,
Directorul Institutului de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea *Spiru Haret*
 - Prof. univ. dr. Olga Duțu,
Directorul Centrului pentru Învățământ la Distanță Constanța al Universității *Spiru Haret*
 - Prof. univ. dr. Ioan Gâf-Deac,
Prorector al Universității *Spiru Haret*,
Directorul Departamentului pentru Învățământ la Distanță al Universității *Spiru Haret*

- Prof. univ. dr. Gheorghe Bică,
Prorector al Universității *Spiru Haret*,
Directorul Centrului pentru Învățământ la
Distanță Craiova al Universității *Spiru Haret*
- Prof. univ. dr. Ion Petrescu,
Directorul Centrului pentru Învățământ la
Distanță Brașov al Universității *Spiru Haret*
- Georgeta Mitran,
Directorul Editurii Fundației
România de Mâine
- Prof. univ. dr. Ioan Biriș,
Directorul Centrului pentru Învățământ la
Distanță Arad al Universității *Spiru Haret*

Secretar general

- Prof. Alexandru Mironov,
Secretar General al Comisiei Naționale a
României pentru UNESCO,
Directorul Departamentului Știință al
Televiziunii *România de Mâine*

– Cenzor

- Prof. univ. dr. Mircea Boulescu,
Universitatea *Spiru Haret*

Prin hotărârea adunării generale, persoana împuternicită să desfășoare procedura de dobândire a personalității juridice pentru SOCIETATEA NAȚIONALĂ *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ este prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea.

Actul constitutiv al SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ a fost aprobat, în unanimitate, în ședința adunării generale din data de 15 martie 2007.

Președintele Societății Naționale *Spiru Haret*
pentru Educație, Știință și Cultură,
Prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea

STATUTUL SOCIETĂȚII NAȚIONALE *SPIRU HARET* PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

CONSIDERAȚII GENERALE

Pornind de la generoasa teză constructivă haretiană a creșterii coordonatelor sociale ale fiecărui individ în serviciul civilizației timpului său și al generațiilor viitoare, ia ființă **Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură**.

Acest act este urmarea unor ample dezbateri științifice consacrate personalității și operei lui Spiru Haret, valoroasei moșteniri în plan social și cultural-educativ, actualității gândirii și acțiunii sale, dar și analizei transformărilor social-economice petrecute în țara noastră după decembrie 1989.

Constituirea Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură – componentă a societății civile – este o nouă expresie și concretizare a scopului și obiectivelor urmărite, precum și experienței acumulate de Fundația *România de Măine*, în cadrul căreia, prin intermediul unor sesiuni științifice și al mijloacelor de informare în masă de care dispune, s-au organizat dezbateri publice și analize privind tranziția postsocialistă, au fost publicate lucrări despre *starea reală a națiunii române*.

Principala concluzie a acestora – concluzie larg împărtășită de opinia publică – este aceea că, în condițiile unor evoluții social-economice oscilante, sub impactul politizării excesiv partizane a conducerii societății, se resimte puternic nevoia implicării mai active și directe a societății civile, a reprezentanților săi în viața social-economică, în perfecționarea și creșterea eficienței activității instituțiilor de educație, știință și cultură.

Ca urmare, membrii Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură își asumă sarcina și răspunderea *de acțiune și reprezentare a societății civile, de atragere a forțelor creatoare ale națiunii la o viață socială activă*.

Menirea unui asemenea forum, larg reprezentativ și coerent structurat organizatoric, este de a contribui, prin analiza obiectivă a realității, prin dezbateri publice și activități cultural-educative, dar și prin implicare socială directă, la formularea și elaborarea căilor celor mai eficiente pentru redresarea vieții socio-culturale, pentru dezvoltarea învățământului, științei și culturii naționale, în contextul european și internațional caracteristic secolului al XXI-lea.

Strategia și orientările programatice ale Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură, constituită potrivit legii, urmăresc:

- să cultive și să promoveze, în România, valorile culturii naționale și universale, să contribuie la dezvoltarea învățământului, științei și culturii, să creeze condițiile și cadrul necesar pentru dezbaterile publice și confruntarea de idei pe probleme teoretice și practice de larg interes național, științifice, educaționale și culturale;

- să atragă în circuitul dezbaterilor de idei, pentru edificarea noii României, potențialul creator de care dispune țara – intelectuali, muncitori, țărani, studenți, elevi – fără discriminări politice, etnice sau religioase.

Asociații înțeleg și își propun ca, în acțiunile ce le vor întreprinde, să sprijine cu prioritate și să se bazeze pe:

- școala românească de toate gradele, ca principal factor de educație, cultură și civilizație;

- biserică, în calitatea ei de păstrătoare și apărătoare a limbii române, a valorilor tradiționale ale culturii și istoriei naționale;

- sindicate, ca reprezentante ale intereselor categoriilor sociale care trăiesc din munca proprie;

- organisme ale societății civile.

Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură, parte componentă a societății civile, se integrează vieții sociale românești ca formațiune activă, de factură democratică, patriotică, aptă să participe la opera de redresare a țării, de dezvoltare durabilă, de creștere a calității vieții, în concordanță cu interesele, așteptările și aspirațiile poporului român.

Modul de acțiune, structurile de organizare și funcționare, drepturile și îndatoririle membrilor sunt cuprinse în *Statutul Societății Naționale Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură.

CAPITOLUL I

DENUMIRE. SCOPURI. OBIECTIVE GENERALE

Articolul 1. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură se constituie în virtutea dreptului constituțional la liberă asociere. Ea este o organizație de factură democratică, patriotică, aptă să participe la promovarea valorilor civice ale democrației și statului de drept, urmărind realizarea unor obiective de interes general, în condițiile prevăzute de lege.

Denumirea sa are o dublă semnificație: exprimă un omagiu adus marelui savant și patriot Spiru Haret și, în același timp, un mesaj constructiv, voința de acțiune și parteneriat, în conformitate cu *Actul constitutiv*, pentru desfășurarea unei ample activități educaționale, științifice, social-culturale și de emancipare a vieții oamenilor.

Simbolul Societății îl reprezintă portretul-efigie al învățatului patriot Spiru Haret, imprimat pe înscrisuri specifice.

Articolul 2. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură este subiect de drept privat, fără scop patrimonial, înființată de Fundația *România de Mâine*, Universitatea *Spiru Haret* și S.C. *Mass-Media România de Mâine*, care, pe baza *Actului constitutiv*, își consacră cunoștințele și efortul pentru realizarea de activități educaționale, științifice și socio-culturale în interes general.

Sediul Societății se află în Municipiul București, str. Nicolae Iorga, nr. 34-36, Sectorul 1.

Articolul 3. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură este deschisă adeziunii libere a cetățenilor, a organizațiilor societății civile, propunându-și să acționeze pentru dezvoltarea modernă, durabilă a țării, îndeosebi în domeniile învățământului, științei și culturii, pentru viitorul prosper al poporului român, integrat structurilor europene și euroatlantice.

Articolul 4. Călăuzită constant de principiile umanismului, Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură își întemeiază existența și acțiunea pe valori sociale și morale fundamentale, cum sunt libertatea, egalitatea și solidaritatea, ca piloni ai relațiilor interumane și ai vieții sociale, economice și cultural-educative democratice.

Articolul 5. Prin concepția umanistă și activitatea social-educativă democratică pe care le promovează, Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură se adresează celor mai largi categorii sociale, tuturor cetățenilor care așează munca, învățătura și creativitatea la temelia existenței sociale și afirmării lor în comunitățile în care trăiesc. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură stimulează, în interiorul său și în întreaga societate, climatul liberei exprimări a opiniilor și voinței de acțiune a cetățenilor, în concordanță cu principiile democrației, pluralismului de opinii și separației puterilor în stat.

Articolul 6. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură susține și respectă forma republican-democratică de guvernământ, militează pentru apărarea suveranității naționale, a independenței și unității statului român, a integrității sale teritoriale.

Articolul 7. În lumina concepției umaniste care o călăuzește, Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură își întemeiază activitatea de ansamblu și orice demers educațional, științific și social-cultural, pornind de la următoarele principii:

1) Primordialitatea intereselor naționale, considerate în lumina valorilor umaniste, ale libertății individuale și colective, ale voinței și opțiunii sociale a cetățenilor, fără nici un fel de discriminare;

2) Susținerea rolului activ al statului național într-o societate democratică modernă; consolidarea statului de drept, ca efect al legilor și rezultantă a aplicării lor consecvente în toate domeniile;

- 3) Afirmarea rolului decisiv al educației, științei și culturii, ca factori esențiali ai progresului României, ai creșterii prosperității tuturor cetățenilor ei;
- 4) Sprijinirea și valorificarea creației cultural-științifice a poporului român, ca preocupare curentă și de perspectivă;
- 5) Consolidarea rolului și locului bisericii, promovarea credinței strămoșești a ortodoxismului;
- 6) Conviețuirea armonioasă și tolerantă cu alte credințe sau culte religioase legal existente în România;
- 7) Sprijinirea activă, programatică a tineretului, ca potențial uman peren de înnoire a țării;
- 8) Recunoașterea și afirmarea efectivă a rolului femeilor în societate, prin asigurarea condițiilor pentru participarea lor liberă și egală la viața socială, economică și culturală;
- 9) Respectul neabătut al dreptului la identitate etnică, lingvistică și culturală al tuturor cetățenilor țării;
- 10) Conviețuirea liberă și armonioasă a minorităților naționale; refuzul și combaterea extremismului de orice natură, a manifestărilor de rasism, șovinism, separatism sau a discriminărilor de orice fel;
- 11) Afirmarea unității națiunii române și a solidarității cetățenilor țării, prin evidențierea valorilor comune la care aceștia aderă, împreună cu celelalte națiuni ale lumii: libertate, democrație, echitate și solidaritate, respectul celuilalt și acceptarea diversității;
- 12) Sprijinirea procesului complex de integrare a României în structurile europene și euroatlantice.

CAPITOLUL II

MEMBRII. DREPTURI ȘI ÎNDATORIRI

Articolul 8. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură cuprinde membri individuali (persoane care aderă în nume propriu) și membri colectivi (asociații, comitete de inițiativă sau organizații).

Membrii colectivi aderă prin voința majorității celor ce compun o asociație sau organizație civică.

Articolul 9. Pot deveni membri ai Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură:

A. Orice cetățean român care își exprimă libera adeziune, în următoarele condiții:

- recunoaște *Actul constitutiv* și *Statutul*, militând pentru aplicarea și înfăptuirea acestora;
- a împlinit vârsta de 18 ani și nu a suferit condamnări penale pentru fapte antisociale;
- plătește regulat cotizația de membru al Societății și participă la activitățile acesteia.

B. Membri colectivi sau structuri organizate (profesional, cultural, etnic, religios etc.), care aderă la orientarea generală a Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură, la scopurile și obiectivele acesteia, prezentând un document de adeziune (aderare), aprobat de forurile reprezentative și legitime ale organizației solicitante.

Articolul 10. Membrii individuali adresează cererea-adeziune Consiliului director al Societății, în zona de domiciliu sau de activitate socio-profesională.

Articolul 11. Membrii colectivi adresează cererea-adeziune (sau un proiect de protocol) Consiliului director al Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură.

Articolul 12. Consiliul director al Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură ia în discuție solicitările (adeziunile) și comunică imediat hotărârea luată. În cazuri speciale, hotărârea se comunică după cel mult 15 zile de la dezbateri.

Articolul 13. Atestarea apartenenței la Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură constă, pentru membrii individuali, în înmânarea carnetului de asociat, iar pentru cei colectivi, în semnarea protocoalelor de asociere sau altor documente convenite.

Articolul 14. Membrii Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură au următoarele drepturi:

- să aleagă și să fie aleși în structurile de conducere ale Societății;
- să participe la dezbateri privind activitatea Societății și a organelor de conducere ale acesteia, exprimându-și liber opiniile;
- să fie informați sistematic asupra activității și hotărârilor organelor Societății;
- să se adreseze în orice problemă – educațională, științifică, social-culturală, organizatorică sau de altă natură – forurilor de conducere;
- să demisioneze din calitatea de membru al Societății.

Articolul 15. Drepturile de mai sus se răsfrâng, adecvat, asupra membrilor colectivi ai Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură.

Membrii colectivi – respectiv organizații sau structuri care au aderat la aceasta – au dreptul să dezbată propriile lor probleme și să ia hotărâri proprii, cu condiția ca acestea să nu contravină sau să se opună concepției social-umaniste și scopurilor generale ale Societății.

Articolul 16. Membrii Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură au următoarele îndatoriri:

- să cunoască, să respecte și să aplice *Statutul* și orientările de principiu ale Societății;
- să participe la adunările și forumurile convocate de organele alese;

- să acționeze constant în spirit democratic, acceptând pluralismul de idei și diversitatea opiniilor exprimate în cadrul organizat al Societății;
- să respecte hotărârile majorității, ale organelor de conducere și să militeze pentru aplicarea lor;
- să respecte disciplina în interiorul Societății, ca formațiune civică democratică, și să acționeze constructiv pentru întărirea unității și prestigiului social al acesteia;
- să achite la timp cotizația stabilită;
- să acționeze pentru creșterea influenței Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură în societate și pentru atragerea de noi membri.

Articolul 17. Membrii colectivi ai Societății au îndatorirea de a respecta înțelegerile și protocoalele convenite. Acestea nu pot fi denunțate unilateral, ci ca urmare a dialogului între părți, cu un preaviz de reflecție de 30 de zile pentru partea care a luat inițiativa desprinderii de Societate. Prin eventuala reconciliere, preavizul devine nul de fapt și de drept.

Articolul 18. Sancțiunile disciplinare și procedurile de aplicare a acestora se stabilesc în conformitate cu normele democratice și principiile asumării drepturilor și îndatoririlor membrilor Societății, numai în raport cu abaterile de la prevederile *Statutului* acesteia.

Articolul 19. Sancțiunile disciplinare sunt:

- 1) discutarea abaterii în Consiliul director;
- 2) avertismentul;
- 3) suspendarea ori revocarea din funcții de conducere (temporar sau definitiv);
- 4) retragerea sprijinului sau acreditării, în cazul celor aleși sau numiți în funcții sau demnități publice;
- 5) excluderea sau pierderea calității de asociat.

Articolul 20. Hotărârile de sancționare a membrilor colectivi ai Societății se discută și se adoptă numai de către Consiliul director.

CAPITOLUL III

ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE

Articolul 21. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură se organizează și funcționează potrivit legii și propriului *Statut*, ca o componentă a societății civile, care desfășoară activități în domeniile învățământului, științei, culturii, persoană juridică de drept privat, fără scop patrimonial, structurată în plan teritorial-administrativ, potrivit legii.

Articolul 22. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură își constituie *sucursale*, ca structuri teritoriale – la nivel județean, municipal, orașenesc, comunal – fără personalitate juridică, potrivit legii.

Sucursalele se constituie prin hotărâre a Adunării Generale și desfășoară activitățile date în competența lor de Societate. Ele reprezintă interesele Societății în relațiile cu autoritățile administrației publice locale.

Articolul 23. Organele Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură, sunt: Adunarea Generală, Consiliul director și Cenzorul sau, după caz, Comisia de cenzori.

Articolul 24. Competențele Adunării Generale sunt următoarele:

- a) stabilirea strategiei și a obiectivelor generale ale Societății;
- b) aprobarea bugetului de venituri și cheltuieli și a bilanțului contabil;
- c) alegerea și revocarea membrilor Consiliului director;
- d) alegerea și revocarea Cenzorului sau, după caz, a membrilor Comisiei de cenzori;
- e) înființarea de sucursale;
- f) modificarea *Actului constitutiv* și a *Statutului*;
- g) dizolvarea și lichidarea Societății, precum și stabilirea destinației bunurilor rămase după lichidare;
- h) orice alte atribuții prevăzute de lege sau în *Statut*.

Articolul 25. Adunarea Generală se întrunește cel puțin o dată pe an sau ori de câte ori este nevoie și are drept de control asupra Consiliului director și Cenzorului sau, după caz, Comisiei de cenzori.

Articolul 26. Hotărârile luate de Adunarea Generală, în limitele legii, ale *Actului constitutiv* și ale *Statutului*, sunt obligatorii chiar și pentru asociații care nu au luat parte la ședință ori au votat împotriva.

Articolul 27. Consiliul director al Societății asigură punerea în executare a hotărârilor luate de Adunarea Generală. El poate fi alcătuit și din persoane din afara asociației, în limita a cel mult o pătrime din componența sa.

În exercitarea competenței sale, Consiliul director:

- a) prezintă Adunării Generale raportul de activitate pe perioada anterioară, executarea bugetului de venituri și cheltuieli, bilanțul contabil, proiectul bugetului de venituri și cheltuieli și proiectul programului de activitate al Societății;
- b) încheie acte juridice în numele și pe seama Societății;
- c) aprobă organigrama și politica de personal ale Societății;
- d) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute în *Statut* sau stabilite de Adunarea Generală.

Articolul 28. Consiliul director și Cenzorul sau, după caz, Comisia de cenzori se aleg, prin vot secret, de către Adunarea Generală și își desfășoară activitatea pe baza prevederilor *Statutului*, adoptând hotărâri prin votul majorității și prezentând periodic rapoarte asupra activității desfășurate.

Modul de alegere și funcționare a organelor de conducere, precum și atribuțiile acestora se stabilesc de către Adunarea Generală.

Articolul 29. Președintele Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură coordonează întreaga activitate a acesteia, reprezintă Societatea în relațiile acesteia cu autoritățile publice naționale și locale ale statului sau administrației publice centrale și locale, precum și cu alte formațiuni, asociații, societăți sau organizații din țară sau de peste hotare.

Președintele semnează documentele de colaborare cu alte organizații sau asociații.

Articolul 30. Controlul financiar intern al Societății este asigurat de Cenzor sau, după caz, Comisia de cenzori. Comisia de cenzori a Societății este alcătuită dintr-un număr impar de membri. Membrii Consiliului director nu pot fi cenzori.

Cel puțin unul dintre cenzori trebuie să fie contabil autorizat sau expert contabil, în condițiile legii.

Articolul 31. Normele de organizare și funcționare ale Cenzorului sau, după caz, ale Comisiei de cenzori se aprobă de Adunarea Generală a asociațiilor.

Articolul 32. Atribuțiile Cenzorului sau, după caz, ale Comisiei de cenzori sunt:

- a) verifică modul în care este administrat patrimoniul Societății;
- b) întocmește rapoarte și le prezintă Adunării Generale;
- c) poate participa la ședința Consiliului director, fără drept de vot;
- d) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute în *Statut* sau stabilite de Adunarea Generală.

Articolul 33. Adunarea Generală a Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură poate hotărî cu privire la modificarea *Actului constitutiv* sau a *Statutului* Societății. Modificarea sediului se realizează prin hotărârea Consiliului director.

Articolul 34. Modificarea *Actului constitutiv*, a *Statutului* sau a sediului Societății Naționale *Spiru Haret* se face prin înscrierea modificării în Registrul asociațiilor și fundațiilor aflat la grefa judecătoreiei în a cărei circumscripție teritorială își are sediul Societatea.

Articolul 35. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură stabilește, ca unul dintre scopurile sale fundamentale, atragerea, reprezentarea și participarea activă a tineretului și a femeilor la viața socială, economică și cultural-educativă, pe măsura rolului jucat și contribuției aduse în societate.

Articolul 36. În cadrul Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură se pot constitui structuri reprezentând diferite categorii sociale, chemate să dezbată probleme specifice și să desfășoare activități cultural-educative în mediul urban și rural.

Articolul 37. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură este deschisă colaborării cu orice organizații sau structuri ale societății civile, sprijinind activitățile acestora în diverse domenii privind respectarea legislației, garantarea dreptului la muncă și învățatură, activitatea de învățământ, științifică și cultural-educativă, asigurarea protecției sociale, a unui trai decent al tuturor categoriilor de cetățeni ai țării.

Articolul 38. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură inițiază periodic întâlniri și consultări cu reprezentanți ai fundațiilor, asociațiilor sau organizațiilor neguvernamentale, pentru a dezbate și a soluționa în comun probleme asupra cărora au căzut de acord și poate încheia, cu acestea, protocoale de colaborare temporară sau pe durată nedeterminată.

CAPITOLUL IV

VENITURI ȘI ADMINISTRAREA PATRIMONIULUI

Articolul 39. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură își constituie și deține bunuri mobile și imobile necesare desfășurării activității sale.

Articolul 40. Consiliul director împreună cu Cenzorul sau, după caz, Comisia de cenzori elaborează norme privind realizarea și utilizarea veniturilor, asigurându-se respectarea prevederilor legale.

Articolul 41. Veniturile Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură pot proveni din:

- 1) cotizațiile membrilor;
- 2) dobânzile rezultate din plasarea sumelor disponibile, în condiții legale;
- 3) donații, sponsorizări sau legate;
- 4) venituri realizate din activități economice directe;
- 5) resurse obținute de la bugetul de stat și de la bugetele locale;
- 6) alte venituri prevăzute de lege.

Articolul 42. Cuantumul cotizațiilor se stabilește prin hotărâre a Consiliului director.

Operațiunile de încasări, depuneri bancare și plăți se efectuează prin conturi în lei și valute, deschise la unități bancare din România, potrivit legii.

CAPITOLUL V

DIZOLVAREA ȘI LICHIDAREA

Articolul 43. Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură se poate dizolva de drept sau prin hotărârea Adunării Generale, potrivit legii.

Articolul 44. În cazul dizolvării Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură, bunurile rămase în urma lichidării nu se pot transmite către persoane fizice. Ele se transmit către persoanele juridice de drept privat fondatoare.

CAPITOLUL VI

DISPOZIȚII FINALE

Articolul 45. În condițiile legii, Societatea Națională *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură poate solicita recunoașterea sa ca fiind de utilitate publică.

Articolul 46. Membrii Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură și sucursalele sale au acces la mijloacele de comunicare ale S.C. *Mass-Media România de Mâine* (televiziune, editură, radio, publicații), în condițiile stabilite printr-un protocol special.

Statutul Societății Naționale *Spiru Haret* pentru Educație, Știință și Cultură a fost aprobat, în unanimitate, în ședința adunării generale din data de 15 martie 2007.

Președintele Societății Naționale *Spiru Haret*
pentru Educație, Știință și Cultură,
Prof. univ. dr. Aurelian Gh. Bondrea

ROMÂNIA

MINISTERUL JUSTITIEI

DIRECȚIA PENTRU RELAȚII CU PUBLICUL ȘI EVIDENȚA ONG

DOVADA DISPONIBILITĂȚII DENUMIRII

1. Solicitantul :

Numele /denumirea : FUNDAȚIA ROMÂNIA DE MÂINE
Domiciliul/sediul : BUCUREȘTI, STR. I. GHICA, NR. 13, SECTOR 3

2. Data înregistrării cererii

3. Categoria de persoana juridica fara scop patrimonial (asociatie, fundatie, federatie) pentru care s-a efectuat verificarea disponibilitatii de denumire ASOCIATIE

4. Denumire propusa SOCIETATEA NAȚIONALĂ SPIRU HARET PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

- Este disponibilă
 Nu este disponibilă

a. a fost înscrisă o altă **ASOCIATIE** , sub nr. din Registrul Național

b. a fost anterior rezervată până la data de

5. Denumiri asemănătoare

ASOCIAȚIA PENTRU EDUCAȚIE , CULTURĂ ȘI ȘTIINȚĂ

6. Numarul și data eliberării dovezii

7. Rezervarea este valabilă până la data de

8. Semnatura și stampila emitentului

9. Rezervarea denumirii se prelungește până la data de

Director,

Stampila

Data